

# תקות שני

תורת הנפש ורזיה, לפי השקפת תורת ישראל (והמדע) הרגש ומהות הנפש, מטרת חיי האדם, החיים שלאחר המות, גלגול נשמות, מסע הנפש, תופעות החלום, ועוד.

## חמדת שני

הערות והארות למחשבה ועיון.  
בנושא: ההשגחה, הבחירה, ושכר ועונש.

## חוט השני

הסבר לטעמי המצוות בכלל  
ומצות פרישות הנדה בפרט

המחבר

יוסף שבתאי (שני)

בני ברק תשע"ג

**כתובת המחבר**

JOSEPH SHABTAI (SHANI)	(שני)	יוסף שבתאי
P.O.B. 3200		ת.ד. 3200
BENEI BERAK ISRAEL		בני ברק ישראל

**כל הזכויות שמורות**

ALL RIGHTS RESERVED

מותר להעתיק מאמרים בודדים  
לצורך זיכוי הרבים,  
אבל לא לצורך מסחר.

**נדפס בארץ ישראל**

PRINTED IN ISRAEL LAND

## מבא

נוטים בני אדם לחשוב שעולם זה על כל הסובב אותו מונהג בדרך טבע ללא הכוונה והשגחה מסויימת, אלא על פי חוקים וכללים טבעיים. והעולם הזה התהווה והתפתח לפני מליוני שנים מאליו. וקשה על השקפה זו, מאיפה בא הכח שגרם להתהוות העוה"ז. אותה נקודה ראשונה של התהוות ממה נעשתה. איך נתהווה יש מאין. או במלים מופשטים יותר מי יצר את הטבע. דרך משל אם יבוא אדם ויראה לנו ציור יפה ויאמר לנו שציור זה לא נכתב בידי אדם אלא "במקרה" היה מונח על השולחן בקבוק דיו וניר ונשפך הדיו על הניר ומאליו יצא ציור זה, ללא ספק שנחשבהו לבלתי שפוי בדעתו<sup>1</sup> ומדוע לגבי הציור הגדול והמופלא של העוה"ז, על הדומם, הצומח והחי אשר בו, נאמר שנתהווה מאליו ללא שום כח. (ואף אם ימצא אדם שינסה להוכיח שאפשרי דבר כזה, תישאל השאלה: מניין התהוו אותם דף ודיו" ראשונים שגרמו ליצירת ציור זה)<sup>2</sup>.

נכון הוא שהעולם מונהג על פי הטבע, אך בהכרח הוא שיש יוצר לטבע זה אשר ברצונו ישנה את טבע העולם אשר יצר, כחומר ביד היוצר. והגיוני הוא שכח זה של יוצר הטבע אינו גוף שכן בהיותו גוף, הוא הופך להיות מוגבל. דבר שלא ניתן להאמר על יוצר העולם וכל אשר בו<sup>3</sup> ואף לא דמות הגוף. ואיננו מסוגלים להבין אותו מחמת החומר הגשמי (הגוף) המגביל את חושינו להבחין בדברים גשמיים בלבד. אך מוכרחים אנו כנאמר להאמין במציאותו. והוא הנקרא בפי הנביאים בשם אלהי עולם, מלך הגויים, מלך ישראל, אלהי ישראל, אדון כל הארץ. יוצר השמיים והארץ וכל אשר בו, כמוזכר בספר בראשית. והוא אשר משגיח על כל ברואיו מביצי כינים ועד קרני ראמים והוא מסר את העולם בידי הטבע על כל חוקיו הקיימים ועל כל השפעות כוכבי הלכת על עולמינו. ועליו אמרה חנה: ה' ממית ומחיה מוריד שאול ויעל, ה' מוריש ומעשיר משפיל אף מרומם. מקים מעפר דל מאשפות ירים אביון... כי לה' מצוקי ארץ וישת עליהם תבל<sup>4</sup> כי אעפ"י שדברים אלה הם תופעות טבע, הרי הטבע כולו נוצר ומונהג על ידו. ולכן הוא העושה זאת. וברצותו שינה את הטבע למען אהוביו, כקריעת ים סוף לפני אבותינו במדבר<sup>5</sup>. והורדת המן למאכלם<sup>6</sup>, חצית הירדן<sup>7</sup>, הפלת חומות יריחו<sup>8</sup> ועוד. ולא רק זה אלא לכל אדם המאמין במציאותו וקורא אליו בעת צרתו נעזר על ידו ולפעמים אף שלא כדרך

1. חובות הלכות שער היחוד פ"ו. 2. מדרש רבה בראשית פ"א י"ב. 3. רמב"ם יסודי התורה פ"א. 4. שמואל א' פ"ב. 5. שמות י"ד. 6. שם פרק ט"ז. 7. יהושע פ"ג. 8. שם פרק ו'.

הטבע, כענין שמשון והלחי<sup>9</sup>, ומנשה<sup>10</sup>, ועוד. ואף עוד היום קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת<sup>11</sup>.

בעת ברא יוצר העולם את עולמו יצר בו את האדם מארבע יסודות גשמיים אש, רוח, מים ועפר<sup>12</sup> בצלמו, בצלם דמות תבניתו<sup>13</sup>, והלא אמרנו למעלה שאין לו דמות וצלם שכן אינו גוף, אלא שכוונת הכתוב הוא שהאציל בו מחכמתו והטביע בו באדם חלק רוחני נוסף על ארבע יסודותיו הגשמיים. אותו חלק מוזכר בספר בראשית פרק ב' בשם "נשמת" חיים ויהי אדם "לנפש חיה", שעל ידו נבדל האדם משאר בהמות, חיות ועופות, למלך ומושל בבריאה כולה. ומותר האדם מן הבהמה אין כי הכל הבל<sup>14</sup> לבר הנשמה הטהורה.

אדם זה לרום מעלותו בהיותו נברא ראשון בעל דעה והשכל וכוח ביצוע ללא מעצורים ובעל בחירה מלאה, ידע והכיר בחכמתו הגדולה את הכח המופלא אשר בראו, בידיעה ברורה ומושלמת כאדם שתמיד רואה את המלך ומכירו ואת מראהו, אך לאחר עברו את ציווי ה' ואכילתו מעץ הדעת, גופו התגשם יותר והפך להיות יודע גם רע<sup>15</sup> ואז נסתלקה ממנו אותה הכרה בידיעת הבורא ונשארה בו ההכרה שיש מציאות כזו ללא ספק כלל, אבל לא כראיית חברו שיודע גם את מראהו ונשאר ערום מהכרתו הקדומה, וזה כוונת הכתוב "וידעו כי ערומים הם"<sup>16</sup>. ומאז אין אדם יכול לזכות להכרה גבוהה בידיעת הבורא בהיותו תוך גופו הגשמי יותר מידיעת עצם מציאותו. והיות וחלק ממטרת הבריאה הוא שאדם יכיר במציאותו של בוראו בהכרה ברורה ושלמה, נגזר על בני האדם מות. שכן לאחר מותו והתנתקותו מהגוף יזכה להכרה זו, וזה כוונת הכתוב "כי לא יראני האדם וחי"<sup>17</sup>, ראייה מלשון הבנה, שכן עיקר הראייה היא במח. והעין היא רק מצלמה המעבירה את התמונה למח המבין אותו כידוע. ופירושו כי לא יביני האדם וחי, בחיי אינו יכול אבל לאחר מותו יכול.

דעתו זו ואמונתו במציאות הבורא העביר האדם הראשון לזרעו אחריו והם בחכמתם הבינהו. כמובן שלא כולם באותו דרגה אך כל אחד לפי הבנתו הכיר והאמין במציאות הבורא עד דורו של אנוש אשר טעו לאחר השפעת כוכבי הלכת ועשאו אלוהות<sup>18</sup> ונטשו את האמונה באלקים אחד חי וקיים בורא עולם

9. שופטים פרק ט"ו. 10. דברי הימים ל"ג. 11. תהילים קמ"ה. 12. רמב"ם מדע יסודי התורה פ"ד. רמב"ן על התורה בפסוק בראשית ברא אלוקים. וראה עץ חיים להאריז"ל שער מ"ב, פ"א. 13. בראשית פרק א'. 14. קהלת פרק ג', וההמשך הוא מסידור התפילות. 15. בראשית פרק ג'. 16. שם. 17. שמות ל"ג. 18. רמב"ם הלכות עכו"ם פ"א.

מלואו. ואך נח ובניו נשארו נאמנים להכרה זו. ולכן בכעוס הבורא על הדור ההוא על מעלליהם, ביקש להשמידם אולם לא רצה לפגוע גם בנח המאמין במציאותו, אמר לו בנבואה שמבול עומד לפרוץ ובצורך לבנות תיבה כדי להנצל, וכן עשה. ולאחר המבול יצאו נח ובניו ובני ביתם מהתיבה, ומהם נתרבה העולם ונתיישב מחדש אך לא הכירו את בוראם, פרט לשם בן נח אשר העבירה לעבר נכדו והם ניסו ללמד את בני האדם אמונה זו ולהכיר בה, אך רוב ההמון הנבער אשר נמשך בטפשותו אחרי כוכבי הלכת אשר נראה בחוש השפעתם על הארץ (על ידי חכמת האסטרונומיה) ועבדם בכל מיני צורות שונות הנקראים בשם אלהים אחרים לא נטה להאמין בדברי שם ועבר וחבריהם וילכו אחרי ההבל ויהבלו, עד אשר קם אברהם אבינו ובחן בכל מיני צורות את כל עבודת האלילים והכוכבים שהיו בימיו, וראה כי גם הם נבראים ויש גבוה מעל גבוה שומר, הגיע למסקנה כי שם ועבר הם הצודקים, והלך ללמוד תורה זו מפיהם. ולאחר שנתיישבה בלבו הלך והקהיל קהילות ברבים והסביר להם ושכנעם במציאות בורא העולם.

בשבת אברהם בבית מדרשם של שם ועבר הגיע להכרה ברורה בבורא העולם וממציא הטבע ובמטרת בריאתו את עולמנו, ובדרך בה נבראו כל העולמות הרוחניים שמעלינו ומטרתם, כפי הקבלה והמסורת שהייתה נחלת יחידים בדורו שקבלו מדורות קודמים, משם ועד אדם הראשון שידע זאת מכח היותו הנברא המושלם ביותר בידיעות אלו. ואף כתב אברהם אבינו ספרים בנושא זה המדברים בהשתלשלות כל העולמות הרוחניים מהמאציל העליון יוצר הכל ועד עולמינו הגשמי, על כל היקום אשר בו<sup>19</sup> ודעה זו הנחיל אברהם אבינו ע"ה לבנו אהובו יצחק אשר מסרה ליעקב ועשו בניו, ועשו זנח למוד זה ונשארו לנחלה בידי יעקב אבינו.

תורת אמת זו הנחיל יעקב לכל שנים עשר בניו שקבלוה ברצון ובהבנה, והנחילוה לבניהם אחריהם ונשארו בידיהם כמאה ושלושים שנה בערך ולאחר מכן קושי השעבוד במצרים, השכיח רוב תורה זו מהם, ורק בין בני לוי שלא נשתעבדו לפרעה, נשארה אמונה זו באותה להט שקבלוה מיעקב אבינו, וממנה למד משה רבינו הלוי, להכיר את בורא ויוצר העולם והאדם. ועל ידה נתגדל וזכה להגיע לדרגת הנבואה, שבכחה יצא עם ישראל ממצרים, ונחל את יעודו הלאומי, ארצו ותורתו על כל מצוותיה ותולדותיה.

19. רמב"ם שם. אחד מספריו המהוה בסיס לחדרי הקבלה נקרא בשם "ספר יצירה" ראה לעיל שער יוסף עמוד רפ"ד.

## פרק א'

## במהות הנפש

רגילים אנו לומר כי יש לאדם נשמה וכן מתבטאים אנו במילים כגון: יציאת הנשמה, ציפור הנפש וכדו'. אך ללא מושג כלשהוא במהות הנפש והיכן שוכנת היא בגוף האדם.

והנה השקפת תורת ישראל היא, כי האדם כמו כל שאר הבריאה נוצר מארבעה יסודות גשמיים והם: אש, רוח, מים ועפר. יסודות אלו הם שיצרו את גולמו של האדם בשרו דמו ועצמותיו אך חסרה בו עדיין כח החיות, אותה רוח המפעילה את עצבי המח וכלי הדם אשר על ידם הופך האדם מגולם, לגוף חי הנע ומדבר ויוצר ועושה. והנה בשעת בריאתו של האדם שרתה רוח זו הידועה בשם "נפש", על רביעית (87 גרס) דמו הזך ביותר והפעילה את מוחו ודמו והפכתו לאדם "חי". וכן הדבר כיום, שבטיפת זרעו של אדם נמצאים המרכיבים של אש, רוח ומים וכאשר הוא קולח בחוזק משתתפת עם יסודות אלו גם חלק מנפשו שלו, המחיה אותם שלא יסריחו, והגורם אחר כך להתפתחות העובר, אך כל זה לא שווה אם חסר לו המרכיב הרביעי העפר, שבלעדיו אין אפשרות ליצור גוף אדם. עפר זה נמצא בביצית האשה וכאשר מתערב זרע הזכר בביצית האשה במדת חום ידועה (הנגרמת על ידי הביוץ) מתחברים ארבעת המרכיבים, וחלקי נפש אלו מהוריו מפתחת אותם לצורת עובר ושומרת עליו עד הווצרות רביעית דם בגופו, ואז שורה עליו נפש העובר עצמו, בקשר חזק ואמיץ המפתח את העובר, התינוק, הילד, המבוגר, ומלווה אותו עד יום מותו.

נפש זו יש לה אברים וגידים רוחניים (אתריים) כדוגמת הגוף הגשמי, וכל אבר נפשי שוכן על שכנגדו בגשמי ומפעילו בכעין חיכוך חשמלי היוצר אנרגיה לגוף האדם כך שהנפש נמצאת בכל הגוף. אך בכל זאת יש לה נקודת מוקד עיקרית אשר אף אם היא בחסרונה בשאר מקומות (כגון קטיעת איבר או התאבנותו) יכולה להתקיים, הרי בחסרונה במקום מוקדה אין לה אפשרות קיום בחיבור עם הגוף. מיקוד זה הוא לנפש – בכבוד, לרוח – בלב, ולנשמה – במוח. וכאשר יבואר בהמשך מאמר זה. בימינו צלמו המדענים את הנפש הזו האתרתית ועל כך בנקודה המדעית של נושא זה להלן.

נפש זו כשלעצמה היא בעלת חושים חזקים ומפותחים מאוד, אשר בידה לראות ולחוש בדברים שנעשו או הנעשים ברגע זה במרחק של אלפי קילו-מטרים או אפילו בדברים שעתידיים להעשות אי פעם, והיא בעלת כח הבנה

חזקה והכרה במהות העולמות כולם והמתרחש בהם. אך לאחר הכנסה לגוף מוגבלת היא בהתאם לכח סבל יכולת הגוף ולכן אם כי בכח יכולה היא כבר ביום הראשון להוולדה להלך ולדבר, הנה בפועל כלי הגוף הקטנים והחלשים אשר על ידם היא צריכה לבצע זאת מונעים ממנה דבר זה. ולפי התפתחות גוף האדם ושכלו כן מופעלת בו נפשו בהדרגה טבעית ומובנת.

נפש זו היות והיא רוחנית לא ניתן להרכיבה יחד עם יסודות גשמיים כשם שלא ניתן להרכיב אש במים ולכן מתלבשת היא בלבוש דקיק הנוצר מחלקי הנפש של הוריו שנקשרו בשעת הזווג אל הזרע ושגרמו להפראתו ולבוש זה הוא המתחבר אל הגוף.

הרכבה של נפש זו כינוה פילוסופי יון הקדמונים בשם "היולי", דהיינו חומר הכולל את כל שאר החומרים בתוכו אך לא נכרים בו מחמת פשטות הרכבו, ועל ידה זוכה גוף האדם לראות ולהכיר גם דברים גשמיים ולמששם, וגם דברים רוחניים ידיעה, זכרון וכדו'.

נפש זו לאחר תרכובת הנשמה בה הופכת לחמישה חלקים רוחניים לפי הסדר הבא: נפש, רוח, נשמה, חיה, יחידה, שנכנסים באדם בהדרגה.

הדרגה הנמוכה ביותר היא הנפש, והיא נמצאת הגוף כל אדם ובעל חי כלשהוא. ולא עוד אלא שנקודה קטנה ממנה נמצאת גם בצומח ואפילו בדומם. והוא המאחד את הדומם מעפר, לגוש סלע, ומגדל הצומח וכדו', אלא שבאדם היא מפותחת יותר מאשר בבעלי החיים. וזה כוונת הפסוק<sup>1</sup> כי מקרה בני האדם ומקרה הבהמה מקרה אחד להם כמות זה כן מות זה ו"רוח" אחד לכל". רוח זו אינה אלא הנפש ושנקראת לפעמים בלשון זה מחמת הקשר שבין הנפש לרוח.

שניה בדרגה היא ה"רוח", אשר אדם הזוכה לשלמות נפשו במדות ומעשים והתרחקות מתאוות אכילה ממון וכיוצא, מסוגל לקבלה. אמנם בלעדיה חיי הנפש והגוף לא חסרים מאומה, ולרבים מאתנו אין אלא נפש בלבד, בכל זאת האדם המקבלה זוכה להגיע להכרה מושלמת במהות בריאת העולמות הגשמיים והרוחניים בצורה יותר מוחשית. ומעליה דרגת ה"נשמה", שאף היא לאדם המתקדש יותר וזוכה לה (ואין אפשרות לזכות לה ללא למוד תורתנו הקדושה)<sup>2</sup> נכנסת בגופו ומורכבת על רוחו ונפשו ומעלה את האדם לדרגה גבוהה מאוד בהכרת סודות העולמות הגשמיים והרוחניים כאחד, ובפענוחם בעודו בגופו.

1. קהלת פ"ג 2. זוהר ויקרא כ"ה, ע"ב

התחברות נשמה לרוח או רוח לנפש נעשים דווקא בשעת שינתו של האדם, וזה כוונת הכתוב באיוב נפשי אייתיך בלילה אף רוחי בקרבי תשחרוך<sup>3</sup>.

מעליהם בדרגה "חיה ויחידה", שהן הכרת הבריאה ובוראה בידיעה ברורה וגדולה כדרגת אדם הראשון לפני חטאו בעץ הדעת ולרוב מעלתם וכוחם אין גופו של אדם יכול לסובלם ולכן אדם הזוכה לדרגתם לא ימות, שכן המות הוא פועל יוצא מאכילת עץ הדעת שמנעה ראייה זו ואין זוכה להן אדם רגיל, רק לאחר מותו והתנתקותו מגופו. וזה הזוכה להן בחייו מדוע ימות, ואכן רק בודדים זכו לה. ביניהם חנוך בן ירד ולכן יחד עם גופו עלה לעולם המלאכים, ככתוב "ויתהלך חנוך את האלוהים ואיננו כי לקח אותו אלהים"<sup>4</sup> וכן אליהו הנביא זכה לדרגה זו ולכן לא מת ויעל אליהו בסערה השמימה<sup>5</sup> וכן האגדה<sup>6</sup> מספרת על אשה שזכתה להגיע לדרגה זו ולא מתה, והיא סרח בתו החורגת של אשר בן יעקב אבינו<sup>7</sup>.

הנפש עצמה מתפרטת להרבה חלקים קטנים, ולכן אעפ"י שאמרתי שלכולנו יש נפש אין הכוונה אלא על השם הכולל, ולא על מדת החלקים, אשר לא נמצאים אצל בני האדם במדה שווה אלא פי אישיותו ומעשיו של אדם נחסרת ונשלמת דרגת נפשו.

## פרק ב

כבר אמרנו שבעת המצאות הנפש בתוך גוף היא מוגבלת בתכונותיה ובכוחה המופלא ואינה מתרוממת לפי כמות וכוח הכלים דהיינו הגוף שהיא נמצאת בתוכו. אך בכל זאת בעת אשר תשומת הלב לגוף פוחתת, מיד גוברת נפש זו ומאירה את האדם בכחה הרוחני. לכן אדם המתבודד מחברת אנשים יכול להגיע להארה קטנה שבנפש כגון הגדת עבר או עתיד. ואם אדם מגיע ל"התרוממות הנפש" מתוך שירה ושמחה גדולה, שמחה אמיתית ולא אוילית, זוכה לידע לא רק עתידות וצפונות סתרי עולם ומלואו, אלא אם בעל נשמה הוא, אף כוונת בורא עולם ומעשיו וזו היא הנקראת בשם "נבואה". ולכן בני הנביאים ברצותם לקבל שפע נבואי היו מביאים עצמם לידי התרוממות הנפש בדברי תורה וניגונים המשמחים ובכל כלי שיר כנזכר בתנ"ך<sup>1</sup>, "ויהי כנגן המנגן ותהי עליו רוח ה'"<sup>2</sup>.

3. שער הגלגולים הקדמה ג' 4. בראשית פרק ה' 5. מלכים פרק ב' 6. ספר הישר פרשת ויגש, ועוד. 7. המוזכרת בספר במדבר פרק כ"ו. 1. שמואל א' פ"י. 2. מלכים ב' פ"ג.



לפעמים בעת שאדם ישן מתוך שלווה ושקט פנימי חולם הוא חלומות העומדים להתרחש. וזאת משום כי בעת שהנפש רגועה מעלה היא למח גלים המנותקים ממצייאות ההווה, ומחדירים לה צפונות ומסתורי בני האדם, ועל זה נאמר: "בחלום אדבר בו"<sup>3</sup>. לפעמים החלומות באים מההבל שמעלה האוכל בגופו ומזרים גלים למח, ואז כל חלומותיו הם דברים בטלים, ועל זה נאמר: "כי ברוב חלומות והבלים ודברים הרבה"<sup>4</sup>. גם כאשר אדם נמצא במתח מרוכז לנושא מסויים והוא נרדם או מתנמנם יכול להגיע להכרה קטנה ולחלום חלום שיש בו גם קצת מהאמת. וזה כוונת הכתוב<sup>5</sup> "בחלום חזיון לילה בנפול תרדמה על אנשים בתנומות עלי משכב אז יגלה אוזן אנשים ובמוסרם יחתום".

לפעמים בשעת שינה יוצאת הנפש מתוך הגוף אך קשורה בו בכל זאת בקשר רוחני דק לטבורו, ומרחפת בחלל אויר העולם מעל למדינות שונות, אף נראה שם למכיריו כדמותו בצלמו ואח"כ חוזרת לגוף, והאדם נדמה לו שבחלומו הוא רחף וראה זאת.

אדם שהגיע לדרגת רוח יכול לשלוח את נפשו בעת שינתו לכל מקום ואף לעולמות העליונים. פירוט נושא זה להלן בנקודה המדעית של תורת הנפש.

נפש זו גם חולה לפעמים, זאת אומרת לא יציבה בגוף, הן מחמת עצבים ומתח גבוהים או התעסקות בדברים הגבוהים מרמת המשכל השכלי, או מחמת חוסר התפתחותה הנורמאלית והשארותה במצב הילדות. ויש בני אדם שבהיותם קטנים נפגעה איזו נקודה רגשית בנפשם ואף כי בשאר דברים נפשם גדלה והתפתחה יפה, בנקודה (או נקודות רבות) זו, היא עמדה על מקומה. ובגיל מבוגר יותר האדם נתקל במעצורים נפשיים מחמת דברים הנוגעים אצלו באותה נקודה.

אותה אנרגיה חשמלית שהנפש מפעילה בהתחברותה לגוף כנזכר לעיל, מפעילה לפי רמת התפתחותה גלים המועברים למוח ומרטטים את מיתריו, ונותנים בו את הכח להפעיל את כל הגוף. (כיון שהנפש היא מופשטת בכל הגוף כנזכר, הגלים הם המרטטים את כל חלקי המוח אשר כל חלק מכוון אבר מסוים בגוף האדם). ולכן יכולים אנו להכיר אישיותו של אדם או מחלתו לפי אלקטרודות המחברות למוחו וקולטות גלים אלה (E.A.G.) וכן על ידי חכמת הכתב (גרפולוגיה), ושרטוטי היד ועוד, שאין מקומם כאן.

3. במדבר י"ב. 4. קהלת פ"ה 5. איוב ל"ג.

## פרק ג'

## החיים שלאחר המוות

"כי הולך האדם אל בית עולמו וסבבו בשוק הסופדים וישוב העפר על הארץ כשהיה, והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה"<sup>1</sup>. במלים אלו ביטא החכם מכל אדם שלמה מלך ישראל את השקפתו השקפת תורת ישראל על חיי הנצח והישארות הנפש.

כלל ידוע הוא, כי אין דבר האובד כלל, לדוגמא, העץ לאחר השרפו הופך בחלקו לפחמן וכדו', זאת אומרת שבשריפת העץ רק נשתנה אותו חומר, לחומר אחר אך לא אבד כלל. כן הוא באדם, לאחר מותו מתפורר האורגניזם שבו בתהליך איטי וכל יסוד מארבעת יסודותיו חוזר למקורו ובהיותו ורוב גוף האדם מורכב מיסוד העפר נאמר דבר זה בתורה על העפר "כי עפר אתה ואל עפר תשוב"<sup>2</sup>, אך גם שאר היסודות חוזרים לקדמותם, פרט לעצם מסוימת בערפו של האדם אשר נשארת לעולם בהרכב ד' היסודות וממנה יקום האדם בתחיית המתים נושא שאין כאן מקומו

תורת ישראל רואה את חיי הנצח לא רק כהמשך לחיי הגוף אלא כתכליתו. לפני הולדות האדם הנפש מופרדת מהרוח והרוח מהנשמה, חיה ויחידה הנזכרים למעלה. ואין יכולת לנפש ולרוח להתחבר רק על ידי מעשיהם בהיותם בעלי בחירה ואמצעים של התקדמות בעשיית טוב והתדרדרות במעשה רע. לכן נכנסת היא בגוף האדם לתקופה מוגבלת שהוקצבה לה מראש (ושניתנת לפעמים לקיצור ואריכות גם בהיותה בעולם הזה), כדי להתקדם ולזכות לחבור ואיחוד חמשת כוחות רוחניים אלה לחטיבה אחת. זכה אדם והשלים את מטרותיו ויעודו למענה נוצר, והגיע לדרגת נשמה, חוזרת נפשו המושלמת להגיע לאחר צאתה מגוף האדם בעת מותו לעולמות הגבוהים וליהנות מזיו אושר החכמות והידיעות הטהורות והזכות של מעלה, והוא נקרא בשם "גן העדן העליון" וגופו שהוא אינו אלא מלבוש לנפש האדם נשאר בעולם הזה אם בשלמות, ואם בהתפוררות האורגניזם שבו עד לזמן תחיית המתים, בה יתאחדו כל יסודותיו מחדש ויחיה האדם הפעם לנצח ויחוש בכל אותם עידונים גם בתוך גופו המחודש, אשר יצטרך להברא כדי להעשות רצון האלהים המקורי, והוא שהאדם בגופו יגיע לכל הנרח"י כאדם הראשון לפני חטאו, ועל אותה תקופה נאמר "כי מלאה

1. קהלת י"ב. 2. בראשית פ"ג.

הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים"<sup>3</sup> שכן כולם יגיעו לדרגה מסוימת של נרנח"י בתוך גופם ולהבנת הכוחות העליונים ואז יקוים "בלע המות לנצח ומחה ה' אלהים דמעה מעל כל פנים"<sup>4</sup>.

העליה וההנאה מהעולמות הרוחניים העליונים, היא מדרגת "רוח" ומעלה, אך "הנפש" היות והיא מורכבת גם מזוך החומר הגשמי (רביעית דם הנזכר למעלה), לאחר הפרדתה מהגוף נכנסת לגן עדן התחתון שהיא ארץ אתירית כדוגמת ארצנו ומתענגת שם מטוב הנראה כגשמי, אילנות ופרחים וכדו'. ויש לה קשר טלאפתי עם רוחה ונשמתה ומקבלת מהם את ידיעת החכמות העליונות.

אם לא זכה האדם להגיע בעודו בגופו לשלמות זו, יש כמה צורות בהם תמצא הנפש לאחר מותו.

כלל הוא, שאין מעשה רע מוחק או מאפיל על מעשה טוב שיעשה האדם או להיפך. ולכן אדם שהטיב מעשיו וזכה לרוח ואפילו לנשמה, ואח"כ חטא, בשעת חטאו חלקים אלו נפגמים בכתמים רוחניים המעיבים על אורם הנוצץ וטחים את עיני האדם מלחוש בכוחות האדירים השוכנים בקרבו. ולכן אדם כזה לאחר מותו עוברת נפשו תהליך ניקוי יסודי כדוגמת כיבוס, שטיפה ומריקה, עד שתתנקה מכתמיה, ותוכל לחזור ולהאיר כשאר נפשות מעלה.

צורת כיבוס זו נקראת בשם גיהנם התחתון שכן בהיות והנפש נוטה גם לגשמיות מחמת הרכבה (רביעית הדם), היא חשה כאדם חי בגופו את יסורי מירוק אלה, אשר באים לצורך תקון הנפש. ויכול האדם גם בהיותו בעולם הזה לנקות את נפשו על ידי "תשובה" וחרטה אמיתית על חטאיו.

כל זה ב"נפשו". אך רוחו ונשמתו של החוטא מחמת רוחניותם הגבוהה לא שייך בהם ניקוי וזיכוך כדוגמת הנפש, אלא סוג סבל רוחני יותר וקשה יותר. יסורי רוח ונשמה אלו נקראים בשם גיהנם עליון<sup>5</sup>, ובהמשך הזמן (לפי גודל וחוזק הכתם, כן אורך הזמן) מתנקים "רוח ונשמה" אלה מחטאיהם, ומתחילים להביין ולחוש בהנאת המדעים והאורות הסובבים אותם, בגן העדן העליון.

צורות ניקוי אלו פעמים שמספיקות שיגיע האדם למנוחתו, ופעמים שאינה נתנת לאדם מיד עם מותו אלא לאחר שובו לעוה"ז בגלגול נשמות, ופעמים שנתנת לאדם ולמרות זאת אינה מספקת ונצרך הוא לשוב אח"כ בגלגול נשמות.

3. ישעיהו י"א ט. 4. ישעיהו כ"ה ח'. 5. ראה ספר חסידים סי' תק"ל.

## פרק ד'

## מהו יהודי

אין אדם המסוגל להגיע לדרגת "רוח" וכל שכן לדרגת "נשמה" האמורים למעלה, אלא אם כן שומר הוא את תרי"ג מצוות תורת משה וענפיהם, מתוך חיובו בהם, ולכן אומות העולם אשר אינם מחויבים בשמירתה, אינם יכולים לזכות לדרגות אלו עד שיעברו תהליך גיור ושמירת מצוות התורה. במדה ולא עשו כן, יכולים הם לזכות לדרגות גבוהות ורמות, אבל בתחום בחינת ה"נפש", ולא יותר. ובכל אופן גם לנפשם יש שכר ועונש על מעשיהם שעשו עלי אדמות, אלא בעוד שהעונש הוא שטיפה ומירוק לנפשם כדוגמת נפשות עם ישראל, הרי ששכרם לא יכול להשתוות מחמת מיעוט כליהם הרוחניים ואי יכולתם לזכות לרוח ונשמה כאמור. ולכן חסידי אומות העולם, שאמרו חז"ל שיש להם חלק לעולם הבא, הכוונה היא שלאחר מותם נכנסת נפשם לעולם הדמיון ושם רואים הם את עצמם כמתענגים בכל תענוגות העולם הזה, כדוגמת האדם הרואה בחלומו את עצמו מתענג בתענוגות אלו ובזה הם באים על סיפוקם, מחוסר הכרה בזיו נועם הספירות העליונות בהעדר הרוח והנשמה<sup>1</sup>. וזה כוונת הכתוב<sup>2</sup> "ועתה אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי והייתם לי סגולה מכל העמים. ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש". וזה כוונתנו באמרינו בתפילות החגים אתה בחרתנו מכל העמים.

## גלגול נשמות

אדם שבהיותו עלי אדמות הטיב מעשיו מחד, והרע מצד שני ולא תקן מעשיו על ידי תשובה והוצרך לחזור לעולם זה ע"י הוולדות מחודשת כדי לתקן מעשיו, בזמן התחיה תחולק הנשמה בין אותן גופות שבהם גולגל האדם וכולם יקומו בתחיה בכל אברי גופם ונשמתם, אך ברמת משכל המתאימה לפי חלק הנפש, הרוח והנשמה שנתקנה בכל גוף. פרט למקרים נדירים בהם לא תקום אחת הגופות כלל כגון: הכופר בתחיית המתים או המלווה בריבית שמתו ללא תשובה, ועוד אי אלו סבות בודדות. ואז בשעת צאת נפשו, הרי הוא כמי שלא היה כלל בעולם ואותו הגוף לא יעמוד בתחיית המתים בעתיד. ונפש זו חוזרת

1. ראה ספר "שער יוסף" במאמר "גלגול נשמות". 2. שמות י"ט.

לעולם בהוולדות חוזרת, בו ניתן לה הזדמנות להתחיל הכל מחדש ולהתקדם. ואם גם בפעם זו לא נתקנה הנפש, וחזרה לאחר מות הגוף לאותו מצב בו היתה קודם ניתן לה פעם שלישית ואחרונה להוולד ולתקן עצמה, ואם גם אז לא התקדמה אפילו מעט, שוב אין לה זכות קיום כיישות עצמית והופכת להיות גרורה לנפש אחרת שהטיבה דרכיה בעולם זה. לנפש זו כיוון הנביא באומרו "והנפש החוטאת תמות". סוד שלוש הזדמנויות אלו הניתנים לנפש נרמזו בפסוק:<sup>3</sup> "הן אלה יפעל אל פעמיים שלש עם גבר". (ואף אומות העולם באים בגלגול, ולא עוד אלא שיתכן ונפש הישראלי לאחר מותו תתגלגל בגוי)<sup>4</sup>. וכאן אנו מגיעים לנקודה גבוהה אשר על ידה מתורצים הרבה שאלות וסתירות בענייני האמונה שכר ועונש, יסורי צדיקים, ושלות רשעים. שכן לפי אמונתנו, זה כאלפים שנה שאין נשמות חדשות בעולם וכמעט כולנו גלגולים של נשמות אנשים שהיו פעם בעולם זה ובאנו לתקן אשר חטאנו באותה תקופה הן לאלקים והן לאנשים אשר אף הם חזרו אתנו ב"גלגול" לעולם זה<sup>5</sup>. אף צדיקים חוזרים לפעמים בגלגול, אם כדי להוסיף על מעשיהם הטובים, או להדריך את בני האדם בדרך הטוב והישר, או כדי לעזור ללבבות נדכאים וכדו'<sup>6</sup>.

אדם שחטא וקלקל מעשיו בצורות שפילות, לפני תקונו המושלם בדרכים שהזכרתי צריך להכנס בגוף בעל חי, ולסבול שם כגודל חטאו אשר פגם. (אני מצטט כאן לשונו של גדול המקובלים באלף וחמש מאות השנים האחרונות הידוע בכינוי "האר"י" מצפת, ר' יצחק לוריא זצ"ל. חי בשנים רצ"ה-של"ב לאלף השישי. וזה לשונו): המאכיל נבילות לישראל מתגלגל בעלה האילן והוא הצומח ואז ענשו הוא שהרוח מכה בעלה ההוא ומחזירתו לכאן ולכאן ואין לו מנוחה, וכשנשלם זמן הקצוב לו נעקרת העלה ההיא מן האילן ונובלת ונופלת בארץ וזהו בדוגמת מיתה ממש אצלו. מי ששפך דמים (רצח בכוונה תחילה, (שנ"י) מתגלגל במים. הבעל אשת איש (אם פיתה אותה, שנ"י) מתגלגל ברחיים הטוחנים, או בחמור (אם פתה על ידה, שנ"י) (שער הגלגולים הקדמה כ"ב. על גלגול אדם בבעלי חיים, המדע במחקרו נמצא עדיין בחיתוליו). כן יש חטאים שלפני שתתגלגל הנפש בגוף האדם מחדש להיטיב מעשיה, צריכה היא לשוטט בחלל אזור העולם תקופה מסויימת ואין לה מנוחה ורגיעה בהיותה מוטרדת ונדה ממקום למקום ומלאכי חבלה רודפים ומכים אותה וגומרים לה לייסורי נפש נוראים. וזה הוא הנקרא בשם

3. איוב. ועיין בדקדוק בשער הגלגולים הקדמה ד' ד"ה ונבאר, ובספר שער יוסף ח"ב בנושא "גלגול נשמות בקבלה". 4. שעה"ג הקדמה כ"ב. 5. ועיין להלן בחוברת "חמדת שני" למחבר. 6. זהר ויקרא דף פ"ח. ושער הגלגולים הקדמה ח'.

"כף הקלע". ועליו התכוונה אביגיל באמרה "והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים את ה' אלהיך, ואת נפש אויביך יקלענה בתוך כף הקלע"<sup>7</sup>. ואז שואפת נפש זו ולפעמים גם מצליחה מסיבות כל שהן לחדור לאיזה גוף אדם ולשכון בקרבו כדי לנוח מטרדתה, ועל ידה האדם נבעט ומצטער בפיצול האישיות (סיכזופניה), עד שתצא מגופו.

ברור כי דברים אלה רק כאשר אדם מת ברשעו, אבל אם נחם על הרעה אשר עשה הרי שחטאו נמחל, ושב ורפא לו וע"ז אמר הנביא "כי לא אחפוץ במות הרשע כי אם בשובו מדרכו וחיה".

הנני להעיר כי היות ואמונת גלגול לא נמצא מפורש בכתבי היהדות הבסיסיים תנ"ך תלמוד ומדרשי ח"ל, ורוב התבססותו הוא עפ"י ספר הזוהר אשר בו מובא ענין גלגול הנשמות בפירושו. וספר זה על אף עתיקותו (מיוחס לתנא ר' שמעון בן יוחאי ותלמידיו), נתגלה רק לפני כשמונה מאות שנה, היו כמה מחכמי ישראל שפקפקו על זהות הספר ותכנו, ואם כי במסורת בעל פה שמעו על גלגול הנשמות, שללו את זה וטענו כי לאחר מות האדם, נפשו, רוחו ונשמתו נידונים רק בעולמות העליונים (האתריים), ולא חוזרים לעולם זה, אך כאשר עמד גדול מקובלי צפת, האר"י, לפני כארבע מאות שנה ואישר את הספר מחברו ותכנו נסתמו פיות המפקפקים.

אם כי אין זו מטרת החיבור לעסוק בסיפורי מעשיות אצטט כאן רק מעשה אחד מספר "מנחת יהודה" בשל צורת ההמחשה שבו לנאמר, וזה לשונו: בשנת התרע"ט ביום ו', בה' באב נסעתי ברכבת אל כפר בעקובה הסמוכה לעיר כבל. ובבואי שמה נתארחתי בבית הר' ראובן דוד נסים קצאב הי"ו, וביום השבת א"ל בעל הבית הנז' ימחול כבודו לבוא עמי לבית משה שאשא הכהן הי"ו, לנחמו על הריגת בנו יחידו מנשה שנהרג ע"י הארמל הערלים אשר באו לגנוב את ממונו בשבוע שעבר. ולבסוף לא השיגה ידם לגנוב מאומה. ולמשה שאשא הנז' אין עוד בן או בת. גם מנשה הנהרג לא הניח אחריו בן או בת. ובבואי לבית משה שאשא הנז' התחילו הוא ואשתו לבכות כי זקנים המה לימים כמו בני ע' שנה. ואמרו לי אולי יכול כבודו להגיד לנו סיבת הריגת מנשה על מה נהייתה. ואם הוא מגולגל ומחוייב בגלגול הא' הרג, אנחנו מה פשענו שאנחנו סבלנו את כל הצער הגדול הזה. וכדי להפיג צערם ויגונם אמרתי להם, בשובי בשלום לעיר כבל שם אבינה בספרים ואחזור להם תשובה

7. שמואל א', פרק כ"ה

על זה. וביום ב' בשבת, בח' לחודש אב חזרתי לבבל. וביום ט' באב שחרית כאשר היינו אומרים קינות בביהכ"נ נתנמנמתי בעת אמירת הקינות וראיתי כי נער א' הלך מעיר בבל עד כפר בעקובה ועמו מאה דינרי זהב לישא וליתן בהם שם כדי לפרנס את אביו ואמו הזקנים שהניח בעיר בבל. ובכואו לבעקובה שכר חדר אחד בפונדק. ואיש אחד זקן הרגיש שיש להנער ההוא ק' דינרי זהב ורצה לגנוב אותם ממנו. אבל לפי שהוא זקן ותש כח לא יוכל לעשות דבר זה, ולכן הלך וגילה סוד זה לגנב אחר יהודי בחור והתנו ביניהם שהבחור יגנוב והזקן יעמוד לו למשמר והזקן יקח לו חלק מן הגניבה ההיא, והזמינו מפתח לפתוח בו את החדר שהשכיר לו אותו הנער. ויהי בלילה ההוא והנער היה ישן והדלת סגורה עליו מבפנים, ובאו ב' גנבים הנז' ופתח גנב הבחור את הדלת בלט, וקודם כל דבר נעץ סכין בלב הנער הישן ושפך את דמו ארצה, וכאשר היה מחפש אחר כך על הק' דינרים, באה שיירא גדולה אל הפונדק ויראו הגנבים על נפשם ויברחו להם ולא נטלו מאומה. וכאור היום נמצא הנער הרוג לא נודע מי הכהו. וסוף דבר קברו את נער ושלחו את הק' דינרים לאביו ואמו לבבל. וזה הנער היה בן יחיד לאביו ולאמו והיה מכלכל את שיבתם. ואותו החדר שנהרג בו אותו הנער היו יראים בני אדם לשכור אותו ונסגר על מסגר שנים רבות. ואחר שנקבר הנער עלתה נשמתו לבי"ד של מעלה ותתבע את דמה מן הרוצח ומן אותו הזקן ואמר כי כאשר שעה לי כן יעשה לו, שגם הוא ייהרג ולא יטלו ממנו, וגם יהיה מכלכל את שיבת אביו ואמו וגם לא יניח זרע אחריו. והבי"ד של מעלה שאלו את פי הנהרג: האם אינו רוצה למחול להם, והשיב: שאינו מוחל להם על כל מאומה. והבי"ד עשו כדבריו, כי אחרי מות גנב הזקן גלגלו אותו במשה שאשא הנוכר, שהיה דר בבבל ולא נפקד בזרע עד היותו בן חמישים שנה. ובהיותו בן חמישים שנה הלך הוא ואשתו לכפר בעקובה הנז', ובא ללון באותו פונדק עצמו, ונזדמן כי בלילה ההוא היו אורחים רבים בפונדק ונשכרו כל החדרים ולא נשאר בלתי אם אותו החדר הסגור שבו נרצח הנער. ואותו החדר היה בנין ישן נושן כי לא חששו בעלי הפונדק לבנותו כשאר החדרים מאחר שאין אדם רוצה לשכור אותו, ואמר הפונדקי בליבו עד מתי יהיה החסר הזה סגור, מוטב לפתוח אותו עתה ולהשכירו למשה שאשא ולאשתו הנז"ל לפי שהם אינם יודעים שנהרג בו אדם ואינם מקפידים, ופתח להם את החדר ולנו בו. ובלילה ההוא קראו הבי"ד של מעלה לנער הנהרג ואמרו לו: הגיע העת שתולד נפש ההורג בעולם. האם אתה מוחל לו או לא. אמר איני מוחל לו כלל, אמרו לו: א"כ רד ועמוד בפתח החדר אשר נהרג בו, וירד הנהרג ועמד שם עד ששמש הזקן ההוא את מטתו ובאה נשמת ההורג

ופחדה וחרדה מלהכנס בטיפת הזווג ההוא. ועמד הנהרג והכה אותה ואמר לו: רשע הכנס בטיפה זו כדי לקבל עונשך, ועל כרחיה של אותה נשמה נכנסה בטיפה ההיא וזהו בן משה שאשא אשר נהרג על ידי הארמל ולא נטלו מממונו כלום. ע"כ ראיתי בעת היותי מתנמנם בעת אמירת הקינות. וכל דברים אלו הראו לי בעיני כאילו הייתי עומד ורואה את כל הנעשה מתחילה ועד סוף. וכתבתי דברים אלו להר' משה שאשא הנז' תשובה על שאלתו הנז'.

### פרק ה'

#### השארת הנפש לאור המדע

ידוע הוא כי חושינו מוגבלים לתדירות מסויימת שמתחתתה ומעליה איננו חשים מאומה, כגון הראיה, ראייתנו מתהווית על ידי העין המצלמת את הגוף שלפניה ומחדירתו למח שם הופך הדבר לגבינו לנראה. אין העין הרגילה יכולה לקלוט ולצלם דבר הנמצא מתחת לצבע העכור ביותר אדום, ולא יותר מהצבע הבהיר והזך סגול.

התרשים המוצג בזה מבהיר מה מוגבלת היא ראייתנו בכל הסובב אותנו.

מזל לאולטרא סגול	בלתי ידוע X קרני
אולטרא סגול 27000 גלים לס"מ.	-----
גלים נראים לעין 14000 גלים לס"מ.	העולם הגשמי
אינפרא אדום	גלי חום כהים
אינפרא אדום	גלים בלתי ידועים
מתחת לאינפרא אדום	גלים חשמליים ארוכים
בלתי ידוע	



ההמצאות האחרונות באמצעי צילום לאינפרא אדום העשירו במעט את ידיעתנו על עולם מופלא זה ולא בנושאים הנאמרים בחבורינו היות והם ברובם באולטרא סגול ומעליו. אך ברוסיה, בשנת 1961, המציא מר סמיון קריליאן מכשיר הקולט תנודות שבאולטרא סגול, (המצלמה הקריליאנית). והמדענים שם המתמייחסים באופן חיובי ביותר לפראפסיכולוגיה וענפיה, ואף הקימו פקולטה לביו אנפורמציה, הצליחו לצלם את ה"אורה" אנרגית הנפש המפעילה את הגוף, בלשונם "ביו פלאזמה".

כן, יש אנשים המסוגלים במצלמה פשוטה לצלם רוחות ונפשות אנשים שהלכו מעולמינו ולזהותם ברור (בתמונות ללא ליטוש. ראה בזה באורך לטום פטרסון, אנגליה, בספרו "צילום רוחני").

הגבלתנו בשמיעה מתבטאת בכך שאיננו יכולים לקלוט גלי קול אלא בתדירות של 16 תנודות ועד 20,000 תנודות לשניה. הכלבים מחמת שמיעתם הטובה מ-7 תנודות לשניה מאומנים ומופעלים בצבאות העולם ע"י משרוקית המפעילה פחות מ-16 תנודות בשניה כך שהאדם כלל לא שומע, אך הכלב מגיב לפי קול המשרוקית באופן חיובי בהחלט.

ובלונדון בשנת 1968 המציאו מערכת אזעקה המשמיעה הרבה למעלה מ-20 אלף תנודות לשניה, והאדם המפעילו בביתו ישן בשקט ובמנוחה ללא שום שמיעת קול רעש. אך העכברים הקולטים תדירות זו משתגעים מהרעש ובורחים מהבית. וכן בקנדה המציאו בזמן האחרון אמצעי דומה בשם "רוודקס" Rodkees.

מגבלותינו אלו מונעים מאתנו לראות ולהאזין לרוחות הנמצאים מתחת או מעבר לגבול זה, אך הם נמצאים.

לעתים רחוקות כאשר איזו רוח נמצאת בגבול הדק שבין הסגול לשמעליו, רואה האדם איזו דמות מת, או כאשר מתגדלת לפעמים כח ראייתו לשניה אחת או שתיים מעבר לנורמאל הוא רואה אותם וחש בהם. בעיקר מצוי הדבר אצל חולי רוח שחכ שכלם שאינו פועל עובר למח המפעיל את העיניים או האוזניים והם שומעים או רואים דברים שאנו לא יכולים לראותם. וכן בשעת חלום כאשר המח פועל ללא הגוף נתן למח לראות ולשמוע בתדירות גבוהה יותר ואז "חולם" האדם דברים שאין באפשרותו לראות ולשמוע בעודו בגופו.

המדענים מסתמכים במחקריהם רק על מה שעיניהם רואות או לפחות מה שחושם מרגיש בכך, והיות ותופעות הנפש וכחה, רוחניות הן ביסודן ואינן

נתפשות עם תחושות גופינו המוגבל, קשה היה להם זמן רב להאמין במציאות זו. אך בזמן האחרון ובעיקר לאחר יסוד החברה לחקר הנפש<sup>1</sup> החלו להמציא שיטות הבחנה לתופעות רוחניות אלו בדרכי מחקר שונים. מחקרם התבסס על עשרות תופעות רוחניות שאין להם עם הגוף הפיסי ולא כלום. אציין כאן (בקיצור נמרץ) שתי תופעות עיקריות והם, מסע הנפש, וגלגול נשמות.

#### מסע הנפש

כתבות מפורטות בנושא זה לא נכתבו אלא בידי סופרים בודדים, ביניהם יש לציין את גב' איילין גארט (מדיום ידועה) שיחד עם הפראפסיכולוגים ד"ר סוונסון וד"ר מאבל מניו יורק חקרו תופעה זו ואף ערכו כמה מסעות כאלו והגיעו לדייקנות מפתיעה במחקריהם. דרך אגב: המהופנט בשעת הפנוטו אם נשאל הוא על מקום פלוני ובית פלוני, ברוב המקרים יש בכוחו לערוך מסע נפש זה לשם, לראות את המתרחש ולמסור פרטים מדוייקים. וכבר היה בלונדון שבנו של פרופסור ידוע הופנט ונשאל מה מעשי אביו שנמצא אז בניו יורק כרגע, והוא תיאר בפרוטרוט את מעשיו ושלאחר ברור נמצא כי לא שינה כלל בשום פרט. או על נערה שהופנטה ונשלחה לבית הוריה (דרך מסע נפש) שדרו בעיר אחרת לספר על מעשיהם ולאחר זמן מה צלצל הטלפון ועל הקו היה אביה ששאל לשלומה. כאשר נשאל מה פתאום הוא שואל הרי רק אתמול הם התקשרו ושוחחו, הוא ענה כי לפני כמה דקות הבחין בדמותה הנמצאת בביתו ורצה לדעת אם אונה לה רע או שדמיונו הטעהו.

חכמי הקבלה בישראל היו משתמשים במסע נפש זה לעתים קרובות ובפרט לצרכי לימוד. ידוע על ר' חיים ויטאל, תלמידו הגדול של האר"י הקדוש מצפת שכמה פעמים ראו ערביי ירושלים את מראהו מעל להר הבית ובתוך מסגר עומר, וכששאלוהו על כך, אמר להם כי היות וליהודים בימינו לפי תורת ישראל אסורה הכניסה להר הבית, והוא מעוניין להכנס כדי לוודא דברים מוסיימים אז הוא שולח את נפשו שתמסור לו פרטים על כך.

אסיים נושא זה במעשה הלקוח מתוך ספרו של ש"י עגנון "ימים נוראים", וזה לשונו. האחים הקדושים ר' אלימלך מליזנסק ור' זושא מהאניפולי היו

1. בשנת 1882, לונדון ארץ הטיירות העתיקות ורוחות הרפאים המהלכות בהן עד עצם היום הזה. ובחלקן מהוות אטרקציה לתיירים ומקומן נדפס במדריך התיירות המקומי, שם החברה הוא Society For Psycnical Research.

משוטטים בעולם כעניים ומחזרי פתחים. ערב יום כיפורים אחד באו לעיר אחת, נכנסו וישבו בבית מדרש, ולא הזמינם אדם לאכול עמו. התחילו מצטערים, בא אברך אחד ושאל אותם: כלום סעדתם היום? אמרו לו לא, אמר להם, אם אתם רוצים בעוגות ויין שרף אתן לכם. ושמחו שמחה גדולה. לשנה האחרת חזרו ובאו לאותה עיר, ושוב הזמינם אותו אברך לסעודה המפסקת של ערב יום הכפורים. לשנה השלישית חזרו ובאו לאותה עיר נכנסו לבית המדרש ולא הזמינם אדם לאכול עמו. ומאחר שכבר פעמיים נודמן להם אותו אברך, סבורים היו שאף עכשיו יבוא, כיון שלא בא אמר אחד לחבירו בא ונשוט בעולם (מסע נפש) ונראה היכן הוא. הלכו ושטו ולא מצאוהו. אמר אחד לחבירו: אחי, נבקש אותך בעולם העליון (מסע נפש בספירות העליונות), בקשוהו ולא מצאוהו. עד שהם מתעסקים לבקשו ראוהו עומד בראש המגדל של בית יראתם (כנסיה). אמר אחד לחבירו: אחי, מאחר שנתגלגלה לנו זכות על ידו שלא צמנו בערב יום הכפורים (בשנים קודמות) נעשה לו טובה ונוציאנו משם, עמדו והוציאוהו. (הצליחו לחצו בכח המחשבה על ידי שעוררו בלבו רגשי חרטה ורצון לחזור ליהדותו – פסיכוקינטיקה).

סיכומו של דבר תופעה זו מראה על קיום הנפש והנאותיה מחוץ למסגרת הגוף דבר השווה עם תיאורי למעלה בהרכב הנפש והרגשה בדברים גשמיים.

### גלגול נשמות

רבות נכתב בנושא זה ובמחקריו, כבר ציינתי לעיל כי אף בין חכמי ישראל היו שפקפקו באמונה זו וחשבוה לכפירה במושגי הגמול למעשי האדם בעוה"ז. הנודע ביותר ביניהם הוא ר' יהודה אריה ממודינא אשר אף פרסם בנושא זה חיבור גדול בשם "ארי נהם", בו נהם כארי המשחר לטרף מאמיני הגלגול, ואשר אף הוא בסוף ימיו חזר להאמין בגלגול נשמות מחמת מעשה שהיה אתו שפעם אחת כאשר טיפל בילד חולה בן ששה חדשים (הרב היה גם רופא מוסמך מאוניברסיטאות באיטליה), לפתע קם הילד ואמר פסוק "שמע ישראל" וכו' ונפטר, ואז נחרד הרב מנין תינוק זה ידע לומר כן ולא נח עד שהגיע למסקנה המחייבת את גלגול הנשמות.

חכמי אומות העולם בתקופה האחרונה החלו להאמין בזה ואף להפנט אנשים ולהחזירם למצב של טרום לידתם וחייהם בגלגול קודם. הראשון שבכולם היה אדגר קייסי מניו-יורק<sup>1</sup>, ואחריו מוריי ברינשטיין מלונדון (ראה ספרו של האחרון "בעקבות בריידי מרפי").

וראה בספרו של ק.ג. יונג (תלמידו של פרויד אבי תורת הפסיכונליזה) **Memories, Dreams, Reflections** ובכתבה של היומון האיטלקי הנפוץ "קוריירה דלה סרה" (משנת 1968), לגבי תינוק הפלא אנטוניו מורביטו שהיה אז בן שנתיים ושהתמצא להפליא בגיאוגרפיה של כל כדור הארץ ובמסקנתו שאין זה אלא "גלגול נשמות".

ובספרו של פרופסור איאן סטיבנסון מהחוג לפסיכיאטריה בפקולטה לרפואה באוניברסיטת וירג'יניה "20 גלגול נשמות מרומז", ובהם מקרים מאלפים ומוכחים בצורה מדעית על גלגול נשמות באלסקה ועוד. (נדפס ב 1965), וברבעון הפארפסיכולוגי הגרמני **Der Wissenschaft nzeigeite** (גבול המדע).

אגב אוסיף, כי מה שגילה פרופסור ז. פרויד כי תוצאות של מקרי חרדות הם מחמת תת הכרתו של אדם שנחרטה על ידי מקרים חורגים, כבר נאמרה בספר הגלגולים על ידי האר"י מצפת שהוסיף שאף מקרים חורגים מגלגול קודם משפיעים על גלגול זה. ולכן תלמידו ר' חיים ויטאל, כשהיה רואה סכינים היה רוטט כולו מחמת שבגלגולו הקודם הוא נרצח על ידי סכינים.

1. עשרות ספרים נכתבו עליו (ראה לדוגמא **"Edgar Ceycethe by Jess Steh. Sleeping prophet"**) כשלשים אלף מקרי ריפוי, נבואה, פתרון חלומות ראית הנסתר וראית העבר הרחוק ואלפי סיפורי גלגולים המזעזעים באמיתותם נעשו על ידו. קייסי נפל לטראנס ע"י אוטו-הפנוזה (הפנוזה עצמית). ובמצב זה הבחין בשורש המחלה ונתן דיאגנוזות מדוייקות במונחים לאטיניים. והמליץ על טיפול רצוי לחולה ואף רשם תרופות בלאטינית (כשהיה במצב הפנוט בלבד). למרות שמימיו לא למד רפואה ולא את השפה הלטינית. אלפי פרוטוקולים של מעשיו שמורים בארכיונים בוירג'יניה בייץ', ונחקרים ע"י פסיכולוגים רופאים ואנשי מדע. מרגוט קלאוזנר מספר כעדת ראיה, על מקרה בה תרופה שרשם קייסי לאחד החולים לא ניתן כבר להשיגה, כי המפעל הפסיק את ייצורה. כששמע קייסי על כך נכנס לטראנס ובעיני רוחו ראה בקבוק יחיד ואחרון שנותן לרוקח באותה העיירה, הוא תיאר בדיוק את מקום המצאו במחסן התרופות באצטבא התחתונה תחת ערימת עתונים ישנים. ואכן לאחר חפוש נמצאה התרופה בדיוק במקום בו נראתה לקייסי בהיותו בטראנס.

דרך אגב: קייסי זיהה את האטלנטיק האבודה (אשר אפלאטון מזכיר אותה בכתביו. וחז"ל הזכירוה ברמז. עיין רש"י בראשית ו' פסוק ד') בסביבות ים סראגסו ומזרחית לאיים האזוריים.

בין הדרוזים, אמונת הגלגול לא רק ידועה אלא הם חיים וחשים אותה. רבים מהם יודעים פרטים על גלגולם הקודם והולכים ומוסרים למשפחתם הקודמת פרטים מדוייקים ולרוב אף אינטימיים, ומבקרים בביתם לאחר מכן בתמידות ומכנים אותם בשמות קודמים, אבא, אמא וכדו'. (וראה עוד בזה במחקרה של גב' מ. קלאוזנר "הדרוזים וגלגול הנשמות")<sup>2</sup>.

המסקנא המתקבלת מכל האמור: שמשנה אמת ותורתו אמת, והמקיימה מגיע ליעוד העיקרי של הבריאה, לחיי נצח.

2. דוגמאות נוספות: 1. לפני מספר שנים הובא לקליניקה של ד"ר קוסאנילה, ברומא, חשמלאי שנפגע ממכת חשמל. הרופא וצוות עוזריו הפעילו את כל האמצעים שעמדו לרשותם, כדי להחזיר את האיש לחיים. לאחר שכל מאמציהם עלו בתוהו, החליט הרופא להפעיל את שיטת "ההלם הנגדי". הוא הצמיד אלקטרודות על גבו וחזהו של הנפגע, והעביר זרם חשמלי דרך לבו. הפעם, היתה התוצאה מיידית. לאחר מוות קליני שנמשך קרוב לשלש שעות, התעורר האיש לחיים ואמר באנחת רווחה: "כמה טוב שהתעוררתי. חלמתי חלום נורא".

מה "חלום האיש", שנחשב למת מבחינה קלינית במשך שלש שעות? "להלן סיפורו כפי שנרשם על ידי ד"ר קוסאנילה:

"אני זוכר שברגע בו נגעתי בחוט המתח-הגבוה חשתי, כאילו אפפוני להבות. אולם עד כמה שזה יישמע מוזר, לא הרגשתי כל כאב. באותה שניה עברו נגד עיני, בזו אחר זו – לא, דומה שראיתי הכל בבת אחת, את כל תמונת חיי... לא, בעצם לא ראיתי ממש. היה זה כאילו חייתי את חיי מחדש.

"ואז קרה משהו מוזר מאוד. לפתע מצאתי את עצמי בביתי. אשתי הגישה את ארוחת הצהריים. הילדים ישבו סביב השולחן. דיברתי אליהם, אך הם, כנראה, לא שמעו אותי. לא זו בלבד שלא ענו לי אלא אף התעלמו לגמרי מנוכחותי, כאילו לא הייתי שם.

הדבר גרם לי רוגז רב. במשיכה אחת הטלתי את הצלחות על הרצפה. הסרתי תמונה שהיתה תלויה על הקיר וזרקתי גם אותה ארצה. יצאתי נרגז מהבית, ואינני יודע איך קרה, שלפתע מצאתי את עצמי כאן. הבחנתי בגופי המוטל על שולחן הניתוחים. מראה זה הפחיד אותי עד כדי כך, שהתעוררתי. אני בטוח, שכל זה היה חלום בלהות".

ד"ר קוסאנילה שהינו גם פאראפסיכולוג איטלקי ידוע, לא נטה לחשוב שאכן היה זה "חלום". לדעתו, נמצא האיש במשך שלש השעות, שבהן נחשב למת מבחינה קלינית מעבר לגבול החיים. אבל, איך לוודא זאת? הוא נזכר בצלחות ששבר האיש ב"חלומו", ובתמונה שהוסרה מהקיר, מבלי להסס קפץ למכוניתו ודהר לבית האיש.

אשת החשמלאי, שלא ידעה עדיין על תאונה שקרתה לבעלה, אישרה כי שעתיים קודם לכן אמנם הועפו לפתע הצלחות מהשולחן, ותמונה גדולה נפלה מהקיר...

2. המקרה המפורסם על הילדה ההודית, שאנטה דווי, שנברק בקפדנות, בשנות השלושים, על ידי חוקרי הפאראאפסיכולוגיה!

שאנטה דווי היתה ילדה בריאה, עליזה ושובבה. היא לא הצטיינה בדמיון רב ולא נבדלה מאלפי ילדות אחרות בנות גילה. רק כאשר מלאו לה חמש שנים קרה דבר מפתיע: פתאום, ללא כל סיבה החלה לדבר על עיר בשם מוטרה, עיר קטנה ונידחת, השוכנת חמש מאות מילין מניו-דלהי. תחילה לא שמו הוריה לב ל"קישקושים של שאנטה", אולם משהחלה הילדה לתאר את חייה במוטרה – את בעלה, את בנה בן ה-15 ואף הזכירה את קופסת התכשיטים שהחביאה לפני "מותה", פנו ההורים המודאגים לרופאים ולאנשי דת, אלה ואלה החליטו לבדוק את המקרה ביסודיות. מבלי לגלות לילדה דבר, נסעו עימה למוטרה, שבה, אגב, לא היתה מעולם.

בהתקרבת לעיר החלה שאנטה להצביע בהתרגשות על בנינים וסימני דרך שונים, והובילה אותם ללא היסוס דרך מרכז העיר וסימטאות עקלקלות לחלקה הצפוני, שהיה מעין שיכון צמרת. בהתרגשות גוברת והולכת נקשה הילדה בדלת אחת החורלות. המשרת, שפתח את הדלת הופתע לשמוע את הילדונת הזרה קוראת לו בשמו ומבקשת לראות את האדון ואת בנו. הגבר בן הארבעים סרב בתחילה להאמין כי הילדונת בת ה-5 אותה לא ראה מעולם אינה אלא אשתו שנפטרה לפני חמש שנים. האיש ובנו לא יכלו לעמוד בפני שפע הפרטים שסיפרה שאנטה. אולם הדבר ששיכנע אותם, את הרופאים ואת אנשי הדת שנתלוו לשאנטה כי לפניהם מקרה שאין לו הסבר אחר מלבד זה של גלגול נשמות, היתה קופסת התכשיטים: מסתבר כי בעלה קנה לה בימי חייה תכשיטים רבים והיא החזיקה אותם בקופסה יקרה, אותה טמנה במקום מחבוא, שהיה ידוע רק לה. אולם מאחר ונפטרה באופן פתאומי בטרם הספיקה לגלות את מקום המחבוא, לא הצליחו בעלה ובנה לגלות את אבני החן היקרות. מה רבה היתה הפתעתם, בראותם את הילדונת הזרה, צועדת לה בצעדים בטוחים לעבר חדר המיטות, מזיזה את הכורסה – ובעזרת מספריים מזיזה מרצפת גדולה שמתחתיה נתגלתה לעיניהם קופסת אבני החן.

מקרה זה הסעיר בשנות השלושים לא רק את חוקרי הפאראאפסיכולוגיה, הוא זכה לכיסוי עיתונאי בינלאומי, והפך לאחד המסמכים החשובים באוסף של החברה הבריטית לחקר הפאראאפסיכולוגיה. אולם למרות ההוכחה החותכת במקרה של שאנטה, ולמרות עדויותיהם של עדים מהימנים – יש הסבורים כי באותה מידה יכול מקרה זה להיות ענין של "דיבוק". – "POSSESSIOH" – כלומר, שנשמתה של אותה אשה נכנסה בגופה של שאנטה, כשזו היתה כבר בת חמש וגרמה בכך לפיצול אישיותה.

3) סגן באטיסטה ורעייתו היו מאושרים בבתם. הזוג הצעיר, שהתגורר ברומא, היה מספיק אמיד כדי להעסיק אומנת שוייצרית. האומנת, שבאה ממחוז "הצרפתי" של שוויץ, לימדה את הילדה צרפתית והיתה שרה לה שירים צרפתיים. אחד מהם היה אהוב על הילדה, בלאנש.

כאשר חלתה בלאנש בדיפטריה, עשו הרופאים מאמצים נואשים כדי להציל את חייה – אולם מאמציהם לא נשאו פרי – הילדה נפחה את נשמתה. שלוש שנים אחרי מותה, נכנסה גב' באטיסטה להריון. בחודש הרביעי להריונה היה לה ספק חלום ספק הזיה. לדבריה היתה ערה לגמרי, כאשר לפתע הופיעה לנגד עיניה בלאנש, והודיעה לה בקולה הילדותי, "אמא'לה, אני חוזרת".

האם הנרגשת לא הצליחה לשכנע את בעלה באמיתות חוויתה. אולם כאשר נולדה התינוקת, בפברואר 1906, הסכים הבעל לקרוא לה בשמה של בתם הראשונה. תשע שנים לאחר מותה של בלאנש הראשונה, בהיות בלאנש השנייה בת שש, קרה משהו בלתי – רגיל, אנו מצטטים את עדותו של האב, הסגן באטיסטה, מתוך ארכיוני החברה הבריטית לפאראפסיכולוגיה, שהופיעה ב- "THE PROBLEM OF REBIRTH" "ישבתי עם אשתי בחדר עבודתי, כאשר לפתע הגיעו לאזנינו, מחדרה של בלאנש, צלילי שיר הערש. היתה זו שעת ערב מאוחרת, והיינו משוכנעים כי ילדתנו ישנה. אולם כאשר נכנסנו לחדרה, מצאנו אותה יושבת במטתה, ומזמרת לה בעלילות ובהיגוי צרפתי מובהק, את אותו שיר ערש שהיה כה אהוב על בלאנש הראשונה. קפאנו מרוב תדהמה. אשתי לא זימרה מעולם את הנעימה הזאת ובשום מקום אחר ברומא לא יכלה הילדה לשמוע את השיר, המוכר רק לכפריי המחוז הצרפתי בשוויץ.

- מי לימד אותך את השיר? – שאלתי את בלאנש.

- אף לא אחד – אני הרי יודעת אותו, ענתה הילדה, - והמשיכה לשיר אותו בהנאה.

איני יודע לאיזה מסקנות יגיעו החוקרים. אני יכול רק להישבע כי הפרטים שמסרתי נכונים, ומתארים בדיוק את אשר קרה. אשר לעצמי – המסקנה אשר אני מסיק, היא כי המתים חוזרים, כדי להיות בינינו. "עד כאן דברי האב.

ספורים מעין אלה יש רבים. אך דומני שדוגמאות אלו מספיקות כדי להוכיח את מה שמסורת עם ישראל ודברי חכמינו ז"ל בכלל, וכלפי החיים שלאחר המות בפרט ומוצאיהם מצא חיים.

## ה ק ד מ ה

לאחר שב"ה, הקונטרסים "תקות שני" ו"חוט השני" נתקבלו בברכה ובאהדה בין הצבור הרחב על גווניו השונים, נתבקשתי לפתוח חוג למבקשים ומחפשים את האמת הצרופה, אשר בדורנו זה זכינו, והנהייה לדת ולערכיה פושטת וחדרת אף לקבוצות אשר עוד לפני זמן קצר עמדו על נפשם בדרכים שונות להשכיח שם ה', מפיהם ומפי כתבם. וכל דבר אשר זיקתו לדת היתה אפי' רופפת, נדוה והרחיקוה מקהלם, ועכשיו ב"ה, הננו עומדים בתחילת תקופה של התגשמות חזון ישעיהו בן אמוץ, "וידעו תועי רוח בינה" (ישעיהו כ"ט כ"ד). ואכן נענתי ברצון ועונג לבקשתם, והחוגים נתנים ומתרחבים. את תכנם של השיחות הנתנות בחוגים אלו, רציתי להביא על הכתב לתועלת אלה אשר מה שלבם חושק, זמנם עושק. ואינם יכולים להשתתף בחוגים אלו למרות רצונם. אך דבר כזה נבצר הוא אף מגדולים וטובים ממני, וכדברי הרמב"ם בפתיחתו למורה נבוכים "ואל ידרוש ממני הנבון, ואל יתלה תקוותיו שבכל מקום שאזכיר ענין מסוים שאני אשלימנו, או אם התחלתי לבאר ענין משל מן המשלים, שאני אסיים כל מה שנאמר באותו המשל, כי דבר זה א"א לשום משכיל לעשותו בלשונו למי שהוא משוחח עמו, כ"ש לקבעו בספר". אך פטור בלא כלום א"א, לכן חברתי וערכתי את החוברת הנוכחית "חמדת שני" בענין ההשגחה, הבחירה, ושכר ועונש. אך אין מטרת החוברת להפוך לספר הדן בעומק הנושא על כל צדדיו, אלא לעורר רעיונות בנושא האמונה, אשר גבושם יתהווה בחוגים ושיחות, בבחינת תורה שבע"פ.

תקוותי שאף חוברת זו תתקבל ברצון על כל שכבות הצבור.

ירושלים, תשרי תשל"ח.

י. שני

## מבוא

לא הרי הבנת נושא בכל מקצוע שהוא כשהנשוא מוצג לפנינו ואיננו צריכים אלא להבין את פשרו, לבין נושא אשר כל האמור עליו אינו אלא תיאוריה של דבר אשר יכול להתבצע לאחר תכנון מחושב. ולא הרי שניהם כהרי נושא אשר אינו אלא מחשבה המבקשת להבין את הנשוא ללא שרטוטים וחשבונות, וללא שום התגלמות גשמית דקה מן הדקה, ואין הבנת הענין תלויה אלא ברצון וחיפוש מתמיד וכושר חשיבה מעמיק, כנושא אשר לפנינו. אשר לא רק שמגבלותינו כשוכני בתי חומר אשר בעפר יסודם, גורמים לקוצר שכלנו להבין זאת, אלא אף עומק המושג אשר נסתר הוא מענין כל, ואין יכולת לשום נברא



להבין הדברים על בורים ושלימותם, ואף מלאכי השרת זה לזה שואלים "איה מקום כבודו, להעריצו". וה' אמר לשכון בערפל<sup>1</sup>, ויושב בסתר עליון<sup>2</sup> ואדרבה יופי וגדלות האלקות נכרת בחוסר יכולתינו להבין אותו ואת דרכיו, יותר מאשר עם הכל היה מובן ומוסבר לנו. וכדברי ר' נחמן מברסלב<sup>3</sup> "בענין הקושיות שמקשים על הקב"ה והנהגתו, אדרבה כך ראוי להיות שתהיינה לאדם קושיות על השי"ת, וכן נאה ויפה לו לפי גדלותו ורוממותו, שהוא מרומם מאוד מדעתינו, ובוודאי אי אפשר שנבין ונשיג בשכלנו הנהגתו ית', ועל כן בהכרח שיהיו עליו קושיות.. ואם היתה הנהגתו כפי חיוב דעתנו א"כ היתה דעתו כדעתינו". וכהגדרת צייטלין<sup>4</sup>, "הרמב"ם משיב על שאלות הידיעה והבחירה בפסוק "כי לא כמחשבותי מחשבותיכם, ולא דרכיכם דרכי". ואולם ר' נחמן משיב, "אינך יכול להשיג והנך מתמרמר, מכלל שאם היית יכול להשיג היה נוח ויפה לך, אדרבה ידידי, אם היית יכול להשיג, היה מקום עוד יותר להתמרמרות, לפי שאז לא היינו רואים עוד דעת אלהית רמה ונשגבה, כי אם דעת אנושים פשוטה". דברים אלו יפים הם למאמין החי בדרך האמונה, אך לבא מרחוק ונפשו שואפת להבין דברים אלו לפי קוצר שכלנו, הנה חובתנו למצא בדברי חז"ל וחידותם, את ההבנה "הכללית" לנושא ההנהגה, כשאנו מודעים מראש שלהגיע להבנה ברורה ומושלמת לא נוכל בעודינו שוכני גוף. בבחינת "כי לא יראני האדם וחי"<sup>5</sup>, שמשמעותו כי לא יבינני האדם בעודו חי. כי גופו העכור ותכונות נפשו הטבעיות, מונעים ממנו את ההבנה השלמה בדברים רוחניים, ואף גם עקב עומק המושג, הנסתר גם ממלאכי מרום.

מטבעו של אדם נמשך הוא אל האמת ולחיי רוח, אף האדם הנמצא בשפל המדרגה אם מחמת סביבתו, ואם בגלל תכונות נפשו, עדיין טבע משיכתו אל האמת ולחיי רוח קיימים בו, וגם מתבטאים במעשה לפי דרגת הכרתו בהם. ואף אדם אשר בצע רצח בקור רוח, אלמלא היה שלם עם עצמו ומזדהה באמת עם מעשהו, היה נמנע מעשותו. אלא את אשר הוא חושב כ"אמת" בכל מיני טצדקי למעשיו, אשר הוא מאמין בצדקת טענותיו, לגבי האמת של יסודות החברה הרי הוא מטבע פסול.

עדים אנו לתופעה שהפכה כ"שגרתית", בה נראים מדי שבת בשבתנו אלפי בני אדם העוזבים את בני ביתם האהובים אליהם, ואת ביתם על כל הרהוט אשר

1. מלכים א' ח' יב'. 2. תהילים צ"א א'. 3. ליקוטי מהר"ן תנינא. 4. על גבול שני עולמות, דף 300. 5. שמות ל"ג, כ'.

כה עמלו לרכשו, כדי להנות ממנו. והנה הכל היה כלא היה, יוצאים הם כולם ועומדים חשופים ללהט השמש הקופחת על ראשם בקיץ, ולרוח וגשם בחורף, כדי לצפות במשחקי ספורט על המגרש הפתוח. ונשאלת השאלה, מה ממריץ אותם לעשות זאת, האם בריחה מבני ביתם הטורדניים, לאו בהכרח. האם רהיטיהם המכוערים והדלים, והלא את מיטב אונם והונם הם השקיעו במערכת רהיטים מודולרית כשהישיבה בכורסה שבביתם משרה עונג ומכבדת כל בית בעצובה המיוחד.

התשובה היא כמובן, השאיפה לחיי רוח, אשר לפי דרגתם נותנת את בטויה במשחק על המגרש הפתוח, ולמען הנאה רוחנית זו אשר לא רק שאין לה עם ההנאות הגשמיות ולא כלום, אלא אף עומדת בסתירה להם, מוותרים הם על הנאותיהם הגשמיות אשר כה עמלים הם להשיגם, כדי לחוש בהנאה הרוחנית המתאימה לדרגתם בהשגתה. לכשנתבונן בזה נווכח כי הנפש מנסה להתרומם מעל להנאות הגוף, בכל אדם ובכל מקום.

בקרבנו של אדם נמצאים שני כוחות מנוגדים, החומר והרוח הנמשכים לשרשם ומושכים את האדם בחבליהם. החומר המושך לרכושניות וחומריות, ומשם גם לכעס, רוגז, עצבות, הוללות וכדו'. וכנגדו הרוח המושך לחיים נעלים, לאידיאלים בעלי תוכן דק ועדין, קריאה, ספרות, ציור וכדו'. ומשם גם לזוך, כנות, אהבה וסליחה לזולת, וכדו'. והם הם היצר הטוב והיצר הרע, שכוונו חז"ל באמרם<sup>6</sup> "שני יצרים ברא הקב"ה, אחד יצה"ט ואחד יצה"ר".

נפש זו השוכנת בקרבנו היא היא המושכת את כל האדם אל האמת והצדק מחד, ולהנאות רוחניות גם על חשבון צער הגוף מאידך, וכנ"ל. אכן, אמת וצדק זה הם יחסיים ומשתנים לפי הלך רוחו וסביבתו של האדם, והכרת האמת מסתלפת היא לעיתים קרובות בקרבנו במונחים מעוותים שנרכשו מספרות או חברה לא מתאימים. ואמנם, כל הגויים ילכו איש בשם אלהיו "באמת" ובתמים, אך התבוננות מעמיקה בחקר האמת על חיי האדם ובחירתו בין טוב לרע, ותכלית הבריאה, סופה תביאהו להכרת האמת הנצחית הנובעת מהשקפת היהדות בנושאים אלו. ואדרבה, ככל שירכה אדם להעמיק בזה, כן תגדל יותר אמונתו, אהבתו, ומסירותו לחקר מצוות היהדות ודרכיה, וקיומם, בהגלותם עליו. וכמו שמצינו ביתרו שאמרו חז"ל עליו שלא הניח ע"ז בעולם שלא עבדה, וכשהכיר ביהדות קם ואמר "עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלהים"<sup>7</sup>

6. ברכות ס"א, א'. וע"ע במס' סוכה, דף נ"ב, א'. 7. שמות י"ח, יא'. וראה רש"י שם. ואף אריסטו גדול פלוסופי יוון, כשנפגש בסוף ימיו עם שמעון הצדיק (שהיה הכהן הגדול

## פרק א'

## ה ב ח י ר ה

**"ראה נתתי לפניך היום, את החיים ואת הטוב ואת המות ואת הרע.... ובחרת בחיים" (דברים ל' ט"ו).**

רעיון הבחירה נראה במבט ראשון כסותר את האמונה הפשוטה בבורא ב"ה, שהוא יודע הכל טרם שיעשה, ושהוא המנחה ומכוון את מעשה האדם, אם טוב, ואם רע. והנה חז"ל כללו את שני הרעיונות של הבחירה, והאמונה הפשוטה, והפכום למרכיב אחד באמרם<sup>1</sup>, "הכל בידי שמים, חוץ מיראת שמים". ולכאורה הדבר תמוה, אם כל מעשי האדם הם בידי שמים, ואף מעשיו והתנהגותו הנובעים מחוסר, או מעודף יראת שמים, הם בידי שמים, בבחינת "הכל" בידי שמים. ואלו הבחירה בין יראת שמים לכשנגדה, הם בידי האדם בבחינת "חוץ" מיראת שמים. לכאורה פארדוקס.

בתקופתו, ומראשי הסנהדרין בירושלים), חזר בו מדעותיו שלמד ולימד, והתגייר. והנני מעתיק בזה את מכתבו של אריסטו, לתלמידו אלכסנדר המלך כפי שתורגם מיוונית לערבית ע"י בן רשד והביאה בספרו "הפלת ההפלה", והובא בקצרה בתרגום עברי בהקדמת ספר המדות לר' יוסף שם טוב, וזה תכנו. ראיתי בעיר אלקהרא (קהיר הישנה) ספר אחד מאריסטו שחיבר בסוף ימיו מכל מה שכתב בתחילה בין בענין ההשגחה, בין בענין השארת הנפש וחדוש העולם, והיה אומר בכל דבר מאלו ובכמה דברים, והחזירני השמעוני. (הכוונה לשמעון הצדיק) מזאת הסברא במופת וטענות כך וכך, וכתב לאלכסנדר תלמידו, ברוך אלקים פוקח עוורים, מורה חטאית בדרך, ישתבח שבח הראוי לו, אשר גמלני ברוב רחמיו וחסדיו והוציאני מן הסכלות הגמורה אשר הייתי בה כל ימי חיי, בהתעסקי בחכמת הפלוסופיא והייתי דן כל הדברים על דעת השכל וחברתי בזה ספרים, עד שבסוף ימי נתווכחתי עם חכם אחד מחכמי ישראל, והראני את ידו החזקה בתורה מורשה להם מסיני, והמשיך לבי בדברי תורתו בהראותו לי אותות ומופתים בשמות קדושים אמיתיים, ונגלים לחוש. ואני בער בלתי יודע כי רוב הדברים הם למעלה מן השכל, וכאשר ראיתי זה, נתתי לבי להתבונן בכל כחי בדת יהודיים, והנה כולה מיוסדת על אבנים שלימות, לא כחכמת הפלוסופיא, לכן תלמידי הנעים אלכסנדר המלך הגדול, אל יטעוך ספרי גם לך גם לחבריך, כי אילו יכולתי לקבץ ספרי הייתי שורפם כל ישאר אחד לעיני השרים והסגנים, כדי שלא ישתבשו בהם הדיעות. כי ידעתי שאקבל עונש גדול מאת האל כי חטאתי והחטאתי את הרבים, לכן בני אלכסנדר אני מודיע לך ולכל באי עולם, שרוב היודעים עפ"י השכל הם

אכן, אמת כי הבחירה, וידיעת אלקים בכל אשר יעשה האדם, בד בבד יהלכו ורצון אלקים ייעשה, ואין בידי האדם אלא המחשבה שבעשיה, ובעבורה יתעלה לדרגת עובד אלהים, או ירד לדרגת אשר לא עבדו. לדוגמא, באם נגזר על האדם עוד בטרם לידתו שבחייו יצטרך לאכול בשר איסור<sup>2</sup>, הנה יגולגל הדבר משמים ויאכל אותו אדם את בשר האיסור. שכן "הכל בידי שמים", אך "בדרך שאדם רוצה לילך, בה מוליכין אותו"<sup>3</sup>, "והבא ליטמא פותחין לו, והבא ליטהר מסייעין בעדו"<sup>4</sup>. והנה כיצד יאכל אותו אדם את בשר האיסור, הדבר תלוי בבחירתו. אם הוא הסיר לבו מדרכי התורה ומואס בטוב, אז בפשטות הוא יקח את האיסור ויאכלנו תוך ידיעת האיסור וללא נקיפת מצפון, ויענש על אכילתו זאת. אך כנגד זה אם אותו אדם בוחר בטוב, והנו בגדר עובד אלקים, הנה בכמה צורות תתכן אכילתו זאת, לפי דרגת התעלות וקדושת נשמתו. א. יתכן שיחלה אותו אדם במחלה שיש בה משום פקוח נפש ורפואתו תהיה אכילת האיסור, ואז תוך ידיעה שאכילתו היא דבר איסור יקבל הוא אף שכר על אכילתו זאת, שכן מצות שמירת בריאות הגוף שעליה הוזהרנו בתורה "ונשמרתם מאוד לנפשותיכם"<sup>5</sup> ובא פירושו בקבלה<sup>6</sup> שהכוונה לשמירת גופו, היא המתרת לו במקרה זה את אכילת האיסור. ב. ההלכה קובעת שדבר איסור שנתערב בהיתר ואי אפשר לזהותו, לעיתים ברוב כנגדו, ולעיתים בכמות המכילה פי שישים מהאיסור, נתרת אכילת כל המזון לרבות האיסור שאינו מזוהה הנמצא בו. ואותו אדם אשר נגזרה עליו אכילת איסור זו, יאכלנה בהיתר ע"י נפילתה לקדירת היתר כאמור, ויקיים בו מצות מלך ועוד כמה מצוות כאחד, כי אכילה רגילה שכוונתו לבריאות, מצוה היא<sup>7</sup> ואם זה בשבת או בחג יתוסף עליו מצות עונג שבת או שמחת יו"ט, וברכות האכילה לפניה ואחריה

בדאים כי גבוה מעל גבוה שומר... ושלום לך מאת מלמדך אריסטו לאלכסנדר המלך הגדול. 1. ברכות ל"ג ב, נדה ט"ז ב, ובמס' כתובות (ל', א') לגבי מאורעות האדם אמרו "הכל בידי שמים חוץ מצינים פחים", פירש"י הכל בידי שמים, אם באים פורעניות על האדם גזירת המלך הוא, חוץ מצינים פחים, קור וחום שפעמים שבאין בפשיעה. ובמס' חולין (ד', ב') אמרו על כללות מעשי האדם, "אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אא"כ גזרו עליו מלמעלה", וכתב בספר חסידים (לר' יהודה החסיד, חי בשנים ד"א תתק"י-תתקע"ז, -1217 1150 למספרם, מבעלי התוספות ומגדולי הוגי הדיעות בימי הבינים). סי' תרע"א, אם אדם מת בפשעו, כגון שמתקוטט עד שהורגים אותו, עתיד ליתן את הדין שגרם לעצמו מיתה, וכן אם הולך למקום סכנה". 2. ויתכן דבר כזה לפי רוב השגחתו ית' בידיעת חיוב אותה נשמה באותה אכילת איסור כתקון לנפש המגולגלת באותה בשר איסור, וכאשר יבואר להלן.

יתבצעו על האיסור בשלמות, כבשר כשר ומהודר לכל פרטיו, והרי שכרו אתו ופעולתו לפניו תבוא, על צדקתו כי רבה גם בעת אכילת האיסור, וזה כבר בידי האדם בבחינת חוץ מיראת שמים.

דוגמא ב; לפני יצירת האדם כבר נגזר עליו את מי ישא או למי תנשא, וכמאמרם ז"ל<sup>8</sup>, "אמר רב יהודה משם רב, ארבעים יום קודם יצירת הוולד, בת קול יוצאת ואומרת בת פלוני לפלוני, בית פלוני לפלוני, שדה פלוני לפלוני". ועוד הביאו ראיה לדבריהם מן התורה, הנביאים והכתובים, והאריכו בענין זה.<sup>9</sup> ואם נגזר על האדם שישא גויה לבת זוג, אז היות ויש קשר נפשי בין בני הזוג אף טרם שיכירו זה את זה, הנה בעת מחשבתו מחשבות קדושה ויראת שמים, ישפיע הדבר באופן טלפאתי על הגויה ולא תשקוט עד שתכיר את היהדות ותתגייר וישאנה בהיתר, ושכינה תשכון בתוכם. ואם לא זכה ומחשבותיו מחשבות אוון, אז ישאנה בעודנה גויה ויעבור על איסורי תורה<sup>10</sup>. ומצינו זה מפורש בתנ"ך אצל שמשון<sup>11</sup> שהתאהב בגויה "ויאמר שמשון אל אביו אותה קח לי כי היא ישרה בעיני, ואביו ואמו לא ידעו כי מה היא". וכתב הרמב"ם<sup>12</sup> "אל יעלה על דעתך שמשון המושיע את ישראל, או שלמה מלך ישראל שנקרא ידיד ה' נשאו נשים נכריות בגיותן, אלא שגייר שלמה נשים ונשאן, וכן שמשון גייר ונשא". וכעין זה מצינו לר' עקיבא שכאשר נסתה רופינא, אשת טורנוס-רופוס נציב יהודה לפתותו למשכב איסור, הוא נמנע מחטוא, וצחק, כי ידע שהיא עתידה להתגייר ולהנשא לו בהיתר, וכן היה<sup>13</sup>.

וכן במצוות העשה, גלוי וידוע לפניו יתב' שאותו אדם יקיים את המצוה, אך הפניה האישית שתהפוך את עושיה מצדיק לרשע, הוא בידי האדם בגדר "חוץ מיראת שמים". לדוגמא; מצות נתינת צדקה שקולה כנגד הרבה מצוות אחרות<sup>14</sup>, אך אם האדם נותן אותה שלא במקומה או מתוך כוונה להתגדל ולהתפאר הרי זה חוטא. וכמאמרם ז"ל<sup>15</sup> על הפסוק בקהלת<sup>16</sup> "כי את מעשה האלקים יביא במשפט על כל נעלם, אם טוב ואם רע. מהו אם טוב ואם רע, אמרו משם ר' ינאי, זה הנותן צדקה לעני בפרהסיא, (פירוש, כשהעני מתבייש ומעדיף לקבל בצנעה) ומעשה בר' ינאי שראה לאותו אדם שנתן צדקה לעני צנוע בפרהסיא, אמר לו מוטב לו לא היית נותן לו ממה שביישתו בנתינתך הגלויה. ר' שילא אמר, זה הנותן צדקה לאשה עניה בסתר, שמביא עצמו לידי חשד".

3. מכות י' ב'. 4. שבת ק"ד א'. 5. דברים ד' טו. 6. ברכות ל"ב, ב'. 7. ראה ויקרא רבה, פרשה ל"ד אות ג. 8. סוטה ב', א'. 9. מו"ק י"ח, ב, וראה גם ויקרא רבה, פרשה ח'.

וכן אמרו<sup>17</sup> שנים שצלו פסחיהם, אחד אכלו לשם מצוה, ואחד אכלו לשום אכילה גסה, זה שאכלו לשם מצוה עליו נאמר "צדיקים ילכו במ", וע"ז שאכלו לשם אכילה גסה נאמר, "ופושעים יכשלו במ". דהיינו אפילו ששניהם קנו קרבן פסח והעלוהו לירושלים והקריבוהו במקדש שבהר הבית, לשם קרבן פסח כהלכתו, הרי הכוונה שבאכילה, הופכתו מצדיק, לפושע. וכיוצא בזה מצינו לרשב"ג שראה עבודת כוכבים נאה ביותר ואמר "מה רבו מעשיך ה'", ושאלו בתלמוד<sup>18</sup>, איך הביט רשב"ג באשה זרה. ותירצו, בקרן זוית פגש בה שלא בכוונה, וכשראה אותה שבח לה'. הוי אומר שהראיה נגזרה עליו, אך צורת הראיה נגרמה לפי מעשיו. וכאלה בתלמוד ובמדרשי חז"ל, רבים<sup>19</sup>.

זאת ועוד, הנה טרם לידתו של אדם כבר נגזר עליו את אשר יתנסה, ואילו נסיונות יהיו מכריעים כלפי עתידו<sup>20</sup>, וגזירות אלו נובעים מידיעתו יתברך במהות נפש האדם בידיעה מוחלטת שאין למעלה ממנה, אך הבצוע ישאר בהחלטת האדם אם לבצע, אם לאו. ואם כי אנחנו שוכני בתי חומר איננו יכולים להבדיל בין ידיעתינו לבין המציאות, הנה יוצר העולם והאדם, ידיעתו אינה נובעת מהמאורעות, אלא מופשטת בהם. והוא עצמו החכמה והמדע. והדברים עמוקים לא נוכל הבינם בשכלנו הקצר. וע"ז כווננו חז"ל באמרם<sup>21</sup> "הכל צפוי והרשות נתונה"<sup>22</sup>.

10. וזה לשון ספר חסידים, סי' שפ"ג. "אפי' גויה לפי שהיא נגזרה אליו, זכה, היא מתגיירת וכשלא זכה לוקח לו גויה". ובסי' קס"ז כתב, ואם יאמר אדם, ארבעים יום קודם יצירת הוולד גוזרים עליו איזו אשה יקח, ומה פשע אם לקח אשה שאינה הוגנת לו, והלא נגזר עליו? א"כ לא יהיה אדם חייב על העריות אלא הרשות ביד כל אדם על העריות, ע.כ. וראה ריטב"א מו"ק יח. שכתב שע"י תפילה יכול לבטל זה. תתכן גם דרך נוספת, שאם האדם שלם במעשיו, אותה חלק של נפש הגויה הקשורה אל אדם זה, תצא ממנה ואפילו בעודה בחיים ותתעבר בגוף יהודיה, ואז ישא הוא את היהודיה בלבד. 11. שופטים י"ד ג-ד. 12. בספר יד החזקה פי"ג מהלכות איסורי ביאה הלכות יד-טז. 13. מ"ס ע"ז כ' א', וראה להלן בענין ר"ע וגלגוליו, קשר נשמתו עם רופינא. 14. ראה מסכת בבא בתרא י' א'. 15. חגיגה ה', א'. 16. פרק י"ב, יד. 17. נזיר כ"ג א'. 18. ע"ז כ', א'. 19. וכבר נאמר מה' מצעדי גבר כווננו. (תהילים ל"ז כג'). ואמר איוב (ל"א ד') הלא הוא יראה דרכי, וכל צעדי יספור. וכתב בספר חסידים (סי' קס"ב) "כי הכל גוזר הקב"ה, כמה פסיעות יש לו ללכת וכמה בנ"א יראה, וכמה ראיות יראה וכן לידי כמה מעשים יבא, ומה יש לו לעשות, וכן לפה כמה דברים ידבר... והכל לפי הלב, שהרי אם אדם רוצה לא יסתכל בנשים, כי ניתן רשות לאדם ולפי מנהגו גוזרים לו. 20. וראה להלן גבי משה. 21. אבות פ"ג משנה ט"ו. 22. וביאר

וכדי לשבר את האזן נוכל לדמותו בדמיון רחוק, למחנך המבין ומכיר בנפש תלמידו, ויודע את מהלכו ודרכו אשר בו הוא ילך לפי תכונות נפשו אך בכל זאת הרשות נתונה היא ביד התלמיד, ולא בגלל שתכונות נפשו, יובילוהו לכיוון מסוים ואשר מחנכו חזה זאת, יפטר הוא ממעשיו אשר שגה בהם. והדברים צריכים עיון דק בהבחנתם. וכיוצא בזה כתב הרמב"ם<sup>23</sup> "שמא תאמר והלא הקב"ה יודע כל מה שיהיה, וקודם שיהיה ידע שזה יהיה צדיק או רשע, אם ידע שהוא יהיה צדיק, א"א שלא יהיה צדיק... דע, שתשובת שאלה זו ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים ... וכבר ביארנו שהקב"ה אינו יודע מדיעה שהיא חוץ ממנו, כבנ"א שהם ודעתם שונים, אלא הוא יתעלה, שמו ודעתו אחד, וכשם שאין כח באדם להשיג ולמצא אמתת הבורא שנאמר כי לא יראני האדם וחי, כך אין כח באדם להשיג ולמצא דעתו של בורא. הוא שהנביא אומר כי לא מחשבותיכם מחשבתי ולא דרכיכם דרכי, וכיון שכך הוא, אין בנו כח לידע היאך ידע הקב"ה כל הברואים והמעשים, אבל נדע בלי ספק שמעשה האדם ביד האדם ואין הקב"ה מושכו ולא גוזר עליו לעשות כך, ולא מפני קבלת הדת בלבד נודע דבר זה, אלא בראיות ברורות מדרכי החכמה"<sup>24</sup>.

הרמב"ם בפירושו, הכל צפוי ולא תחשוב שבהיותו יודע המעשים, יתחייב ההכרח. כלומר שיהיה האדם מוכרח במעשיו על מעשה מן המעשים, אין הענין כן אבל הרשות ביד האדם במה שיעשה, והוא אמרו הרשות נתונה ר"ל רשות כל אדם נתונה. ור' יונה גרונדי בפירושו כתב, הכל צפוי כמש"כ (תהילים) ה' חקרתני ותדע, אתה ידעת שבתי וקומי, בנת לרעי מרחוק. והרשות נתונה שנתן רשות ביד בנ"א לעשות כל אשר יחפוץ אם טוב ואם רע כמו שנא' "ראה נתתי לפניך" וכו' ואמר ר' משה ז"ל כי זה הדבר הוא מן הפלאים שאעפ"י שהרשות נתונה לו לאדם לעשות רצונו הקב"ה יודע מה שיש לו לעשות קודם המחשבה וקודם המעשה, ולא בהכרח יעשה האדם את הטוב ואת הרע, כי אם ברצון לבו. וה' י"ת יודע תחילה מה יהיה רצונו, ואפי' המעשים השקולים שאפשר שיהיו ואפשר שלא יהיו את הכל יודע תחילת המעשה, והוא פלא. וב"מדרש שמואל" כתב שידיעת השי"ת הוא כצופה ומביט העשיה שעושה האדם, והרי אין ראית האדם למעשה זולתו מכרחת המעשה ההוא, ואין שייך לומר שאעפ"י שיודע מה שעתידי שיעשה האדם, מוכרח שיעשה. כי לפניו יתברך אין קדימה ואיחור, שאינו בחוק הזמן. וזה לשון הרמב"ם (בסוף שמונת פרקיו שהקדים למס' אבות). "לגבי הטענה שיטענו עלינו בה החושבים שהאדם מוכרח על המצוה ועל העבירה ושכל פעולות האדם אין לו בחירה בהם, אחר שבחירתו תלויה בבחירת האלקים. ואשר גרם לזאת האמונה הוא שישאל השואל, זה האיש ידע הבורא בו אם יהיה צדיק או רשע, או לא ידע. ואם תאמר ידע יתחייב מזה שיהיה מוכרח על הענין ההוא אשר

ידעו השי"ת טרם היותו, או תהיה ידיעתו בלתי אמיתית, ואם תאמר שלא ידע מקודם יתחייבו מזה הרחקות עצומות ויהרסו חומות נשגבות בענין הדת. לכן שמע ממני מה שאומר לך והסתכל בו מאוד כי הוא האמת בלא ספק. וזה כבר התבאר בחכמת האלהות שה' יתברך אינו יודע במדע ולא חי בחיים עד שיהיה הוא והמדע שני דברים כהאדם וידיעתו, שהאדם בלתי המדע, והמדע בלתי האדם. וכיון שכן הוא, הם שני דברים. ואלו היה השי"ת יודע במדע, היה מתחייב מזה הריבוי, והיו הנמצאים הקדמונים רבים עם השי"ת, והמדע אשר בו ידע, והחיים אשר בו חי, והיכולת אשר בו יכול. וכן כל תואריו ית', ואמנם זכרתי לך תחילה טענה קרובה, וקלה להבין אותה ולהשכילה להמון, כי הטענות והראיות אשר יתירו ספק זה הם חזקות מאוד, ומופתיות אמיתיות, והתבאר שהוא ית' שמו, ותוארו. ותואריו, הוא. עד שיאמר עליו, שהוא המדע, והוא היודע. והוא החי, והוא החיים. והוא הממשיך לעצמו החיים, וכן שאר התוארים. ואלו הענינים הקשים, ולא תקוה להבינם הבנה שלימה משתים או משלש שורות מדברי, ואמנם יעלה בידך מהם סיפור דברים בלבד, ולזה העיקר הגדול לא התיר הלשון העברי לומר חי ה' צבאות כמ"ש חי פרעה, חי נפשו, ר"ל שם מצורף כי המצורף והמצטרף אליו, שני דברים חלוקים, ולא יצטרף הדבר לעצמו. ולפי שחי ה' הם עצמו, ועצמו הוא חייו ואינו דבר אחר זולתו ולא הזכירוהו בצירוף אך אמר חי ה' צבאות, חי ה' אשר עשה לנו את הנפש הזאת, הכוונה בזה שהוא וחיי אחד. וכבר התבאר בספר הנקרא "מה שאחר הטבע" שאין יכולת בדעתינו להבין מציאותו יתברך על השלמות, וזה לשלמות מציאתו וחסרון דעתנו, שאין למציאותו סיבות שיוודע בהם, ושקצר דעתינו מהשיגו כקוצר אור הראות, מהשיג אור השמש שאינו לחולשת אור השמש, אבל להיות אור השמש יותר חזק מאור הראות שירצה להשיגו. וכבר דברו בזה הענין הרבה, והם כולם מאמרים אמיתיים מוארים. ואם ישאל השואל איך הוא מדעו, נאמר לו אנחנו לא נשיג זה כמו שלא נשיג מציאותו אל השלמות, וכבר הרחיק כל מי שישתדל לדעת אמיתת ידיעתו ית' ונאמר לו (איוב י"א) "החקר אלוה תמצא, אם עד תכלית שדי תמצא". והבן כל מה שאמרנו שפעולות האדם מסורות אליו, וברשותו להיות צדיק או רשע מבלתי הכרחת השי"ת אליו, על אחד משני הענינים. ומפני זה היה ראוי הצווי והלימוד, וההבנה והגמול, והעונש. ואין בכל זה ספק. ע"כ. וראה גם במורה נבוכים ח"ג פרק כ'. 23. הלכות תשובה פ"ה ה"ח. 24. והר"מ אלמושיניו (הובא במדרש שמואל על פרקי אבות) ביאר דעת הרמב"ם והשווה אותו לדעת הרס"ג (בספר "האמונות והדעות" מאמר ד') באמרו שהבדיל האל ידיעתו מדיעתינו, ורק אנו בני תמותה המוגבלים בזמן מחלקים את מימד הזמן לעבר הווה ועתיד, אך האמת שהחיים וכל אשר בהם הם כבר התהוו בכח ולא בפועל עם בריאת העולם, ואנו מתקדמים לקראת כל מקרה אשר כבר ישנו במימדו הרוחני. לדוגמא; אם אנו נוסעים מעיר לעיר, ובדרך אנו רואים עצים, בתים, וכדו' אין הם נבראו ברגע בו נגלו לעינינו, אלא אנו הגענו אל מה שהיה במציאות, אלא שלגבינו



## פרק ב

## שכר - ועונש

"אם בחוקותי תלכו... ונתנה הארץ יבולה". (ויקרא כ"ו ג'). פעולת שכר ועונש בעולם הזה הוא חלק בלתי נפרד מהבחירה, ולכן אנו רואים צדיק ורע לו, בצד צדיק וטוב לו. וכן רשע וטוב לו, בצד רשע ורע לו. שכן כדי שתהיה הבחירה שבידי האדם שלימה ואמיתית לא יתכן שיקבל הצדיק את שכרו או הרשע את חובו בעוה"ז, בקביעות. כי אז זכות הבחירה תתערער. כאשר יראו כולם כי העושה מצוה טוב לו, והחוטא רע לו, בהכרח שיטו כולם לדרך הטוב לא בגלל בחירתם הרצונית, אלא מפאת התוצאה הנראית לעין. ולכן הבדיל הקב"ה בין המעשה לשכרו או חובו. וכמאמרם ז"ל<sup>1</sup> על הפסוק "אשר אני מצוץ היום לעשותם"<sup>2</sup>, אמר ר' יהושע בן לוי, "היום לעשותם, ולמחר (בעוה"ב) לקבל שכרם"<sup>3</sup> ולכן נקבע מזלו של אדם וגורלו עוד טרם שיוולד וללא קשר למעשיו אשר ייעשו, וכמאמרם ז"ל<sup>4</sup> "בעת הורתו של אדם גוזר עליו הקב"ה אם יהיה גבור או חלש, חכם או טפש, עשיר או עני, אבל רשע או צדיק לא גוזר, שכן הכל בידי שמים, חוץ מיראת שמים". והגורל הנגזר לאדם גורם לו שיוולד באותה שעה שהמזל התואם לגורלו שולט במערכת כוכבי השמים ומשפיע על הנולדים בו. וגדול המקובלים האר"י הקדוש, פירש את הפסוק "ויאמר אלקים נעשה אדם בצלמנו כדמותנו", "שלכוכבי הלכת אמר הקב"ה כן, כי הוא יתברך מסר העולם בידם, שהם מערכת השמים"<sup>5</sup>. וזה חלק בלתי נפרד מהבחירה הכללית הקבועה בפסוק "ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המות ואת הרע... ובחרת בחיים"<sup>6</sup>. כי היות ששניהם נתנים הן לצדיק והן לרשע, הבחירה נשארת באזון מוחלט בידי האדם. ולכן נמנעה התורה מלכתוב על עולם הגמול, גן עדן – וגיהנם, במפורש, כיון שהאדם מטבעו חושש מהבלתי נודע, שמא הבחירה ההגיונית תפגע אצלו, ויעבוד את

עד עכשיו היה כל זה בכח ולא בפועל, ועתה בראותינו אותם לראשונה, הפכו למציאות מוגשמת לעינינו, והבן זה. שניין] אלא הכל הווה, וכמו שבערכינו ידיעת ההווה אינה מכרחת, כן ידיעתו תמידי בהווה ואינה מכרחת. אבל הספק שביד הבריות בזה, לפי שאין אנו יכולים לצייר איך תהיה ידיעתו תמיד בהווה. אף מה שהוא בעתיד בערכינו, ולכן השריש הרמב"ם שאין ידיעתו כידיעתינו, ושלא נשתבש בזה. 1. עירובין כ"ב א'. 2. דברים ז' י"א. 3. וראה עוד לרב נסים, הובאו דבריו בספר חסידים סי' תר"ו. 4. נדה ט"ז ב'. 5. ליקוטי תורה דף ז'. 6. דברים ל' ט"ו.

אלקיו לא מתוך הכרה, אלא מחששו מהבלתי נודע. אך רמוזה היא בהסתר בין הפסוקים הן בפסוק הנאמר לעיל, "היום" לעשותם ולמחר לקבל שכרם, או כענין מאמרו של ר' יעקב<sup>7</sup> "בכבוד או"א כתוב למען יאריכון ימיך ולמען ייטב לך, ובמצות שלוח הקן נאמר למען ייטב לך והארכת ימים, הרי שאמר לו אביו עלה לבירה והבא לי גוזלות, ועלה ושלח את האם ונטל את הבנים ובחזרתו נפל ומת, היכן טובת ימיו ואריכות ימיו של זה, אלא למען יאריכון ימיך לעולם שכולו ארוך, ולמען ייטב לך בעולם שכולו טוב"<sup>8</sup>. דהיינו בחיים שלאחר המות. וכל זה כדי ליתן פתחון פה למפקפק, ומשקל נגד לספק, כדי שהאדם יגיע לבחירה עצמית בריאה וענינית. ואף הנביא בראותו את ישראל עובדים את השי"ת ומקיימים את תורתו, אך מתוך הרגל ומעשה אבותם בידיהם ולא מתוך חשיבה עצמית, צווח עליהם באמרו<sup>9</sup> "ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה"<sup>10</sup>. ולכן התורה בבואה להבטיח משהו למקיימיה, נתנה הבטחות גשמיות ומופשטות מאוד המלוכשים בטבע ולא ע"י נס מוגדר, וכדו'. ככתוב "אם בחוקתי תלכו, ואת מצוותי תשמרו ועשיתם אותם. ונתתי גשמיכם בעתם, ונתנה הארץ יכולה, ועץ השדה יתן פריו... ונתתי שלום בארץ"<sup>11</sup>. או לגבי שנת השמיטה ושמירתה, "וצויתי את ברכתי לכם בשנה השישית, ועשת את התבואה לשלש השנים"<sup>12</sup>. ואין כוונת התורה להבטיח זו כשכר על קיום מצוות התורה ולמודה אשר "יקרה היא מפנינים וכל חפצים לא ישוו בה"<sup>13</sup>. אלא כוונת התורה היא שהעוסק בה ועמל בה, משמים יסייעוהו ויאפשרו לו ללמוד ולקיים, ללא דאגות וטרדות הפרנסה וכדו', וכמאמרם ז"ל "רבי נחונייה בן הקנה אומר כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ"<sup>14</sup>. אך הנביאים כבר רמזו יותר על השכר הרוחני באמרם<sup>15</sup> "עין לא ראתה אלהים זולתך, יעשה למחכה לו". ואמרו<sup>16</sup>, "והיתה נפש אדוני צרורה בצרור

7. קדושין ל"ט'. 8. כוונתו שבעוה"ז אין טוב גמור ולא אריכות ימים אמיתית, כי אף אם יחיה אדם אלף שנים, במותו ירגיש צער הפרידה כאדם צעיר, והטובה, היא ענין ודבר יחסי המשתנה באדם עצמו מעת לעת. 9. ישעיה כ"ט י"ג. 10. ואמנם כתבה התורה אף תוכחה ואיומים קשים למבטלי מצוותיה, אך שם הכוונה לאומה בכללות, כדי לשנות את בחירת האומה כאומה, (וכן משתמע מדברי הרמב"ם במו"נ) ופעמים גם ליחידים כשמעשיהם נוגעים לכלל עם ישראל. 11. ויקרא כ"ו ג-ו. 12. ויקרא כ"ה כא. 13. משלי ג' ט"ו. – וראה גם משלי י"ח י"א. 14. אבות פ"ג מ"ה. ופירש הברטנורא "עול מלכות", משא מלך ושרים. "ועול ארץ ארץ", עמל וטורח הפרנסה, לפי שמלאכתו מתברכת. וע"ע ברכות ל"ב ב' לגבי חסידים הראשונים. 15. ישעיה ס"ד ג' וראה מס' ברכות ל"ד ב'. 16. שמואל א' כ"ה כט'.

החיים, את ה' אלהיך, ואת נפש אויביך יקלענה בתוך כף הקלע", וכאלה רבים. אכן, אף הבטחה טבעית ופשוטה זו, לא תמיד נתקיימה במציאות. ואף בין גדולי חכמי ישראל שעמלו בתורה, היו שחיו בתנאים קשים ונפטרו מתוך עוני ודוחק בלתי נסבלים לא מחמת אי יכולת קיום ההבטחה בהם חלילה, אלא מחמת נשמותיהם שבאו לעוה"ז על מנת לסבול, ולכן שעת לידתם תוכננה ע"י יוצר בראשית לשעת מזל המורה על העוני, וכנ"ל<sup>17</sup>.

טעם לגזירה מוקדמת זו של בריאות עושר והפכיהם, אינו שרירותי חלילה, אלא נובע הן מחמת טיב הנשמה, אשר בהבדליה מכיר יותר בראשית בלבד בבחינת דברי הנביא 18 "כי רוח מלפני יעטוף, ונשמות אני עשיתי", אם מחמת גדלות אותה הנשמה הראויה לסבול את צער הכלל, ובמקום אשר יסבלו עשרות משפחות בחטאם, סובל נקי כפים זה תמורתם. בבחינת "אכן חליינו הוא נשא, ומכאובינו סבלם"<sup>19</sup>. ואם בגלל שתזדכך נשמה זו יותר למרות צדקותה, ע"י היסורים. וכמאמרם ז"ל<sup>20</sup> "אמר רב הונא, כל שהקב"ה חפץ בו, מדכאו ביסורין של אהבה, שנאמר וה' חפץ דכאו, החלי". ואם בגלל מעשי הנשמה בעוה"ז בגלגולה הקודם. וכמאמרם ז"ל<sup>21</sup> "בקש משה לדעת דרכיו של הקב"ה שנאמר<sup>22</sup> הודיעני נא את דרכיך, אמר לפניו, רבש"ע מפני מה יש צדיק וטוב לו ויש צדיק ורע לו, יש רשע וטוב לו ויש רשע ורע לו. אמר לו, משה, צדיק וטוב לו, צדיק בן צדיק, צדיק ורע לו, צדיק בן רשע, רשע וטוב לו, רשע בן צדיק, רשע ורע לו, רשע בן רשע, ופירשו המקובלים<sup>23</sup>, שאין הכוונה כאן לבנים בפועל, שכן אנו מוצאים צדיקים בני צדיקים ורע להם, ולהיפך. אלא כל גלגול נקרא לגבי גלגולו הקודם, בן. ורשע שבא בגלגול ועתה הוא צדיק הרי הוא צדיק בן רשע ובהכרח יהיה רע לו כדי לכפר על מעשיו בגלגולו הקודם, ולהיפך, צדיק שחזר לעולם זה כדי להשלים מעשיו או מסיבות אחרות<sup>24</sup>, ועכשיו הרשע מעשיו, הנה הוא רשע בן צדיק ולכן יעשיר איש וירבה כבור ביתו. ומצינו כדוגמת זה אצל ר' חנינה בן דוסא שהיה גדול בתורה ובקדושה

17. והתבונן במעשה דר' אלעזר, תענית כ"ה א', והבן. 18. ישעיה נ"ז ט"ז. 19. שם נ"ג ד'. ואמרו בב"ר (פמ"ד ו') אמר הקב"ה לאברהם, בשעה שיהיו בניך באים לידי עבירות ומעשים רעים, אני רואה צדיק אחד שבהם, ומכריעו עליהם, שהוא יכול לומר למדת הדין די, אני נוטלו ומכפר עליהם. 20. ברכות ה' א'. 21. ברכות ז' א. 22. שמות ל"ג י"ג. 23. וזה לשון החיד"א בספרו "דבש לפי" מערכת ג' אות ט"ז "גלגול ראשון נקרא אב וגלגול שני נקרא בן, כ"כ רבינו האריז"ל, ובהקדמה זו יתישבו כמה כתובים ומאמרי חז"ל. 24. שער הגלגולים הקדמה ח'.

וקרוב ויקר לפני הקב"ה, ותפלותיו על בני דורו היו מקובלות, והנה בביתו, אף לחם צר ומים לחץ לא היה בנמצא, ונאלץ להסתפק בחרובים מן ההפקר, עד שיצאה בת קול ואמרה, "כל העולם נזון בזכות חנינה בני, וחנינה בני די לו בקב חרובים מע"ש לערב שבת"<sup>25</sup>. וכתב גדול המקובלים האר"י הקדוש<sup>26</sup> שהטעם הוא היות ובגלגולו הקודם לא קיים ר' חנינה מצוות פריה ורביה, למרות שיכל לקיים מצוה זו אם היה מתאמץ. והוצרך לחזור בגלגול לתקנו, ולכן היה חייב לחיות בעוני חמור זה על התרשלותו במצוה זו בגלגולו הקודם. וזה כוונת התנא באמרו<sup>27</sup> "כל המקיים את התורה מעוני, סופו לקיימה מעושר. וכל המבטל את התורה מעושר סופו לבטלה מעוני". והנה אנו רואים בפועל כי הרבה מבטלים את התורה מעושר ועל משכבם ימותו עשירים, ואינם באים בסוף ימיהם לידי ביטולה מעוני, אך היות ובטלו את התורה, סופם לחזור בגלגול נשמות כדי לעסוק בה, ואז יעסקו בה רק בעוני, לכפר על בטולם ממנה בגלגולם הקודם<sup>28</sup>.

25. מס' תענית כ"ד ב'. 26. שער מאמרי רשב"י פרשת פנחס. 27. אבות פ"ד מ"ה. 28. אעפ"י שאין דרכי לספר מעשיות, אביא כאן מעשה להבנת האמור בלבד. לר' ישראל בעל שם טוב, היו תלמידים מסורים שישבו ועסקו בתורה יומם ולילה וחיו בתנאי צמצום ודוחק, והנה פעם אחת ביום גשום כשקור אימים שלט בחוצות נכנס המקורב אצל הבעל שם טוב בבכי ואמר, רבי התפלל עלי שאמות כי קצתי בחיי, לשאלת הרב איך יהודי מאמין ות"ח יכול להתבטא כך, ענה לו שזה כמה ימים שאין פחמים בצריפו להסקה, ואף המזון הדל כלה מביתו, והוא חולני ואינו מסוגל לעבודת כפים ואשתו ובניו שואלים לחם ופורש אין להם, והוא אינו מסוגל יותר לראות בסבלם, ימות הוא ואל יראה ברעתם. הבין הרב שאין הזמן עתה כשר לדברי עדוד ונוחם, אלא למעשים, הוציא מכיסו סכום כסף ונתן לו כדי שיתקן בביתו את הטעון תיקון ויסדר את עניני ב"ב בכלכלה ובגוד, ובקשו להכנס למחרת. וכאשר חזר למחרת, רגוע ושלו, בקשו הרב שיסע לעיר מסוימת ויברר שם פרטים על עשיר מסוים ושיביהו דבר, התלמיד נסע לאותו עיר והחל לשאול עוברים ושבים אודות העשיר, וכולם השיבו שכלל לא מוכר להם אדם כזה. התפלל התלמיד והחליט לשוב לביתו, כצאתו מן העיר פגש בקבוצת זקנים ששוחחו ביניהם נגש ושאלם אודות העשיר, וכשמעם את שם העשיר החלו לקללו ולגדפו. לשאלת התלמיד מדוע הם כה שונאים אותו, השיבו, כי עשיר זה מת לפני למעלה משלשים שנה והיה עשיר מופלג שעשה את רכושו משוד עניים ואנקת אביונים וכדו'. התלמיד הופתע ולא הבין את מטרת שליחותו, אך בבואו לפני הרב ובספרו לו את דברי הזקנים פנה אליו הרב בקריאה, השמעת את אשר אמרו על מעשיך בגלגולך הקודם, ומה לך עוד כי תלין על ענייך ועל התנהגותו יתברך.

## פרק ג'

## התפלה – וימי הדין

בעת מתן תורה יצאו ישראל מתחת שלטון הכוכבים<sup>1</sup> לא בתכונות אופיים שנקבע עפ"י המזל, ואף בגורלם לא לגמרי כדי שלא ישתנה אזור הבחירה כאמור, אך בדברים שלא ישנו את האזון ויפרו את עקרון הבחירה, נחתכים הדברים למעלה עפ"י גזר דין מיוחד, ואפי' נגד המזל. ולכן בתפלה הבוקעת מנבכי הלב, או בכח זכות גדולה נתן לשנות גורלו של אדם אף בנגוד למזלו הקשה<sup>2</sup>, ולכן אמרו חז"ל<sup>3</sup> "אין מזל לישראל", דהיינו שיש בידם כח לשנות את המזל הקשה ע"י תפלה או זכות מיוחדת<sup>4</sup>, וכמאמרם ז"ל<sup>5</sup>, "ג' דברים מבטלין גזירות רעות, ואלו הן, תפלה, צדקה ותשובה. ושלושתן נאמרו בפסוק אחד, הוא שהכתוב אומר<sup>6</sup> ויכנעו עמי אשר נקרא שמי עליהם, ויתפללו, זו תפלה, ויבקשו פני, הרי צדקה וכן הוא אומר, אני בצדק אחזה פניך<sup>7</sup> וישבו מדרכיהם הרעים, זו תשובה. ואח"כ ואסלח לחטאתם וארפא את ארצם". ועוד אמרו<sup>8</sup> "אמר ר' יצחק, ארבעה דברים מקרעין גזר דינו של אדם. צדקה, תפלה, שינוי שם, ושינוי מעשה. וי"א אף שינוי מקום"<sup>9</sup>. ולכן אמרו<sup>10</sup> שלמרות שאדם נדון בר"ה על כל אשר יעשה עמו במשך השנה בכללות, הוא גם נדון בכל יום בפרטות לאותו יום שמא נקרע רוע גזר דינו.

1. זוהר פרשת פנחס רי"ט. 2 הדברים אמורים בעיקר כלפי האדם היהודי אשר נשמתו זכה יותר ותפלתו מקובלת יותר, וכאשר יבואר להלן. אך הדברים נכונים במדה מסוימת גם בנכרי המאמין באלהותו יתב' ומתפלל אליו. וראה מלכים א' ח' פסוקים מ"א – מ"ג. 3. מס' שבת קנ"ו א'. 4. ראה בתוספות שם, ולכן נצטוונו להתפלל לפניו כענין שנאמר ולעבדו בכל לבבכם (דברים י"א י"ג) ודרשוהו חז"ל (תענית ב' א') שהכוונה לתפלה, וראה רמב"ם הלכות תפלה (פ"א ה"א). וכתב בספר חסידים סי' שפ"ז "תפלות אעפ"י שלא נתקבלו לענין שבקש, מועילין לו לדבר אחר". ועיין עוד ירושלמי ברכות פ"ד ה"א. 5. בראשית רבה פמ"ד ה"ט"ו. 6. דברי הימים – ב', ז' י"ד. 7. תהילים י"ז ט"ו. 8. ר"ה ט"ז ב'. 9. וכתב בספר חסידים סי' שכ"א, "הרי אמרו בני חיי ומזוני, לא בזכות תלוי הדבר. ואם יקשה בענין הלא כתוב את מספר ימיך אמלא, למען יאריכון ימיך, למען ירבו ימיכם וימי בניכם, וצדקה תציל ממות. ואמרו זכות תולה במים המרים, הרי חיים בזכות, וכן במזונות בזכות, ממעשה דטבח שכבד את השבת (מס' שבת קי"ט). ושינוי השם ושינוי מקום גורמים מזל אחר טוב, אעפ"י שאין המזל נותן, אלא אין מזל לישראל. 10. ר"ה ט"ז א'.

בר"ה נדונים כל בני האדם ואומות ויחידים, "על המדינות בו ייאמר, איזו לחרב איזו לשלום, איזו לרעב איזו לשבע, ובריות בו יפקדו להזכירם לחיים ולמות, מי לא נפקד כהיום הזה"<sup>11</sup>. ובדין זה נחתכים הדברים עפ"י התנהגות האדם בעת שנדון, ולא נדון על העתיד למרות שהכל גלוי וצפוי לפני ה' אלקינו, צופה ומביט עד סוף כל הדורות. וכמאמרם ז"ל<sup>12</sup>, "אמר ר' יצחק, אין דנין את האדם אלא לפי מעשיו של אותה שעה שנאמר, כי שמע אלקים אל קול הנער באשר הוא שם"<sup>13</sup>. ואמר<sup>14</sup>, "בר"ה נדונים רשעים לאלתר למיתה, צדיקים לאלתר לחיים, בינוניים ממתנים להם עד יום הכפורים. שאל ר' חנינא, ואין הקב"ה רואה את הנולד, וכיון שהוא יודע מי יעשה תשובה בין ר"ה ליום הכפורים, ידין גם את הבינוניים בר"ה, לפי מה שעתידין לעשות בעשיית. אמר ר' סימון בשם ר' יהושע בן לוי, אין הקב"ה דן את האדם אלא בשעה שהוא עומד בה, כמו שנאמר "באשר הוא שם". וכן הוא אומר<sup>15</sup>, "כי הוא ידע מתי שוא, וירא און ולא התבונן"<sup>16</sup>. ובדין זה יוצאים הרבה צדיקים כחייבים, למות, עוני ויסורין. והרבה רשעים יוצאים לזכות, בריאות, אושר, ועושר<sup>17</sup>. דהיינו הצדיק אשר בכללותו הוא ישר בדרכו אך יש בידו דברים קטנים שדש בעקביו ושאינם רצויים, הרי נגזר עליו להענש בעוה"ז כדי להכנס לעוה"ב נקי מכל חוב, בבחינת "יש צדיק אוכד בצדקו"<sup>18</sup>, ובבחינת "אשר יש צדיקים אשר מגיע אליהם כמעשה הרשעים"<sup>19</sup>. ואלו רשע אשר רוב מעשיו הם תוהו והבל, רשע וחמס, אך יש בידו גם מעט מעשים טובים,

11. מתוך מחזור התפלה. 12. ר"ה ט"ז: 13. וראה רש"י על פסוק זה (בראשית כ"א י"ז), שפירש וז"ל, לפי מעשים שהוא עושה עכשיו, הוא נדון, ולא לפי מה שהוא עתיד לעשות, לפי שהיו מלאכי השרת מקטרגים ואומרים רבש"ע, מי שעתיד זרעו להמית בניך בצמא, אתה מעלה לו באר, והוא משיבם, עכשיו מה הוא צדיק או רשע, אמרו לו צדיק. אמר להם לפי מעשיו של עכשיו אני דנו, וזהו "באשר הוא שם". והיכן המית את ישראל בצמא, כהגלם נבוכדנצר, שנאמר (ישעיה כ"א) משא בערב .... לקראת צמא התיו מים. כשהיו מוליכין אותם אצל ערביים, היו ישראל אומרים לשבאים בבקשה מכם הוליכונו אצל בני ישמעאל דודנו וירחמו עלינו, ואלו יוצאים לקראתם ומביאים להם בשר ודג מלוח ונודות נפוחים, כסבורים ישראל שמלאים מים וכשמכניסו לתוך פיו ופותחו, הרוח נכנס בגופו והוא מת. 14. ירושלמי ר"ה פ"א ה"ג. 15. איוב י"א י"א. 16. ואמרו, הרי שהיו ישראל כשרין בר"ה ונגזרו להם גשמים מרובים, ובסוף חטאו וכו'. עיין בבלי תענית י"ז ב'. וירושלמי ר"ה פ"א ה"ג. 17. כעין זה כתב הרמב"ן בדרשתו לר"ה שנדפס בסוף ספר שער הגמול. 18. קהלת ז' ט"ו. 19. שם ח' ט"ו.

אזי מקבל הוא את שכרו מושלם בעוה"ז כדי להאבירו בעוה"ב, כי "אין הקב"ה מקפח שכר כל בריה, אפי' שכר שיחה נאה"<sup>20</sup>. ונאמר<sup>21</sup> "ומשלם לשונאיו אל פניו להאבירו, לא יאחר לשונאו, אל פניו ישלם לו", ופירושוהו חז"ל<sup>22</sup> שהכוונה לתשלום טוב בעוה"ז, כדי להאבירו לעוה"ב. וכמאמרם ז"ל<sup>23</sup> "כל שזכויותיו מרובין מעוונותיו מריעין לו ודומה כמי ששרף כל התורה כולה ולא שייר ממנה אפי' אות אחת, וכל שעוונותיו מרובין מזכויותיו מטיבין לו ודומה כמי שקיים כל התורה כולה ולא חיסר ממנה אפילו אות אחת"<sup>24</sup>. ואמר<sup>25</sup>, "כשחלה ר' אליעזר, נכנסו תלמידיו לבקרו, אמר להם חמה עזה יש בעולם, התחילו הם בוכים ור' עקיבה משחק. אמרו לו למה אתה משחק, אמר להם וכי מפני מה אתם בוכים? אמרו לו אפשר ס"ת (הכוונה לר' אליעזר) שרוי בצער ולא נבכה, אמר להם לכך אני משחק, כל זמן שאני רואה את רבי, שאין יינו מחמיץ ואין פשתנו לוקה, ואין שמנו מבאיש, ואין דובשו מדביש, אמרתי שמא ח"ו קבל רבי עולמו, ועכשיו שאני רואה רבי בצער, אני שמח. אמר לו, עקיבא, כלום חיסרתי מן התורה כולה, אמר לו, למדתנו רבינו<sup>26</sup>, "כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא"<sup>27</sup>.

20. ב"ק ל"ח ב'. 21. דברים ז' י'. 22. עירובין כ"ב א', וירושלמי פאה פ"א ה"א, וראה גם תרגום אונקלוס, ורש"י על פסוק זה. 23. קדושין ל"ט ב'. 24. ועיין רש"י על הפסוק וישב יעקב (בראשית ל"ז א') משם המדרש "בקש יעקב לישב בשלוה קפץ עליו רוגזו של יוסף, צדיקים מבקשין לישב בשלוה, אמר הקב"ה לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעוה"ב אלא שמבקשים לישב בשלוה בעוה"ז, וכו'". והטעם הוא, או כדי לצרפם, או בבחינת יסורים של אהבה, להרבות שכרם בעוה"ב. 25. סנהדרין ק"א א'. 26. קהלת ז' כ'. 27. ראה רש"י בראשית ז' כ"ג, וכתב בספר חסידים סי' שכ"ב "אם תשאל למה יש צדיק ורע לו, כדי שלא יאמרו אם לא היה בטובה לא היה צדיק, כמו שאמר השטן (איוב א' ט') החנם ירא איוב אלקים, וכדי שלא יאמרו קבל עולמו". ובסי' שפ"ו כתב "לפי שזה העולם מהנים ממנו לרעים אפי' בלא תפלה ובלא צער, אבל לצדיק אין רוצים להנות לו עד שיצטער, כי הקב"ה חפץ שלא יהיה לצדיק שמחה שלמה בעוה"ז". ובסי' תק"ל כתב "אל יאמר אדם אני צדיק ופלוני רשע, אני יורד והוא עולה, הוא עשיר ואני עני, למה אשתמרה מעווני, והוא עושה מה שלבו חפץ וכל דרכיו מצליחים, לפי שהקב"ה רוצה לטורדו מהעוה"ב, אינו ממהר ליפרע ממנו. אבל הצדיקים הקב"ה נפרע מהם מעבירה קלה, כדי שלא יפרע לעוה"ב. ועוד שמא הרשע נולד במזל שהוא עשיר, וצדיק נולד במזל שהוא עני, ועתה הוא לא יאבד ממונו בדבר קל, והצדיק אם נברא במזל עני, כמה זכויות צריך עד שיבטל המזל... ויש שיסורין ופורעניות הבאים עליו, לפי ששמח לאיד חבירו". ובסי' תרצ"ה כתב, "ואם ראית

## פרק ד'

## הנשמה – וגלגוליה

"מי פעל ועשה, קורא הדורות מראש, אני ה' הוא ראשון, ואת אחרונים אני הוא"<sup>1</sup>. "הראהו הקדוש ברוך הוא לאדם הראשון דור דור ודורשיו, דור דור וחכמיו. הראה לו את רבי עקיבה, שמח בתורתו ונתעצב במיתתו"<sup>2</sup>. ולמעלה משלש מאות שנים טרם לידת רות המואביה, כבר זכו בני מואב להגנה ממלחמות ישראל בזכותה, וכמו שדרשו חז"ל<sup>3</sup> על הפסוק "אל תצר את מואב ואל תתגר בם במלחמה"<sup>4</sup> "אמר הקב"ה למשה שתי פרדות טובות יש לי להוציא מעמון ומואב רות המואביה ונעמה העמונית". ולא עוד אלא בועז שהיה ראש הסנהדרין<sup>5</sup> חי שנים רבות<sup>6</sup> והמתינו משמים לרוח המואביה שתתגייר וישאנה ואח"כ ימות, שכן היא היתה בת זוגו שיועדה לו מששת ימי בראשית. ולכן ביום בא נעמי ורות לבית לחם, מתה אשתו של בועז ויצאו ללוותה לבית עולמים, ובחזרתם פגעו ברות ונעמי השבות משדה מואב<sup>7</sup>. ועוד אמרו<sup>8</sup> שנשמות הגרים עמדו על הר סיני. דברים אלה מלבד הסברם עפ"י האמור לעיל בענין ההשגחה, יש בהם ענין עמוק מאוד הרמוז בדברי הנביא<sup>9</sup> "ונשמות אני עשיתי". ורק אלהים הבין דרכה, והוא ידע את מקומה של כל נשמה מאין חוצבה ומה ענינה ותפקידה בעולם הזה.

דרגות הנשמות שונות הן ומגוונות, אך בכללות דרגות הנפש והרוח<sup>10</sup> נמשלים לזהב הנמצא בגוש שרובו סיגים, ואלו הנשמה היא כזהב הנקי והזך. דרגות נשמות אלו ומדת זכותם נקבע עוד לפני יצירת האדם<sup>11</sup>.

רשע מאריך, או שהשעה משחקת לו, דע לך שיש בידו דבר של זכות ומשלמין לו בעוה"ז. או ביד אביו ואמו היה זכות, ואם אין זכות בידו ולא ביד אבותיו, דע שלרעתו היא, כדי להגביהו תחילה ואח"כ להשפילו, ויותר יצטער מפני הבושת<sup>1</sup>. ישעיהו מ"א ד'. וכתב בספר חסידים סי' תקמ"ט, "הקב"ה רואה איזה דור חייב ואיזה דור זכאי, ולפי שעתיד להיות עושה, מקדים, שנאמר קורא הדורות מראש, ולפי המעשה שרואה באדם. ולכך בעת ההריון אינו אומר צדיק או רשע, אלא לפי מה שרואה יצרו אם יעשה כך, יהיה לו כך...".<sup>2</sup> סנהדרין ל"ח א', ע"ז ה' א'.<sup>3</sup> ב"ק ל"ח א-ב. 4. דברים ב' ט'. 5. רות רבה פ"ד ז', ופ"ה י'. 6. רות רבה פ"ו ד'. (ת' שנים). 7. בבלי ב"ב צ"א א', ירושלמי כתובות פ"א ה"א. 8. ראה שבת קמ"ו א'. 9. ישעיהו נ"ז ט"ז. 10. הדרגות הקודמות לנשמה, בביאורן ראה בחוברת "תקות שני". 11. ראה בראשית רבה פ"א ה', ובמס' פסחים נ"ד א' אמרו, שתשובה, וגן עדן,



כשחטא אדה"ר בעץ הדעת ואכל ממנו וערב טוב ברע, אף נשמות כל באי עולם שהיו כלולות בו בכח ולא בפועל, שכן, הוא אביהם של כל בני האדם, נפגמו על ידו. ובחטאו זה, ערב הוא את נשמות הזוהר עם הסיגים, מחד. ועם הקליפה שכולה רע החופה עליהם מלמעלה, מאידך. ואברהם אבינו ע"ה, במעשיו הטובים והישרים, ובאמונתו באל חי ויחיד כי רבה, התחיל לברר ולהפריד בין נשמות הזוהר, לשאר נשמות<sup>12</sup>. וזכה שמזרעו יצאו אמנם שני סוגי הנשמות, אבל בנפרד. הטוב לבד ביצחק בנו אהובו בן שרה הגבירה, והרע בנפרד בכנו ישמעאל ובבני קטורה. וכן יצחק למרות שהיתה נשמתו מבחינת הטוב והזוהר בלבד, הנה על קחתו את רבקה הצדקת, אבל אחות לבן הארמי לו לאשה, אשר כידוע מאמרם ז"ל<sup>13</sup> "רוב בנים דומים לאחי האם". יצאו ממנו שני סוגי הנשמות בנפרד. הטוב ביעקב, והרע בעשו. ואך יעקב שנשא את רחל ולאה שלא היו להן אחים (ורק לאחר נשואיהן ליעקב נשא לבן אשה אחרת ונולדו לו בנים)<sup>14</sup> יכל להביא את הטוב היוצא ממנו ללא דופי, ונקרא בחיר שבאבות, על אשר בניו כולם קבלו את מרותו של אל עליון אחד יחיד ומיוחד ונצרפו בכור הברזל במצרים<sup>15</sup> וזכו למעמד הנשגב של מתן תורה בהר סיני. אמנם, גם ערב רב עלה אתם, נשמות שלא מבני ישראל. ובזמן מתן תורה עמדו נשמות וגופים אלה מנגד להר, ולא לקחו חלק פעיל במתן תורה<sup>16</sup>, אך נתערבו בגלגולים הבאים עם נשמות בני ישראל, ואלה יצאו במשך הזמן ונשרו מעם ישראל.

גם נשמותיהם הזכות של ישראל שבכל הדורות העתידים, היו במעמד הר סיני, וכמאמרם ז"ל על הפסוק "כי את אשר ישנו פה עמנו היום"<sup>17</sup> וחלק מאותם נשמות זכות נעשקו ונפלו בידי הקליפה אשר כולה רע, עקב חטא ישראל בעגל. ואשר קליפה זו נבראה ג"כ ע"י יוצר העולם והאדם כמשקל נגד לכח הקדושה, למען אזון כח הבחירה בידי האדם. ולכן נתן כח בידה להיטיב כביכול למאמיניה<sup>18</sup> ונולדו נשמות אלו כגויים<sup>19</sup> ואך זוהר נשמתם תמשכם אל היהדות שהיא מקורם, ושעמדו אף הם על הר סיני. ואמנם יודע הקב"ה חשבון כל נשמה ומעמדה, ומתי תצא מתוך הטומאה שם היא עשוקה. אך אין ידיעתו מחייבת המעשה, ללא רצונו החפשי של האדם שהוא בעל הבחירה, אלא

וגיהנם קדמו לעולם. 12. ראה להחיד"א בספר "דבש לפי" מערכה א' י"ד. 13. ב"ב ק"י א'. 14. ראה רש"י בראשית ל' כ"ז, ורש"י בראשית כ"ט י"ב. 15. דברים ד' כ'. 16. עיין זוהר פרשת נשא דף קכ"ה ע"ב ודוק. 17. דברים כ"ט י"ד. וראה זוה"ק פ' משפטים. 18. ע"ז נ"ה א'. 19. ועל נשמות אלה הסבירו בזוהר פרשת משפטים את הפסוק "ואראה את כל העשוקים אשר נעשים תחת השמש" (קהלת ד' א').

ידיעתו נותנת מקום הדרכה והכוונת קרן האור הגנוז בה, לכוון הנכון. אביא כאן כהדגמה לנאמר, מה שאירע בבנו של רב מפורסם בצפת, שבבחרותו נטה להתאסלם. ובא אביו הרב, לבית האר"י הקדוש שגר בשכנותו ובקש רחמים על בנו שיחזור בו מצעד חמור זה, ושישוב אל היהדות הצרופה. ואמנם נתן לו הקדוש מצפת סדר תפלה הכוללת כוונות ויחודי שמות הקודש<sup>20</sup> לכוון בהם ארבעים יום. ובאמת לאחר ארבעים יום שב הבן אל היהדות הצרופה כבעל תשובה "מלב ונפש", אז חזר הרב אל האר"י ז"ל בשאלה, איך יתכן שתפילתי שינתה את בחירתו של בני אשר רק בידו היא נמצאת ואפי' לא בידי שמים, ענה לו הקדוש מצפת, שאין התפלה יכולה לפעול שינוי בדעתו, אלא לגרום לו שיתבונן מחדש ויחקור בדקדוק את שתי הדרכים שלפניו, היהדות והאסלאם, אך ההחלטה היתה תמיד רק בידי בנו, ואמנם בנו חזר מעצמו בתשובה אל היהדות. אך הרצון לחקור את דרכו מחדש ובעיון, היה כתוצאה מתפלת אביו, ודוק בזה<sup>21</sup>. ואמנם מצינו אצל ירבעם בן נבט<sup>22</sup> שאמר לו הקב"ה חזור בך ושוב בתשובה והווה מטייל עם בן ישי בגן עדן, ובגאותו לא הסכים לזה נגד רצונו המושלם של יתברך שמו, והדברים עמוקים ועתיקים בחון בהם וחקור בהם. וכן מצינו אצל אלישע בן אבויה חבירו של התנא רבי עקיבא, שכפר בתורה וכשאמרו לו שוב בתשובה אמר ששמע בת קול שאומרת, שובו בנים שובכים חוץ מאחר<sup>23</sup>. ואעפ"י שלא רצה הקב"ה בתשובתו, מסורת בידינו שאם היה שב היתה תשובתו מתקבלת<sup>24</sup>.

דברים אלה לא יובנו על בורים, אלא לאחר שנתבונן בדרכי פעולתו יתברך במעשה השכר והעונש. ואשר אחת מהן היא ע"י גלגול נשמתו של אדם להולדות מתודשת בגוף, ואז מקבל הוא חלק מאשר פעל ועשה בגלגולו הקודם. ולמעשה רוב ככל בני האדם כיום, הם גלגולים של דורות קדומים, "ומה שהיה הוא שיהיה"<sup>25</sup>. ונקודות התורפה של נפש האדם בגלגולו הקודם, הם הם אשר באים בכור המבחן בגלגולו הנוכחי. ובהם טמונה נקודת הבחירה והרצון החפשי, בבחינת חוץ מיראת שמים. והמעמיק בזה ימצא תשובה

20. ועד היום העתקם מצוי בספר רוח הקודש לר' חיים ויטאל. 21. וזה כוונת חז"ל באמרם (קדושין ל') בכל יום יצרו של אדם מתגבר עליו ואלמלא הקב"ה עוזרו, אין יכול לו. וכתב בספר חסידים סי' ק"ס "נאמר (דהיי"ב ל"ב) כי עזבו האלהים לנסותו. עזבו מכלל שהכל בידו. לכן בקש דוד מלפניו שנאמר, (תהילים פ"ו) יחד לבבי ליראה שמך, ואמר, (שם נ"א) ורוח נכון חדש בקרבי". (וכוונתו שיזכהו ה' למצוא את הכוון הנכון ללכת בה. שני"י). 22. סנהדרין ק"ב א'. 23. חגגה ט"ו א'. 24. ירושלמי חגיגה פ"ב ה"א. 25. קהלת א' ט'.

לשאלותיו ופקפוקיו בהשגחת רבון כל העולמים, "גדול העצה ורב העלילה אשר עיניו פקוחות על כל דרכי בני אדם, לתת לאיש כדרכיו וכפי מעלליו"<sup>26</sup>. ובה נחה ושקטה חמתו וכעסו של איוב לאחר שחבריו נסו לתרץ את דרכי אלהים בהבנה פשוטה ובהסכמתם כי האלהים הענישו על חטאיו באותו גוף, ולכן טען כנגדם את טענותיו. אך בבוא אליהוא עם טענת הגלגול באמרו "זכור כי תשגיא פעלו אשר שוררו אנשים. כל אדם חזו בו אנוש יביט מרחוק. הוא שגיא ולא נדע, מספר שניו ולא חקר"<sup>27</sup>, ואף אלהים ענהו מן הסערה ברוח זו באמרו<sup>28</sup>, "איפה היית ביסדי ארץ, הגד אם ידעת בינה, וכו"<sup>29</sup>. ועל ידי זה שב איוב מדבריו הראשונים והסכים לקבל את ייסוריו באהבה<sup>30</sup>. וביאור הענין הוא, שעולם זה הוא כסרט גדול הנראה על הברד, אשר אנו מככבים בו בדמויות שונות, ואדם אשר יראה חלק מהסרט לא יבינהו, אלא יתמרמר למעשה הנראה בעיניו כעוול ופשע. אך הרואה את כל הסרט מתחילה ועד הסוף יבין כי ישר הענין ואין בו נפתל ועקש. לדוגמא, אם יראו על הברד רוצח שהמטרה מחפשת אחריו ובלשים בכגדים אזרחים עוקבים אחר צעדיו ומצליחים להרגו, הנה האדם שצפה מתחילה, יבין ואף יזדהה עם הבלשים שהרגוהו. אך אם יכנס אדם באמצע הסרט ויראה אנשים הורגים בן אדם, והצופים שמחים ומוחאים כף, הוא ישתאה ויראם כאכזריים, אך הטעות היא בו בראותו רק חלק מהסרט. אף אנו רואים בחיינו הקצרים רק חלק קטן מהסרט בו מנהיג ה' את עולמו, "להגיד כי ישר ה', צורי ולא עוולתה בו"<sup>31</sup>. והוא המחזיר נשמות לגופים מחודשים, לקבל ולהבחין בכור החיים הארציים, על מעשיהם בגלגולים קודמים.

כשנתבונן בזה, נבין הרבה דברים הנראים כסותרים, בדברי חכמינו אשר דבריהם, דברי אלקים חיים וממקור האמת חוצבו.

כדוגמא אל האמור נתבונן במשה אבינו ע"ה, ובמסכת חייו. טרם לידתו של משה כבר נגזר עליו שיכשל במי הסלע, וכמאמרם ז"ל<sup>32</sup>, "ראו אצטגניני פרעה שמושיען של ישראל במים הוא לוקה, ועמדו וגזרו כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו, והם אינם יודעים שעל מי מריבה הוא לוקה"<sup>33</sup>.

26. ירמיהו ל"ב י"ט. 27. וכיוצא בזה למתבונן בפרקים ל"ו ל"ז, וראה מגיד מישרים לר' יוסף קארו פ' תזריע. 28. איוב פרק ל"ח. 29. ואכן איוב נבחר לנסיון עקב חטאו בגלגולו הקודם בהיותו תרח אבי אברהם. (האריז"ל ליקוטי תורה איוב פ"א). 30. איוב פרק מ"ב. 31. תהילים צ"ב ט"ז. 32. סוטה י"ב ב'. 33. הובא בקצרה ברש"י שמות א' כ"ב.

ולכאורה מדוע נענש משה אח"כ על דבר שהיה ידוע ונגזר לפי חכמתו יתברך עוד לפני לידתו, ולא עוד אלא שמפורש בתורה שלא נכנס משה לא"י אלא בגלל מי מריבה וכנאמר<sup>34</sup> "ומות בהר אשר אתה עולה שמה והאסף אל עמך, כאשר מת אהרן אחיך בהר ההר ויאסף אל עמיו. על אשר מעלתם בי בתוך בני ישראל, במי מריבת קדש מדבר צין, על אשר לא קדשתם אותי בתוך בני ישראל, כי מנגד תראה את הארץ ושמה לא תבא אל הארץ אשר אני נותן לבני ישראל". והנה חז"ל<sup>35</sup> אמרו שבגלל דבריו הקשים כלפי הקב"ה בהיותו עוד במצרים נגזר עליו שלא יראה בכבוש א"י, וז"ל "אמר רבי אלעזר בן רבי יוסי, על דבר זה נענש משה רבינו שנאמר ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה והצל לא הצלת את עמך. אמר לו הקב"ה למשה, אתה מהרהר אחר מדותי, עתה תראה אשר אעשה למצרים, ואין אתה רואה במלחמת שלשים ואחד מלכים"<sup>35</sup>. וזה נאמר למשה כארבעים שנה לפני חטא מי מריבה, אכן, לפי האמור יובנו הדברים. כי לפני לידתו של אדם כבר נגזר עליו היכן ובמה יתנסה, וניתן לו אזון מסוים בין העמידה בנסיון לבין הכשלוך. ואח"כ ע"י מעשיו הטובים הוא ממשיך לחזק את הכח המונע מחטא, בבחינת "מצוה גוררת מצוה"<sup>36</sup>. ואם הוא חוטא, הנה הוא מגביר את כח היצר ומפר את האזון לכוון החטא. בבחינת "עבירה גוררת עבירה"<sup>37</sup>. ואצל משה כבר הוכרע שהנסיון הקשה שיקבע את גורלו אם לחיות ולהכנס לא"י, או למות במדבר טרם עתו<sup>38</sup>, יהיה ע"י מי הסלע<sup>39</sup>. ואצטגניני פרעה ראו שסכויי נפילתו, ע"י מים יבואו. גזרו על טביעתם של ילדי ישראל במים. ומשה עקב קדושתו ומעשיו, היה נוטה לעמוד גם בנסיון המים, אלא שדבורו הקשה כלפי הקב"ה, לגבי עדינות נשמת משה היה חמור, וגרם שהאזון ינטה לכוון השלילה. ולכן אמר לו הקב"ה עתה תראה אשר אעשה לפרעה.

**ואסיים** בהדגמה נוספת לכל האמור, שיתבטא בביאור שרשרת גלגולי התנא הקדוש ר' עקיבה, ושעל ידם יובנו כמה ממאמרי חז"ל בתלמוד. והנה הקדמנו בראש הפרק את מאמרם ז"ל<sup>40</sup>, על אשר נגזר עליו עוד טרם לידתו. ועוד

34. דברים ל"ב נ'. 35. סנהדרין קי"א א'. 35. הובא בקצרה ברש"י שמות ו' א'. 36. אבות פ"ד מ"ב. 37. שם. 38. כתב בספר חסידים סי' שנ"ה. "למה מת משה פחות בשנים מכל אבותיו, אמר להם לישראל מה שאמרתי לכם כי הוא חייך ואורך ימך, לא כתבתי אלא בעולם שכולו ארוך. שהרי מי הוא שעסק ונצטער בה יותר ממנו, הכל למדו ממנו, ועל ידו נתנה תורה וקצר ימיו. 39. וסיבת נסיונו במים היתה בגלל שהיו בו נצוצות מנשמת נח. שגרם למבול ע"י שלא התפלל על דורו שינצלו ממבול המים ומדה כנגד מדה נתנסה במים.

אמרו<sup>41</sup> שבשעה שעלה משה למרום הראהו הקב"ה את ר"ע ותורתו. אמר לפניו, רבש"ע, הראיתני תורתו הראני שכרו. הראה לו ששוקלין בשרו במקולין. (פירש"י הרוג במקום השייך לקצבים. דהיינו שסרקו את בשרו במסרקות של ברזל) אמר לפניו, רבש"ע, זו תורה וזו שכרה, אמר לו שתוק, כך עלה במחשבה לפני. ומסורת בידינו שהיה בן יוסף הגר מבני בניו של סיסרא<sup>42</sup>. ובמס' ברכות<sup>43</sup> אמרו, שבשעה שהוציאו את ר' עקיבא להריגה זמן קריאת שמע היה והיו סורקים את בשרו במסרקות של ברזל, והיה מקבל עליו עול מלכות שמים, אמרו לו תלמידיו רבינו עד כאן, אמר להם כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה **בכל נפשך** אפילו נוטל את נשמתך, אמרתי מתי יבא לידי ואקיימנו, ועכשיו שבא לידי לא אקיימנו, היה מאריך באחד עד שיצאה נשמתו באחד, יצאה בת קול ואמרה, אשריך ר"ע שאתה מזומן לחיי העוה"ב". והנה לא מצינו לאחד מגדולי קדמוננו שיתאווה למיתה כזו, פרט לר"ע, ונשאלת השאלה מדוע. ועוד אמרו<sup>44</sup> שכשראה ר"ע את אשת טורנוס-רופוס, ירק, צחק ובכה. ובמס' נדרים<sup>45</sup> פירשו המפרשים בשם המדרש, שהיה אדון אחד ששמו רופוס<sup>46</sup> שהיה מתווכח עם ר"ע, והיה ר"ע מנצחו בכל פעם. והיה אותו אדון בא לביתו סר וזעף, אמרה לו אשתו מפני מה פניך זועפים, אמר לה מפני ר"ע שמקנטר אותי בכל יום בדברים. אמרה לו אלהיהם של אלו שונא זימה הוא, תן לי רשות ואכשילנו בדבר עבירה, לפי שהיתה יפת תואר ביותר, באה אצלו וגלתה שוקה כנגדו, ורק שחק ובכה, אמרה לו מדוע עשית כן, אמר לה שנים אפרש, שלישי לא אפרש. ירקתי על שבאת מטיפה סרוחה, בכיתי, על יופיך שסופו לבלות בעפר הארץ. והוא שחק מפני שצפה ברוח הקודש, שעתידה להתגייר ולהנשא לו, ולא רצה להודיעה. אמרה לו כלום יש תשובה, אמר לה הן. הלכה ונתגיירה ונשאת לו לר"ע. ובמס' יבמות<sup>47</sup> אמרו, ששנים עשר אלף זוגות תלמידים היו לו לר"ע, וכולם מתו בין פסח לחג השבועות. דבר מוזר ומתמיה שימותו כולם בשנה אחת בתקופה כ"כ קצרה, אלמלא בדבר או מגיפה<sup>48</sup>. והנה להבנת הדברים נשוב אחורה לתקופת יעקב אבינו ע"ה<sup>49</sup>, עת שכס בן חמור ואנשי עירו, עקב רצונו בדינה בת יעקב, נמולו. ואח"כ באו שמעון ולוי בני יעקב

40. סנהדרין ל"ח ב'. ע"ז ה' א'. 41. מנחות כ"ט ב'. 42. נרמז במס' סנהדרין צ"ו ב'. 43. ס"א ב'. 44. ע"ז כ' א'. 45. נ. ע"ב. 46. בירושלמי סוטה פ"ה ה"ז מתבאר שטורנוס-רופוס היה הנציב הרומאי ביהודה. 47. ס"ב ב'. 48. א"א לומר שמתו בקרב תחת פקודו של בר כוכבא, כי בט"ב נכבשה ביתר ונפל בר כוכבא. ועד אז הוא היה עטור נצחונות. ואלו תלמידי ר"ע נפטרו בין פסח לשבועות. 49. בראשית פרק ל"ד.

והרגו את כל יושבי העיר שמנו עשרים וארבעה אלף איש ואשה,<sup>50</sup> ולאחר מותם חזרו כולם בגלגול בבני שבט שמעון אשר נשא את דינה אחותו לאחר שנאנסה ע"י שכם,<sup>51</sup> והיות ושרשם היה מבני כנען, לא עמדו בנסיון של בנות מואב וחטאו בשיטים, ונגפו.<sup>52</sup> ויהיו המתים במגפה, ארבעה ועשרים אלף,<sup>53</sup> ובראשם זמרי בן סלוא גלגול שכם עצמו. וחזרו כולם לבא כדי לתקן עצמם. ונצוץ מנפש זמרי, בא בגלגול ר"ע, ולכן היה בן גרים כפי שורש נשמתו המקורית. ועמו עשרים וארבעה אלף תלמידיו שהיו בני שבטו במדבר, ועתה כתלמידיו נתקנו ונפטרו במגפה בפרק זמן שביין פסח לעצרת. ולכן ר"ע ציפה למות מחריד על קידוש ה' כתיקון למותו במדבר על חילול ה', בידי פנחס. ורופינא אשת טורנוס-רופוס, היתה גלגול כזבי בת צור והיה חייב להשלים תיקונו אתה, או ליפול ע"י מחדש,<sup>54</sup> וכשעמד בפעם הזאת וכבש את יצרו, מצעות שהציעה לו באיסור, חזרה והציעה לו בהיתר, ובזה נשלם תיקונום.<sup>55</sup>

**סוף דבר הכל נשמע, את האלהים ירא ואת מצוותיו שמור כי זה כל האדם.<sup>56</sup>**

50. כן כתב בספר עמק המלך דף מ' ע"ב. ומבואר שם שהם נתגלגלו בחוטאי בנות מואב, בשיטים. וכ"כ הרמ"ע מפאנו, בספרו "עשרה מאמרות". 51. ראה רש"י בראשית מ"ו י'. 52. ראה רש"י במדבר כ"ו י"ג. 53. במדבר כ"ה, ט'-י"ד. 54. עיין לעיל פרק א'. 55. השוה = "חסד לאברהם" (להמקובל ר' אברהם אזולאי, מגורי האריז"ל) מעין ה' נהר כ"ה. וז"ל, וגלגול נפש זמרי, הוא ר"ע, והוא תקונו. וכזבי היא אזבל, ותקונה היתה אשת טורנוס-רופוס שלקח ר"ע, ואזבל היתה רודפת את אליהו שהוא פנחס, להנקם ממנו. וכ"ד אלף שהומתו משבט שמעון, היו כ"ד אלף תלמידי רבי עקיבא. 56. סוף קהלת.

## הקדמה

מערכת המצוות היא תחיקה אלהית, ומן ההגיון שלא נוכל לרדת לעומק רצונו יתברך, אך עלינו להשתדל להבין לפחות בצורה כללית את כוונתו יתעלה, במצוותיו, אם לא את תכליתן.

ואמרו רבותינו<sup>1</sup> "לא נתנו המצוות, אלא לצרף בהם את הבריות". פירוש, בקבלת מרותו יתברך בכל שטחי החיים ע"י קיום מצוותיו, יעקרו הטבעים הרעים שבנו "כי יצר לב האדם רע מנעוריו"<sup>2</sup>, ועל ידי צירוף זה נגיע ליעוד של "והייתם לי סגולה מכל העמים, ממלכת כהנים וגוי קדוש"<sup>3</sup>. וזה כוונת מאמרם<sup>4</sup> "ר' חנניה בן עקשיא אומר, רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות". וכוונתו כי כיון שרצה הקב"ה לזכך את ישראל מהטבעים הרעים הדבוקים בנפש האדם, לכן הרבה להם תורה ומצוות. תורה שבה גבור, הוא הכובש את יצרו<sup>5</sup>. ולא הבורח ממנו. שלא כנצרות שחליטה שקדוש הוא המתנזר מכל טובות והנאות העוה"ז, היא היהדות שאינה פוסלת את הנאות העוה"ז. דוגמא, מצוות פריה ורבייה היא חיוב קדוש בתנאי שתיעשה ע"י נשואין כדין וכדת ולאחר טהרת האשה במקוה לאחר המחזור וכמו שיתבאר, שהפורש ממנה נקרא חוטא<sup>6</sup> ולא עוד אלא שבלייל שבת אם טהורה היא, יש בו מצוה נוספת של עונג שבת<sup>7</sup>, דהיינו עלית ההנאה המינית לקדושת ומצוות עונג השבת, ולא הבדלות ממנה. וכן אכילת בשר ומעדנים בסעודות מצוה, שבתות וחגים, הוא דבר רצוי ומחויב. אך אכילת מעדנים לשם תאוה, הוא חטא. ואמרו חז"ל<sup>8</sup>, שמה שחייבה תורה את הנזיר להביא בהשלמת ימי נזירותו קרבן חטאת, הוא על שבימי נזירותו נצטערה נפשו במניעתה משתיית יין, כי רצון התורה הוא שישתלט האדם על יצרו ויכבוש אותו, ולא שיברח ממנו, ובוודאי שלא יכבש הוא ע"י יצרו.

שלש תאוות הן היסוד שעל ידן מסוגל אדם לרדת לשפל המדרגה, אם לא ינהג בהם תוך ריסון ומשמעת עצמית. והן תאוות האכילה, המין, והרכושניות. תאוות האכילה היא הראשונה שבהן ומתחדשת בכל עת ואעפ"י שנפש שבעה תבוס נופת<sup>9</sup>, לאחר זמן קצר חוזר הוא לתיאבוננו ולתאוותו. ולכן הצווי הראשון של הקב"ה לאדם הראשון, היה על אכילת עץ הדעת, וכדי לרסן תאוה זו

1. בראשית רבה פרשה מ"ד. 2. בראשית ח' כ"א. 3. שמות י"ט. 4. משנה סוף מס' מכות. 5. אבות פרק ד'. 6. שו"ע אבה"ע סי' א'. 7. שו"ע או"ח סי' ר"פ. 8. תענית י"א. 9. משלי כ"ז.

נצטוונו על כמה סוגי מאכלות אסורות. א. מאכל האסור בצורה החלטית כמאכל עופות, בהמות חיות ודגים טמאים. ב. מאכל המותר בעקרו אבל נאסר בזמן או מצב מסוים כגון חמץ בפסח, אכילה ביום הכפורים, איסור בשר וחלב, ופירות בשנות הערלה וכדו'<sup>10</sup>

אחריה היא תאוות המין שריסונה ע"י מערכת דינים שמרה על שלמותה הנפשית של המשפחה ועצבה לה דפוס מיוחד של חיי קדושה, אהבה וטוהר.

היצר הרכושני נבלם על ידי מצוות כמעשר, פאה, לקט ושכחה, צדקה וכדו'. הסוציאליזם לבדו פשט את הרגל מכבר, עדות לכך הן המדינות כרוסיה או שאר המפלגות הסוציאליסטיות כשהן גם מפלגת השלטון בארצם. וכן הקאפיטאליזם אינו אלא התנהגות בלתי הולמת ואף אכזרית כלפי הפועלים, האריסים, וכדו'. תורתנו הקדושה משלבת את שתי הגישות ע"י מערכת מצוות המאפשרת הן צבירת רכוש דבר המעודד את בני האדם למעוף של יצירה ומעש, והן לגישה מכובדת והומאנית ביותר כלפי צבור העובדים<sup>11</sup> והעניים<sup>12</sup>.

יש גם מצוות שמטרתם היא להדריך ולכוון את האדם לחיי קדושה והבנת האלהות, ואף כי תמצית גדולתו יתברך ניכרת בתופעות הטבע וחוקיה הנעשים באופן מתמשך וקבוע על ידו יתברך, מתוך הרגל אליהם אין אנו נותנים דעתנו על גדולתו יתברך דרכם. ומצוות אלו מזככות את נפש האדם להביט ולשור אף מעבר לאופק הגשמי. בסוג מצוות זה נכללים הקרבנות, הנחת תפילין, מצוות ציצית וכן התפילה הגורמת ליצור מגע עם אלקים ולהסרת האנוכיות.

ויש מצוות כשבתות וחגים שתפקידם הוא להחדרת ההכרה שהקב"ה הוא יוצר העולם וכל אשר בו ושהוא אלהי ההסטוריה ועל ידם מזדהים אנו עם העבר המפואר של עמנו. ואין צורך להאריך בנושא המצוות המהווים מערכת משפטית מסודרת להנהגת חיי חברה מתוקנים.

10. מדוע נאסר דבר פלוני ולא אלמוני, זה תלוי בצווי וגזירת מלך הן מחמת שאם היה הפוך גם היינו שואלים זאת, והן בגלל ההשפעה הנפשית שהנאכל משפיע על האוכל. ועוד סיבות שאין אנו עתה בביאורן. 11. לדוגמא: שבע עשרה מצוות עשה ולא תעשה צוותה תורה רק בענין הלנת שכר שכיר. 12. הן ע"י המצוות הנ"ל צדקה מעשות וכדו'. וכן צורת נתינת כבוד כפי שמעוגן בהלכה. ולדוגמא נוספת היא מצוות ההלוואה ללא ריבית לאדם מישראל ומצוות שמיטת חובות כספיים לאחר שנת השמיטה ואיסור המניעה מהלוואה עקב מצות השמיטה, ומצוות החזרת קרקעות ביוכל, ועוד.



## מ ב ו א

"ויברא אלהים את האדם בצלמו, בצלם אלהים ברא אותו ויקרא שמו אדם". ונשאלת השאלה מה הכוונה לצלם אלהים, וכי צלם ודמות יש לו והלא אחת מעיקרי האמונה היא כי לבורא יתברך אין גוף ולא דמות הגוף ולא ישיגוהו משיגי הגוף. וכן הוא אומר<sup>1</sup> "כי לא ראיתם כל תמונה", והנביא אומר<sup>2</sup> "ואל מי תדמיון אל ומה דמות תערכו לו", וכמו שכתב הרמב"ם שמההגיון הפשוט לא יתכן ליחס לאל אשר הוא בשמים ממעל ובארץ מתחת כאחד, גוף או חומר גשמי אחר ח"ו. וברור הוא ש"צלם אלהים" אין הכוונה כפשוטו ח"ו.

תשובה לשאלה זו נמצאת בתוך הפסוק בהכפילו ואומרו: "ויברא אלהים את האדם בצלמו", וחזר ואמר "בצלם אלהים ברא אותו", זאת אומרת לא בצלמו שלו אלא בצלם השייך לו, דהיינו בצלם דמות הספירות העליונות. ופירושו בצלם השייך לאלהים ברא את האדם, וכן הוא נוסח הברכה, "אשר יצר את האדם בצלמו, בצלם דמות תבניתו". חזרו חז"ל וכפלו את הלשון כדי להוציא מלב הטועים ופירושו "בצלמו" הכוונה לא לצלם דמותו ח"ו, אלא דמות תבניתו אשר הוא הקדים וברא את אותו תבנית, וכוונת הפסוק הוא להבהיר שלא כבריאת חיות ובהמות נברא האדם לא רק בצורתו אלא אף ברוחניותו, שכן תבנית האדם הרומז לדמות הספירות העליונות נעשה כדי שיהיה משכן למשכל הרוחני הגבוה הנמצא בספירות. וזה כוונת חז"ל באמרם, "וייצר ה' אלהים את האדם, שני יודין יש בו ייצר, לומר לך שתי יצירות, יצירה לעוה"ז ויצירה לתחיית המתים, אבל בבהמה שאינה עומדת לדין לא נכתב ביצירתה שני יודין"<sup>3</sup>. דהיינו שתי כוחות נבראו באדם אחת כבהמה וחיה לצרכי הגוף, ונוסף בו כח המחשבה הדיעה והדבור שמקורם בספירות העליונות ואשר מסוגל הוא להם כיון שגופו מסומל ובנוי כמתכונתם.

וברצונו יתברך שנדע ונשכיל אמיתותו יתברך, נתן לנו את תורתו הקדושה וקדשנו במצוותיו, כדי שעל ידם נזכה להגיע להבנת מציאותו יתעלה, שכן נאמר לעיל שהאדם הוא ברוא במתכונת הספירות העליונות וכשעושה איזו מצוה המרמזת לאותו אבר וספירה עליונה, ממשיך לעצמו אור חכמה דקדושה מאותו אור עליון השוכן שם. וכשנמנע מעבירה מחטוא באיזה אבר גורם למנוע את טשטוש וסילוק אור הקדושה השוכן באותו אבר, שכן תורתנו הקדושה

1. דברים ד', ט"ו. 2. ישעיהו מ. י"ז. 3. רש"י, בראשית ב' ז'.

היא המכוונת את האדם אל הרוחניות הטהורה, והבנת הבריאה כולה על ספירותיה ועולמותיה.

תורה זו היתה בתחילה נחלת כל בני האדם ללא הבדל גזע, אומה ולשון, ובכל דור ודור קמו יחידים שהשכילו בה והלכו לאורה, והגיעו אל תכלית היעוד והמטרה אשר עבורה נבראו ונוצרו, ולאחר מותם זכו לאור באור החיים. כקנין, ירד וחנוך, ונח, ושם בנו, ועבר ועוד, ואף היו בין אומות העולם אשר לא רק ששמרו על תורתו ומצוותיו אלא אף עמדו בנסיונות קשים עבורה גם יכולו, ובראשם איוב, שעמד בכבוד בנסיון, והגן בזכותו על כל ארצו<sup>7</sup>, אך עם כל גדלותם ומעלתם לא השכילו להנחיל תורה זו לבניהם שילכו בדרכם זו הם וזרעם. לכן הקב"ה שרצה להנחיל תורה זו לאומה שלמה לא בחר בהם ובזרעם, אלא באברהם אבינו, לא מחמת עמדו בעשר נסיונות אשר לשיא הגיע בעקידתו את יצחק בנו אהובו על גבי המזבח, אלא מחמת שהשכיל להנחיל תורה זו לבנו אחריו, עד שמרצונו הסכים להעקד על גבי המזבח, וכמו שדרשו חז"ל על הפסוק "וילכו שניהם יחדיו" שאע"פ שהבין יצחק שהולך הוא להשחט הלכו יחדיו בלב שוה<sup>8</sup>, הוא שהכתוב אומר<sup>9</sup> "כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט". ואף יצחק זכה לברכת אלהים<sup>10</sup> בברכת"והרביתי את זרעך" מחמת השכילו להעביר תורה זו לבניו יעקב ועשו, ואשר נשארה בידי יעקב לנחלה לאחר שעשו בעט בה ויבז אותה. אך לשיא הגיע יעקב שנקרא בחיר שבאבות לא מחמת נסיונות גדולים וקשים, אלא כיון שהצליח לחנך את כל יוצאי חלציו בדרך האמונה באל חי יחיד ומיוחד ובעול תורותיו ומצוותיו, ולכן בחר בנו בני אברהם יצחק ויעקב וקרבנו להר סיני ונתן לנו את תורתו תורת חיים אשר יעשה אותם האדם וחי בהם.

### פרק א

בכלל מצוות ה' שקדשנו בקדושה של מעלה, היא מצוות זהירות מקרבה אל אשה נדה כמ"ש<sup>1</sup> "ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב לגלות ערותה", וחזר וכתב ענשו באמרו<sup>2</sup> "ואיש אשר ישכב את אשה דוה וכו' ונכרתו שניהם מקרב עמם". ויש להבין טעם איסור זה וחומרתו, והנה יש כמה דרגות במצוות עשה ולא תעשה, מהם "כרת" אם נמנע מעשותם, ומהם שאם לא עשאו נקרא

7. ראה רש"י ספר במדבר פי"ד פסוק ט'. 8. הובא ברש"י בראשית כ"ב ח. 9. בראשית י"ח ט. 10. שם כ"ו כד.

פושע ישראל בגופו, ומהם רק איסור עשה ללא תוספת. והלאווין יש שענשם בארבע מיתות בית דין, סקילה, שריפה, הרג וחנק, ומהם ב"כרת", ומהם במיתה בידי שמים, ומהם שאף אם יהרג לא יעבור עליהם ועוד. וכשנתבונן יגדל התימה מדוע איסור אכילת חלב הוא ב"כרת" ואילו נבילות וטריפות איסור אכילתם אינו אלא בלאו בלבד, ומדוע מי שנמנע ולא מל עצמו נענש ב"כרת", והנמנע ולא הניח תפילין אין בו כרת אבל נקרא "פושע ישראל בגופו", ואלו נמנע מאכילה בסוכה לא נאמר עליו לא זה ולא זה אלא איסור עשה בלבד. מה מקום לחילוקים אלו כאשר הכל הוא מאת אדון אחד, ומה הבדל אם המרה את פי המלך בדבר פלוני או אלמוני לכאורה כל שנעשה במזיד אחת דינו, ואם במלך בשר ודם עוד ניתן איך שהוא לחלק בין מעשה שהסכנה למלכות נשקפת ממנה לבין סתם מעשה שנאסר עפ"י המלכות, הרי במלך חי וקיים אשר לא זקוק לנו ומלכותו מלכות עולם ועד, ואין מקום לסכנות מיצורים קטנים כמותינו, מה מקום לחילוקים אלו.

אכן לפי דברינו יובנו חילוקים אלו על בוריים. כי לפי מדת הפסק אור הקדושה הנמשך מן הספירות בהמנעו מעשיית מצוה כלשהיא כך חומרת העונש, ולפי טשטוש נפשו ופגמו בהמשכת נפש הבהמית עליו ובהרחקת רוח ונפש הקדושה ע"י עברו את צווי ה' במצוות אשר לא תעשינה, וחטא ואשם. ולכן האוכל חלב וגורם לעצמו עיכור הרוח העליונה עד לבלי הכר, וכמו שכתוב<sup>4</sup> "טפש כחלב לבם", הרי בהכרח נכרתת נפשו הגשמית מרוחו הטהורה שלא יכולה לשרות על חומר גס ועכור כחלב הבהמה, ואלו האוכל נבלות וטריפות אשר בעקדם אינם אלא בשר הראוי למאכל אדם ורק מחמת סיבות חיצוניות נאסרו והוא מחמת שריית רוח טומאה עליהם, והמביאה לידי כך שהאוכלם מטשטשת אצלו ההכרה האלוהית אבל לא נמחקת כלל אז ענשו "מלקות" ולא "כרת". וכן ע"י המילה נכרת התקשרות הבורא עם יצוריו ושמירת בריתו אתנו, הנה המתכחש לזה דינו "כרת", שכן כופר הוא בעצם רעיון האלהות, ואילו מצות תפילין אשר ביסודה היא משיכת כח וחיזוק לאות הברית ולכן אף היא מכונה בשם אות, הנה המסלקה, היות ומהול הוא אין התכחשותו גדולה עד כדי כרת, אבל הוויתור על קדושתו הקודמת בה נכלל, ע"י המנעו מהנחתם הופכת ל"פושע ישראל בגופו". ואילו מצות ישיבת סוכה אינה אלא כדי תוספת רוח כללית שבקדושה על גופו, הנה המוותר עליה עוד קשור ליסוד ע"י המילה והתפילין, וענשו שונה בהתאם. יש עוד להרחיב בזה, ובחילוקים שבין

4. תהילים קי"ט ע.

דם בהמה שאסור, לדם דגים שמותר. ובין חלב האסור, לשומן המותר ועוד, אך קצר המצע מהשתרע, ורק בכללות אומר שאף בין ענשי ה"כרת" עצמם יש דרגות שונות.

ועתה נבוא לאיסור הנדה והבהרת פגמה. והנה, אחד היצרים החייתיים של האדם הזקוקים לריסון הוא תאוות בשרים אשר לא ידע בהם שבעה, ובעוד שבתאוות מאכל שבע אדם שוב אין לו חשק בהם, הרי בתאוות הבשרים מטרתו אך ורק לשם תאוה עצמה, ולמרות אשר מחלישה היא מאוד את האדם הנה שוגה הוא בה תמיד, ואפילו בשעה שמתו מוטל לפניו מסוגל הוא לחשוב ואף לבצע בכיוון זה, וברור שהנותן פורקן ליצרו ונשמע לקולו בכל עת אשר תאוה נפשו כבהמה וחייה, לא עליו תנוח הרוח הטהורה, אך מאידך גם דברים מועילים וטובים יש במעשה זה כהמשך קיום המין האנושי בעולם, ורפואה היא לגוף לעתים מזומנות, לכן לא אסרתו תורה אלא בימי נדתה של אשה שהם ימי חולשתה ומתיחות עצביה. ואף לאחר מכן לא התירתו מיד שכן האדם חייב לרסן את יצרו גם כאשר חזרה האשה לימי בריאותה ותנאי גופה הנורמליים, ועיכבתו תורה מלבעול שבעה ימים נקיים. ואסרה תורה אף לאחר מלאת לה שבעת ימים נקיים מלקרב אליה עד שתטבול במקוה מים בו יכולה אשה לעמוד כל גופה במצב תנוחה נוחה, ומים יגיעו לכל מקום בגופה כאחד ואף זה רק במים שאינם שאובים בידי אדם אלא מוקיים במקורם ומקומם הראשון בו הם כונסו, כדי שתשרה עליה הטהרה האלקית אשר אין להשיגה אלא בדרך זו בלבד. ולאחר טבילתה, הרי שזוג זה שברו את מסגרת התאוה החומרית ואז מצוה עליהם להתקרב זה לזו הן כדי קיום המין האנושי, והן כדי לשמור על אונם ורעננותם הפיסית והנפשית כאחד.

אכן, אדם אשר יפותה ע"י תאוותיו הגשמיות וחטא בעוון זה הרי בהכרח שלגביו מותר האדם מן הבהמה אין, ולכן נכרת הוא מן הקדושה והמושכל הרוחני שהיא מטרתו ויעודו בעולם זה.

### פרק ב'

מובן שאף תמונת גוף אשה נברא בצלם אלהים, וכן הוא אומר "ויברא אלהים את האדם בצלמו, זכר ונקבה ברא אותם". ומבנה גופה הנבדל מהגבר אף הוא דמות וצורת אותם ספירות אלהיות הנחות עליה, והיכן יכולה לשרות יותר קדושה וטוהר מאשר באותו שינוי שבה, הגורם להתחברותה עם בן זוגה והיו לבשר אחד, על כל ערכיה הנעלים של מושגי האושר וההרגשה כי היא עצם

מעצמיו ובשר מבשרו ולזאת יקרא אשה והוא הדבר המשכין שלום בין זוגות, והמפריד ביניהם כאשר אינם שומרים על מצב תקין בחייהם המיניים. הרי שקדושה נעלה שורה על האשה בבואה לעזר לבעלה לשמרו מן החטא, ולהקים דור ישרים בנין עדי עד. והנה כל מקום שם שורה קדושה יותר גבוהה כן אורבים כוחות הנגד יותר ומשתוקקים לצודה ברשתם, וכמו שאמרו חז"ל "כל הגדול מחבירו יצרו גדול ממנו", ולכן האדם היהודי חייב בכל בוקר בקומו משנתו ליטול ידיו עם כלי במים נקיים, שכן נשמת האדם היא חלק אלוה ממעל ובהסתלק חלק מנשמה זו מהגוף בשעת השינה, תופסת את מקומה הכח הנגדי, ובקום האדם בבוקר חייב להסירה ע"י נטילת ידיו. ומכאן ההבדל בין קברי יהודים שמטמאים את המתקברים אליהם, שכן בהסתלק הנשמה הטהורה משתדלים כחות הנגד להתחבר לאותו גוף, משא"כ קברי גויים, שכן אין טעם זה שייך בהם, ואף כאן בהיות וכאמור שורה קדושה בענין הזווג הרי בעת קבלת המחזור החדשי שאז מתרחקת קדושה זו בגלל מצבה הפיסי של האשה, מיד כח שלילי חמור שכנגד אותה קדושה, תופס את מקומה. ולכן לאחר סיום המחזור צריכה היא להמתין שבעה ימים נקיים ולבדוק בהם את רחמה להבטיח את נקיונה ולטבול אחר כך במקוה מים, שכן זו הדרך לדחות את הכח השלילי הנקרא טומאה ולהחזיר את הקדושה העליונה למקומה, ואם ח"ו נכשלו שניהם, וחיו יחדיו בזמן שטומאתה בשוליה, הרי בהכרח שאותה טומאה תפעל בנפשם העליונה ותכרת אותה ממקורה העליון, ואילו אם נשמרו שניהם הרי בזמן טהרתה בחיותם יחד מתוספת להם רוח קדושה וטהרה, אשר סופה להנחותם אל ארץ החיים.

### פרק ג

טרם אכלה, רואה אני לנכון להביא כאן את דעת חכמי המדע והרפואה בנושא זה. אמנם במבט ראשון נראה הדבר כמפחית מערך הנאמר לעיל, אבל היות ועבודה זרה חדשה נהייתה בארץ הנקראת בשם "מדע", אשר למעשה אף היא נוצרה כדי לשרת את תורתנו הקדושה כשפחה את גבירתה, בבחינת "שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה". אך לצערנו הפכה האדם לע"ז מודרנית וכל להג והבל אשר יאמר איזה מדען, כבר נלקט ונקלט בפי ההמונים כאמת שאין להרהר אחריה, ושיבוש כיון שנכנס קשה להוציאו, והיות ומטרתנו להבהיר אף לאותו המון הסוגד לאלילת המדע ומכוון דרכו כלפיה, את זיו נועם דיני תורתנו הקדושה, אשר צווינו בה למען היטיב לנו ולהחיותנו, אביא בקצרה את דברי כמה מחכמי ישראל ומחכמי אומות העולם בנושא זה. אך ברצוני

להקדים את דברי הר' מ.ד. טנדלר, פרופסור לביולוגיה, נ.י. (בספרו פרדס רימונים) וז"ל,

תורה זו נתנה מאת אלהים, ודרך ביצועה נתבארה ע"י חכמינו, אין סיבה חשובה או מכרעת יותר לשמירתה של תורה זו מאשר העובדה דלעיל. קבלתה ע"י יהודי למן עמדו בהר סיני ועד היום, היא קבלתה של הוראה מלכותית מאת מלך מלכי המלכים שאת מרותו ומלכותו אנו מקבלים בשמחה.

לאורך ההיסטוריה הנפתלת והמופלאה שלנו לימדה תורה זו את דורותינו כולם את האמיתות אודות מקומם הראוי של יחסי האישות במכלול יחסי המשפחה. יחסי האישות כוללים משטחים פסיכולוגיים, סבוכים של האישות, רגשות אהבה, אנוכיות, בושה, תענוג ואחריות מתלכדים לתבנית התנהגותית אחת, רבים אינם משיגים את שווי המשקל הראוי בין כוחות נפשיים אלה וכך משפילים את החוויה האנושית הטמירה ביותר. תורת הנדה בכללותה מציגה אורח חיים יחיד במינו, בהיותו אורח חיים יהודי, האומה אשר "בחרה להיות נבחרת" כעם אלוקים, כרתה עמו ברית להנהיג כך את חיי המשפחה. זוהי תורתנו שמן השמים, אלה אורחות המוסר ואורחות החיים שלנו.

אבל היהודי נדרש לחקור ולנסות לעמוד על כוונתה של החכמה האלקית, לימוד התורה הוא העיסוק הנכבד ביותר על היהודי, בזמן ההכנה לקבלת התורה בהר סיני הכריז עם ישראל והצהיר עוד פעם "כל אשר דבר ה' נעשה", אבל רק כאשר אמרו "כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע" (נבין), השלים משה את הברית הנצחית בין עם ישראל לבורא עולם. ברית זו מחייבתנו לשמור את מצוות התורה בהיותן דבר מלך, ונוסף לכך לעשות כל שביכלתנו להבין את האמת, היופי והנחיצות שבחוקים הללו, בהדרכתם את ההתנהגות האנושית. לכל מצוות ה' יש סיבות, ככולן תועלת לאדם, ואף אחת מהן אינה חסרת טעם, אלא שהמוח האנושי, המוגבל ביכולתו ובכמות הזמן העומדת לרשותו אינו מכשיר מספיק לחקירת החכמה האלקית, ענווה, מסיבה אובייקטיבית זו, חייבת ללוות חקירה וחיפוש אלה.

מוח הנבון בקלות על ידי משוואות כימיות, ההלום מן המסתורין של הביולוגיה המולקולרית, והניצב חסר ישע לנוכח נבכי הפיסיקה הגרעינית, חייב לגשת לחקירה זו בהיסוס ובפקפוק. אנו יכולים להציע רק השקפות אנושיות, אם השקפות אלה תוספנה להערכתן של מצוות ה', יהיה המאמץ כדאי. והיה אם ההסברים שנציע לא יביאו יתר הבנה והערכה, ישקף הדבר את כשלוננו של החוקר האנושי, ולא יפחות כלל מתוקף התורה ושלמותה, ע"כ.

והרי דברי ד"ר ת. ון דה ולדה מחכמי אומות העולם, מנהל הקליניקה לנשים בהרלם (הולנד, בספרו "נשואין מושלמים". מתורגם לעברית מהמהדורה השבעים ושמונה בגרמנית ע"י א.כהנא.).

האם גם המושג הקדוש של טומאה הקשורה בווסת עתידה לזכות באישורו הנסיוני המדוקדק של המדע, אין ספק, מעוררת מחשבה היא העובדה כי עמים רבים כ"כ, ודתות רבות האמינו בזמנים שונים ומאמינים עד היום בטומאת הווסת, ואף מעולם הנשים עוד לא נעקרה כליל האמונה כי עוגה אפוייה בידי אשה בנדתה, אינה עולה יפה או כי לפתן שבשלה סופו להסתאב. בתור רופאים אין אנו יכולים כמובן אלא להיות פקפקנים גמורים, ואף אין אנו גמולים עדיין לגמרי מן ההרגל לחשוב כי דברים שאין בפינו הסבר להם אינם קיימים כלל. הלכך השלכנו את כל המסורות האלו אחרי גונו והפטרנו, דברים בטלים הם. ברם, בזמן האחרון שוב התחיל להשמע ברמה קולם של כמה רופאים הקוראים לנו, על יסוד נסיונות שערכו שלא לזלזל כ"כ באמונות ודיעות אלו שבפי העם, אין הם כה בלתי מבוססים כמו ששיערנו. הרעלים שמוציא הגוף ביחד עם הפרשות הווסת אינם נפלטים בדרך זו בלבד אלא גם בכמה דרכים אחרות כמו למשל בעד בלוטות הזיעה... התוצאות שהשיגו חוקרים עד כה אינן למעלה מכל ספק, עוד צריך להוסיף לחקור בצורות שונות ועפ"י שיטות שונות, עכ"ל.

ואלו דברי הרופא היהודי המהולל ד"ר י. סמיטליין וזה לשונו. (בספרו "הגינה מינית מבחינה מדעית". תרגום לעברית ע"י צוד. הרכבי.)

"המשיכה המינית היא מן היצרים החזקים בכל יצור חי, בה היסוד הגשמי של האמוציה היפה שבאהבה. בה, בעיקר נעוצים רגשי הכבוד והאהדה, זהות השאיפות, אחידות הטעם, המביאים בהדרגה לאהבה אמיתית המאחד את שני האינדיווידואלים לאחדות אמיתית. היצר המיני הוא מן המניעים החזקים למלחמת הקיום, ממנו – לעתים – מחשבות עדינות, הוא מן הגורמים המושכים והמאחדים שני יצורים אנושיים להקים דור חדש כדמותם, הוא מן המעוררים לשאיפות וליצירות באמנות, בשירה ובמוסיקה. זהו היצר היוצר המתגבר והולך בכל יצור חי, בלעדיו יפסקו החיים... נפלאים חוקי ה' שבתורה הקדושה, והמדע מאשר כביכול כי מרוממים חוקים אלו את חיי האדם, בורא העולם ציווה עלינו כי חיי שיתוף של איש ואשה לא יהיו חיי הפקר כמו אצל חיות אלא ילופפו בטהרה. גם רגעי תאוות-בשרים מוארים אצלנו בזוהר נשמתם ממעינות התורה הקדושה, שלא מעולם זה. דיני טהרת המשפחה, אינם דברים שכנוהג, שבאופנה, שחל עליהם מושג של שינוי, אלה חוקים אלקיים שנתנו בתורה מן השמים, שאין לשנותם ואין להחליפם. מדע הרפואה מעיד גם

הוא כי הפוגע בחוקי טהרת המשפחה נענש בתחלואים רעים, האשה במיוחד, בסרטן הרחם. הרואה נכוחה מודה כי חוקי התורה נצחיים הם ותמיד נראים לנו כחדשים, התורה מגינה על שומריה מכל צרה וצוקה. ולהלן כותב הוא, קשר מיני בשבעה הנקיים (תקופת התרומותו מחדש של הקרום הירי שבפנים הרחם) יגרום להפרעת התהליך הטבעי של ריפוי הרחם. הרחם עשוי במקרה זה של קשר מיני להפגע בדלקת, וזיבת הדם עלולה להתחדש, גירוי זה של הרחם עשוי להיות יסוד לדעת בני סמכא רבים להתהוות סרטן הרחם. דיני טהרת המשפחה לפי ההלכה הפסוקה מונעים את יחסי המין בימי נדתה של האשה היינו מיום שתרגיש את זיבת הדם מגופה עד שתטבול לאחר שבעת הנקיים. בתיאום גמור, ובכל אופן ללא סתירה, לדברים שאמרנו מקודם מבחינה מדעית, רפואית, פיסיוולוגית, של זמננו. המשך כל הימים האלה אסורים האיש והאשה בנישוק, בחיבוק ובקרבה כל שהיא ביניהם ואפילו בנגיעה ובמסירת דבר מיד ליד, בימים הללו על בני הזוג לישן במיטות מבודדות אחת מחברתה, כי כל אלה מגרים את התאוה ועלולים להביא לידי יחסי מין. פרישה זו מחזקת את האהבה בין בני הזוג, ומגדילה את נאמנותן זה לזו, ומקטינה עד לאפס את האפשרות של בגידה. ובהמשך מביא הוא את דעת הרופאים על סרטן הרחם:

פרופ' ל. דונקן בולקלי (L. Duncan Bulkley) המנוח, שהיה רופא ראשי בבית החולים בניו-יורק למחלות עור וסרטן, כתב בספרו על הטיפול הבלתי חירורגי של הסרטן (Non-Surgical Treatment of Cancer, 1921) את הדברים הללו: "אכן רואים אנו, כי למרות הקביעות החוזרות בנוגע לאחוז הגדול באופן יחסי של התמותה מסרטן בין היהודים לעומת הבלתי יהודים, נוכחו לדעת מתוך נסיון בלתי פוסק, כי סרטן הרחם מועט הוא אצל היהודים לעומת הבלתי יהודים. יתר על כן: יש להדגיש את העובדה שהם – היהודים מאריכים ימים, שבחלקם הגדול נשואים הם, שהילודה מוצלחת אצלם, ושאחוז מקרי מות מחלות רחם קטן הוא אצלם". (להלן הוא אומר) "נראית כדעה מוסכמת כי נשים מחוג שומרי תורה (ews Orthodox), המתנהגות לפי תורת משה, נגועות בסרטן (של הרחם) פחות מן האוכלוסיה בדרך כלל".

פרופ' ס. הווקין ז"ל (Waldemar M. Haffkine) היה אחד מחלוצי הבקטריולוגיה הראשונים, שהניח את היסוד לריפוי בווקציניזציה (Vaccinotherapy) ותפס מקום בכותל המזרחי של הרפואה המודרנית של יד קוך (Koch), פון-בריינג (Von Behring) ואחרים. הווקין היה האסיסטנט הראשון של מכון פסטר בפריס, ודירקטור של מכון הווקין (Haffkine



(Institute בהודו. פרופ' הווקין ז"ל כתב במכתבו הפרטי לד"ר סמיטליין את הדברים האלה:

"חן-חן על חוברתך בנוגע לטבילה במקוה ועל מכתבך הרצוף אליה ששלחת אלי. יחד אתך מייחס אני חשיבות גדולה לענין הנדון ואין לי ספק, כי ההיגינה של המשפחה היהודית שומרת תורה (Jewish Orthodox Family) תלויה בדבר זה.

פרופ' האווארד קלי (Howard Kelly) גניקולוג – מומחה למחלות נשים מהאוניברסיטה על שם ג'ונס הופקינס, בלטימור, מדינת מרילנד - כתב לד"ר סמיטליין (ב-15 לספטמבר 1930):

"תמיד יחסתי את מצב הבריאות הטוב של בני גזעך המצויין במידה מרובה לחיי המין המתוקנים, לריסון ביחסים האינטימיים, לקוטן העירבובייה המינית (היינו: הזדווגות עם יותר משותף אחד באותו פרק זמן – Promiscuity); ומכאן חוסר נטיה ל"מילוי דם" (Congestions) באברים המיניים. מעניין מאד היה להשיג רשימה של מספר הלידות אצל נשים יהודיות, שבהן השתמשו בצבת, רשימה כזאת היתה מראה בודאי את האחוז הקטן של נטיה לפצעים (Trauma). כהוכחה לאותו ענין היתה בודאי מראה רשימה דומה של נתוחים של Pelvic Outlet.

"בודאי תזכור, כי העבריות הקדמוניות היו ידועות בכוח חיוניותן, בשבתן על האבנים, לעומת נשים המצריות, כך שהמילדות לא הספיקו להגיע אל היולדות לפני לידתן, כה מהירה וקלה היתה הלידה, ככתוב בתורה שמות א', י"ט "כי לא כנשים המצריות העבריות: כי חיות הנה, בטרם תבוא אליהן המילדת וילדו".

ברבעון של מחלקת הבריאות של עיר ניו-יורק, Quarterly Bulletin, New York City Department of Health VolIII, 1935 אומר המנהל ד"ר ג'ון ל'. רייס John L. Rice M.D., Commissioner דברים אלה בנוגע לתמותה מסרטן:

"בקשר עם הויכוח ביחס לתמותה מסרטן הרחם, אני הסוקר, הייתי רוצה להפנות את תשומת הלב לעובדא, כי בשעה שהתמותה מכל מיני סרטן גדולה היא אצל היהודים ביחס לבלתי יהודים, הרי ברור, שהתמותה מסרטן-הרחם אצל נשים יהודיות פחותה היא, לעומת נשים בלתי יהודיות. עובדא זו ראויה שהסטודנטים העוסקים בסרטן ישימו במיוחד את לבם אליה".

ד"ר חירם מ. ווינברג מי שהיה ראש המרפאה והמחלקה לנשים בבית חולים "הר-סיני" בניו-יורק, הדפיס מספרים סטטיסטיים מעניינים מאוד, הנוגעים

לענין (ב-12 ביולי 1919) בחוברת ששמה: **The Relative Infrequency of Cancer of the Uterus in Women of the Hebrew Race** ("הנדירות היחסית של סרטן הרחם אצל נשים יהודיות").

בחוברת זו קבע הרופא, שהוא בדק 19,800 נשים שבקרו במרפאתו במשך 13 שנים (1893-1906). מתוך סיכום זה היו 18,810 – 95%, יהודיות ו- 990 בלתי יהודיות. מקרי סרטן בצואר הרחם היו 18 במספר. 9 (מתוך 18 מקרים אלו) היו מתוך 18,810 נשים היהודיות; ו-9 הנותרות היו מתוך 990 הנשים הבלתי יהודיות. הסטטיסטיקה מוכיחה את הכלל, שסרטן ממין זה (של הרחם דוקא) נמצא בין נשים יהודיות בפרופורציה: באחת מתוך 2,090, היינו כ-20 פעם שכיח יותר בנשים בלתי יהודיות מבנשים יהודיות.

ד"ר וויינברג ממשיך ואומר, כי עוזרו וחברו ד"ר ס.צ. רובין אסף מספרים סטטיסטיים בין השנים 1909-1918, המראים שמתוך 30,000 נשים – 28,000 יהודיות ו-2,000 בלתי יהודיות – סרטן נמצא ב-13 נשים יהודיות, היינו: מקרה אחד בתוך כל 2,154 נשים יהודיות; ב-7 נשים בלתי יהודיות, היינו: מקרה אחד בתוך כל 285 בלתי יהודיות.

כמו כן בדק ד"ר רובין את כל הרשימות של מקרי מחלות נשים באותו בית חולים בין השנים 1911-1918, החולות האלו נבדקו בקפדנות יתרה מן הרגיל במרפאה, כאן שוב היה מספר של 30,000 מקרים: 28,000 יהודיות, והשאר בלתי יהודיות. מתוך 28,000 נשים יהודיות 32 היו נגועות בסרטן הרחם; בה בשעה שמתוך 2,000 הבלתי יהודיות, 33 היו נגועות בסרטן הרחם. היינו: בנשים יהודיות חל מקרה אחד של סרטן הרחם על כל 61 חולות. שכיחות סרטן הרחם בנשים בלתי יהודיות היתה יותר מפי 13 מבנשים יהודיות.

בגמרו את חוברתו, מביע ד"ר וויינברג את פליאתו על חיסונה של האשה היהודית, באופן יחסי בפני מחלות אברי המין הפנימיים. לדעתו נובעת הפלייה לטובה זו מתוך כך, שהנשים היהודיות חיות לפי התורה ומקיימות את דיני טהרת המשפחה.

יש להעיר כי הנשים היהודיות הנזקקות לבית חולים "הר-סיני" רובן ככולן הן מחוגי האורתודוקסיה, עכ"ל.

בדורות האחרונים כשהמדע הפך יותר ויותר למדע של מחקר והתחילו לחקור גם את הנושא הזה נוכחו לדעת כי לדיני נדה, שאמותינו וסבתותינו קיימו מתוך נאמנות לציווי הבורא בלבד, יש גם בסיס רפואי ופסיכולוגי.

פרופסור שיק מוינה, היה הראשון שהרצה ב-1920 על הנושא "ארס הנידות – המנוטוכסין". אחריו חקר ואשר את הדבר פרופסור מאכט מבלטימור. הם גילו שדם האשה מכיל בימי נידתה רעל מסוים, ויתכן שהוא עלול להזיק לגבר ולעובר<sup>4</sup> רעל זה משפיע על חמרים שיש להם תכונות תסיסה כגון עיסת שמרים, יינות, החמצת מלפפונים, תעשיית בשמים וכו'. והדברים ידועים. והרי תמצית דבריהם.

פרופ' דוד י. מכאט (David J. Macht) מאוניברסיטת ג'ונס הופקינס (Johns Hopkins University) בבלטימור, כותב במאמרו "מחקר פרמקולוגי של רעל הוסת" (A Pharmacological Study of Menstrual Toxin) בכתב עת לפרמקולוגיה וריפוי נסיוני (Journal of Pharmacological and Experimental Therapeutics, 1924, Vol. 22, pp. 413-466).

"אמונה רווחת בין העמים מכל הגזעים, בימי קדם, בימי הביניים ועכשיו, כי האשה בימי וסתה בלתי נקיה היא, מזהמת ומטמאה.

"לפי אמונת ההמון, מטמאה אשה נידה ברעל את האנשים ואת החפצים שבהם היא נוגעת. מקובל שאשה בשעת וסתה בנגעה בפרחים גורמת לקמילותם; בקחתה בידה פרי – ירקב; עיסה שנילושה בידה – לא תתפת. בתי חרושת ידועים נועלים את דלתם בפני נשים בשעת נידתן; כגון בתי חרושת לתמרוקים.

כמובן, דעות אלו נחשבות כאמונות תפלות אצל המשכילים, לדעת אלו בדורות הן שבדו מוחות חשוכים. ברם עובדה היא, כי אמונות אלו יסודם במציאות לאמיתה כהיום הזה. ענין רעל הנידה המצוי בכל הספרות הקלסית של הזמן העתיק, ימי הביניים, ועקבותיו התגנבו גם לתוך הספרות המודרנית של ימינו. התנ"ך מדבר על כך דברים ברורים. שקספיר, רמיג (Remig) ואחרים מזכירים, כי האשה בשעת נידתה השפעתה רעה על כל סביביה.

פרופ' ב. שיק (B. Schick) מגרמניה, עורר מחדש את ההתענינות בדבר. בשנת 1920 הדפיס הוא מאמר קצר בשם "רעל הוסת" (Das Menstruationsgift). "התענינותו של איש-מדע זה התעוררה על ידי מקרה במעבדתו. וכך מתאר הוא את המקרה:

"פעם שלחה לו חולה אסירת תודה צרור ורדים אדומים. הפרופסור ביקר את עוזרתו במעבדה להכניס את הפרחים לתוך אגרטל, והנה הפתעה בלתי נעימה: זמן קצר לאחר כך נמצאו הפרחים קמולים. הוא שואל לסיבת הדבר ועוזרתו – אשה צעירה – משיבה לו – כי הדבר אינו תמוה בעיניה, כי בשעת וסתה

נובלים הפרחים שבהם היא נוגעת. פרופסור שיק התעניין בדבר ועשה שורה של ניסויים עם אשה זו ועם נשים אחרות. הוא נוכח לדעת, כי יש רעל – טוכסין – בהפרשה של נידה; והפרשה זו גורמת לקמילת הפרחים, וראייה לכך: הפרחים לא קמלו כשאותה אשה נגעה בשעת נדתה בפרחים באמצעותן של כסיות מחוטות (סטריליות).

מחקרים-ניסויים מדוייקים שנעשו בידי פרופסור מאכט באוניברסיטת ג'ונס הופקינס הוכיחו בהחלט, כי רעל הוסת, שנקרא ע"י פרופ' מאכט בשם מנוטוכסין (Menotoxin), נמצא בדם, בעיקר בנסיוב (Serum) הדם ובכדוריות האדומות.

פרופ' מאכט המשיך במחקרו הנסיוני ומצא, כי הפרשת בלוטי הזיעה (sweat glands) חלב האשה ושאר הפרשותיה מכילות בשעת נידתה חומר מרעיל, המאופיין בסגולות פרמקולוגיות-כימיות, המיוחדות לו בלבד. (ע"כ מספרו של י. סמיטליין).

והרי בקצרה דברי עוד כמה מומחי רפואה וחכמי מדע מאומות העולם: המומחה הגדול פרופ' א. פורל (J.LEX B.IV.P. 484) דיני הטהרה הישראליים, המחייבים פרישה יחסית בחיי המין מעלים את חיי הנישואין למדרגה מוסרית גבוהה, שכל הבעיות הקשורות בחיי המין של האדם מוצאות על ידה את פתרון הרצוי ביותר.

"Trouble Function be (Gaston Cotte) בספרו (IAppareil Genit de Ia Femme P.178

הבעיה של התקרבות מינית בימי הנידות מיותר הוא להלחם נגדה בהוכחות פיסיולוגיות ולא כדאי להתווכח על הצד המחפיר והבלתי נורמלי שבהתקרבות זו המעמידה בסכנה את שני המינים. העברים השכילו להתקדש ולהיזהר מזה באופן ממשי על פי חוקי תורת משה, באוסרם חיי המין במשך ימי הנידות והליבון ובחייבם את האשה לטבול אחרי כן במקוה.

(פרופ' לומברוזי).

מחלות המין, חרפת החברה המודרנית, אינן שכיחות בין הנשים העבריות השומרות על חוקי הטהרה. מחלות הלידה מצויות אצל הנשים היהודיות הרבה פחות מאשר אצל לא יהודיות. גם מקרי מוות<sup>5</sup> ממחלות לידה פחותים אצלן. כמו כן עובדה היא, שהילד היהודי מחונן מלידה בכוח התנגדות למחלות

שונות במידה יותר מרובה מאשר ילדים לא יהודים. הגורם לכך הוא התנהגותה המיוחדת של האם היהודיה, השומרת את דיני טהרת המשפחה.

(Dr. Marie C. Stopse בספרה married Love)

כדאי לציין את חוקי תורת משה בנוגע לקשרי נישואין. לא בלבד שכל קשר עם האשה בימי הווסת שלה נענש חמורות, אלא שתורה זו אוסרת את המשגל גם כמה ימים אחרי הווסת. תוצאות שנתקבלו מחקירותי מוצאות סעד בחכמה עתיקה זו. חוק שני האומר שיש לחכות מהתחלת הווסת שנים עשר יום לפני ההזדווגות הבאה, עולה גם בד בבד עם מחזור הגאות המינית של האשה. הטבע – עבד אלקים – נפרע מן העבריינים באופן אוטומטי בדרך תכופה או איטית. בעניין רב גיליתי, שאלה שסידרו את חייהם בדרך זו מאושרים הם. ואסיים פרק זה שוב בדברי הרב פרופסור ד.מ. טנדלר נ.י. וזה לשונו: למצוות רבות נודעים יתרונות בריאותיים ברורים למרות שהיתרון הבריאותי אינו הנימוק לשמירתן. ליהודי האסור באכילת בשר החזיר והצדפה, פחות סיכויים לחלות בטריכינוסים מחלות השערוניות<sup>1</sup> או להדבק בחיידקי הסלמונלה<sup>2</sup>, בישול נאות, או גידול הצדפות והחזירים בסביבה סטרילית נקיה ממחלות אינה גורעת בשום אופן מתקפו או מחומרתו של האיסור. כל יתרון בריאותי הנוסף למשפחה השומרת את תורת הנדה צריך להיראות כתוצאה רגילה של חיים לאור התורה – לא כסיבה לשמירתה. הסתייגות זו חשובה במיוחד היות ומדע הרפואה נמצא בהתפתחות מתמדת, התקדמות הרפואה מחייבת תמיד התאמה מחדש של הבסיס המדעי. עם כל ההגבלות שכופה עלינו האמת היחסית בלבד של המחקר המדעי, אפשר להבחין ביחס ברור בין אורח חיי המשפחה היהודית והשכיחות הנמוכה, באופן מפתיע, של סרטן צואר הרחם. חוקרים רבים של אפידמיולוגיה<sup>3</sup> ואטיולוגיה<sup>4</sup> של הסרטן נמשכו לתופעה זו בתקוה למצוא רעיונות חדשים בדבר התהוות המחלה, דרכי הטיפול בה ודרכי מניעתה.

במשך שנים רבות יוחסה ההעדרות היחסית של מחלה זו בין נשים יהודיות לעובדה שהבעלים נימולים. העדרו של גורם גירוי, לחנה<sup>5</sup> הנמצא אצל הגבר הערל נראה כהסבר מספיק לתוצאות הסטטיסטיות. אף על פי כן מחקר שנעשה ב-1967<sup>6</sup> בנשים מוסלמיות הבאות במגע רק עם גברים נימולים גילה שכיחות של סרטן צואר הרחם הדומה לזו שבין הנוצרים שאינם נוהגים למול. השוני במוצא ובתכונות הגופניות שבין קהלות האשכנזיות, המזרחיות, והספרדיות מבטל את האפשרות שהתנגדות, תורשתית או גזעית, למחלה זו, מהווה גורם

בעל משמעות. אמנם מצטברת עדות מעציבה שהיהודיה מאבדת את "עליונותה" במהירות. במשך חמישים השנים האחרונות ירד היחס שבין שכיחות סרטן צואר הרחם אצל נשים לא-יהודיות לבין זו אצל נשים יהודיות מ-1:20 ל-1:5 לערך. היות ושכיחות מחלה זו באוכלוסיה הכללית לא השתנתה באופן משמעותי בתקופה הנדונה הרי לפנינו עדות לעלייה פי ארבע בשיעור מקרי סרטן צואר הרחם אצל נשים יהודיות. במחקר מדוייק באפידמיולוגיה שנעשה לאחרונה הוצגו הוכחות שבזמנים מסויימים בחיי האשה רגישה חפית צואר הרחם (רקמת התאים החופה את צואר הרחם) באופן מיוחד, לפוטנציאל יצירת סרטן שבזרע, הדבר אמור ביחוד לגבי שלבי ההתבגרות המוקדמים ומיד לאחר הריון. המסגרת הכללית של יחסי האישות של היהודי המחייבת הפסקתם לאחר לידה, המתעבת יחסים ללא אבחנה, ולקח ההתאפקות שלה נחשבים עתה לגורם עיקרי בהגנת היהודיה מפני סרטן צואר הרחם<sup>7</sup>.

"ההבדל הפוחת והולך בשכיחות סרטן צואר הרחם בין נשים יהודיות ונכריות עשוי להיות נגרם מחמת ליברליזציה של היחס לחוקים דתיים עתיקים יחד עם ירידה בשמירתם"<sup>8</sup>.

מחקר איטנסיבי של תופעה זו נמצא עדיין בהתפתחותו. נלמדות ההשפעות ההורמונליות והמקומיות של יחסי האישות בהתייחסם למצב המחזור החדשי.

מן המסקנה, מכל מקום, אי אפשר להתחמק. דרכנו היא דרך טובה, היא ממלאת אחרי הברית שבין ה' לישראל. היא מובילה לבריאות טובה וחיים של נחת רוח.

1. מחלת מעיים הנגרמת בדרך כלל כתוצאה מאכילת בשר חזיר נגוע שלא בושל כל צרכו. 2. חיידקים הנישאים בבעלי חיים וגורמים למחלות מעיים דמויות טיפוס.
3. תורת המגפות. 4. תורת סיבת המחלה. 5. Smegma הפרשה עבה שומנית מתחת לערלה.
6. K.T.Abu Daud 1967 Cancer 20: 1706.
7. M. Coopelson 1969 British J. Hospital Med. PP. 961-980.
8. A. Singer et al 1968, Editorial Med. J. Australia, p. 1138.

חוט

השני

סא